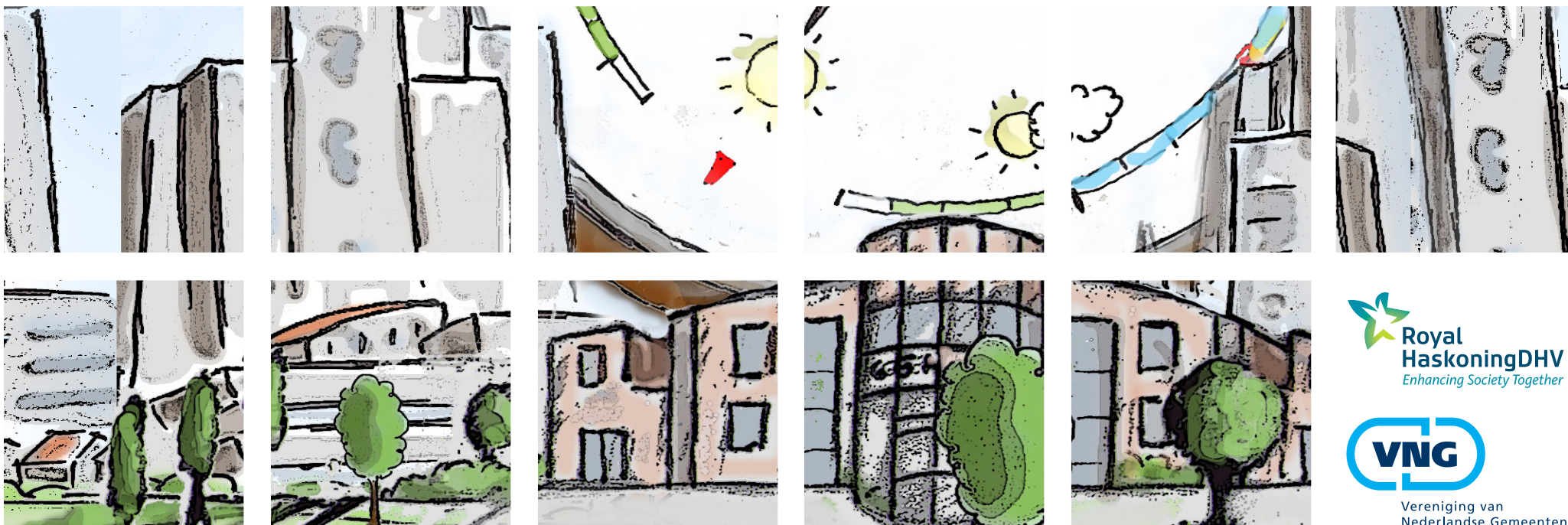

Gemeentelijke Barometer Fysieke Leefomgeving

juni 2013

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (VNG)
en Royal HaskoningDHV
Juni 2013, Den Haag/Amersfoort

Thomas van der Meer onderzoekers
Daan Robben

Andre Verberne (Royal HaskoningDHV) projectleider

projectgroep
Guust Linders VNG
Jan van der Voet

Folkert van der Molen *Royal HaskoningDHV*
Sjoerd Radersma
Wilko Huyink
Pascal Lamberigts
Sander De Vuyst
Marcel Embregts
Arjan Bakkeren

Peter Vlugt redactie

Jolanda van den Tillart vormgeving

www.royalhaskoningdhv.com/barometer meer info

Inhoud

	Voorwoord	5
1.	Managementsamenvatting	7
2.	Op de agenda van gemeenten anno 2013	11
3.	Bouw en Wonen: Gemeenten zetten bouw en wonen in beweging	17
	Onderzoeksresultaten Bouw en Wonen	23
4.	Duurzaamheid: hoog op de agenda	31
	Onderzoeksresultaten Duurzaamheid	35
5.	Milieu en Fysieke Veiligheid: Van hindermacht naar integratie	39
	Onderzoeksresultaten Milieu en Fysieke Veiligheid	42
6.	Water: Samenwerken in de afvalwaterketen: van ambitie naar norm	47
	Onderzoeksresultaten Water	49
7.	Beheer en Onderhoud van Openbare Ruimte: Zoeken naar de optimale balans	53
	Onderzoeksresultaten Beheer en Onderhoud van Openbare Ruimte	56
8.	Beheer en Onderhoud van Maatschappelijk Vastgoed: Van nieuwbouw naar modern beheer en onderhoud	59
	Onderzoeksresultaten Beheer en Onderhoud van Maatschappelijk Vastgoed	62
9.	Bestuurskracht: Bestuurders negatief over opschaling gemeenten	67
	Onderzoeksresultaten Bestuurskracht	70
10.	Onderzoeksverantwoording	73

Voorwoord

De fysieke leefomgeving is een belangrijk en groots werkveld voor gemeenten. Een werkveld waarin veel belangen spelen, veel geld omgaat en goede interactie met inwoners en private partijen onmisbaar is.

Royal HaskoningDHV en de Vereniging van Nederlandse Gemeenten hebben daarom het initiatief genomen om jaarlijks een peiling uit te voeren naar trends, ontwikkelingen, knelpunten en oplossingsrichtingen binnen de fysieke leefomgeving: de Gemeentelijke Barometer Fysieke Leefomgeving. Voor u ligt het resultaat van de eerste editie van deze Barometer.

Het verdiepende thema in deze eerste editie is de woningmarkt in brede zin. Een zeer actueel thema waar veel pijnpunten liggen en dat hoog op de lokale politieke agenda staat. Dat blijkt ook uit de enorme respons op de voor dit onderzoek uitgezette enquête. Vertegenwoordigers van gemeenten zijn begaan met het vormgeven van de fysieke leefomgeving.

Uit de resultaten blijkt hoe divers, complex en weerbarstig de thema's binnen het fysiek domein kunnen zijn, maar ook hoe groot de ambitie binnen gemeenten is en hoe hard er gewerkt wordt aan innovatieve oplossingen. Dit onderzoek geeft u prima materiaal om uw gemeente te spiegelen aan het landelijke beeld. Het geeft u de mogelijkheid om issues en verbeterpunten te agenderen en, in opmaat naar de verkiezingen volgend jaar, uw prioriteiten voor de fysieke leefomgeving te bepalen.

Laat deze Barometer een inspiratiebron zijn om voor én met uw inwoners en andere partijen samen te werken aan een prettige en duurzame leefomgeving!

Annemarie Jorritsma
Voorzitter VNG

Erik Oostwegel
Vice voorzitter Raad van
Bestuur Royal HaskoningDHV

1. Managementsamenvatting

De Gemeentelijke Barometer Fysieke Leefomgeving

Royal HaskoningDHV en VNG hebben in dit onderzoek de knelpunten, trends en ontwikkelingen op het gebied van de fysieke leefomgeving bij Nederlandse gemeenten in kaart gebracht. Het onderzoek beoogt voor bestuurders en ambtenaren inzichtelijk te maken hoe deze zich in hun gemeenten verhouden tot de rest van Nederland. De fysieke leefomgeving is verdeeld in zeven thema's: bouw en wonen, duurzaamheid, milieu en fysieke veiligheid, water, beheer en onderhoud van de openbare ruimte, beheer en onderhoud van maatschappelijk vastgoed en bestuurskracht. De data zijn verzameld met een online enquête en gesprekken met bestuurders en ambtenaren. De online enquête had een grote respons: 370 respondenten uit 215 gemeenten (meer dan de helft van alle Nederlandse gemeenten), waarvan meer dan 125 bestuurders. Daarnaast zijn er 18 bestuurders en ambtenaren geïnterviewd. Vervolgens hebben professionals uit de betreffende vakgebieden deze data beschouwd.

Bouw en Wonen

Het verdiepende thema van de Barometer van dit jaar is 'Bouw en Wonen'. De twee belangrijkste problemen die hier worden ondervonden zijn de stagnatie van de woningmarkt en de slechte doorstroming. Een derde van de gemeenten geeft aan hun woningbouwprogrammering niet te realiseren. Wel zijn ze hoopvol gestemd over het aantrekken van de woningmarkt en de gebiedsontwikkeling. Ze zien de stagnatie van de woningmarkt vooral als een tijdelijk probleem. Daarom betrachten ze terughoudendheid in het herbestemmen of tijdelijk anders bestemmen van gronden: ze moeten slagkracht hebben als de markt weer aantrekt. Gemeenten bevinden zich nu echter nog in een overgangsfase: veel verliezen (in gemeentelijke gronden en bouwprojecten) zijn net genomen of worden genomen in de nabije toekomst. Het Woonakkoord als middel om de woningmarkt uit het slop te trekken kan bij gemeenten op weinig steun rekenen. Maatregelen als de verhuurdersheffing zijn zeer impopulair onder gemeenten. Om beweging te krijgen in de woningmarkt zoeken gemeenten met name samenwerking met andere partijen. De woningcorporaties zijn daarin vanouds een 'natuurlijke' partner en de relatie hiermee wordt door gemeenten als 'goed' omschreven. De meeste gemeenten hebben een actuele woonvisie om sturing te geven aan woningcorporaties, iets minder gemeenten hebben actuele prestatieafspraken. De discussie over leefbaarheid

als kerntaak ziet het merendeel als onzinnig, omdat men vindt dat de leefbaarheid niet los te koppelen is van de sociale woningbouw. Wel mag er meer toezicht en inzicht in de investeringscapaciteit komen, maar dat moet geïmplementeerd worden bij het Rijk.

Daarnaast krijgt de burger een belangrijkere rol in gebiedsontwikkeling: zowel in particuliere gebiedsontwikkeling, als in het overnemen van bepaalde taken binnen het beheer van gebieden. Gemeenten proberen het lokale vermogen hiermee op te wekken en spreken daarin vooral van een rol die zich beweegt langs termen van co-creatie, samenwerking, stimulering en facilitering.

Naast de stagnatie van de woningbouw ondervinden veel gemeenten ook problemen in de bestaande woningvoorraad. Zo geeft de helft van de gemeenten aan dat de woningvoorraad niet goed aansluit bij de verwachte demografische ontwikkelingen en de toenemende zorgvraag. Er is een overschot aan eengezinswoningen, koopwoningen en appartementen terwijl er een tekort is aan seniorenwoningen, starterswoningen en huurwoningen. Daarnaast zijn herstructureringsplannen bij de helft van de gemeenten uitgesteld of stilgelegd. Maar ook in de winkel- en kantorenvoorraad ligt een probleem, namelijk in de vorm van leegstand. Leegstand wordt vooral gezien als een probleem voor de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit en het merendeel van de gemeenten vindt

gemeentelijke sturing hierin wenselijk. Herbestemming en overleg met eigenaren worden door gemeenten gezien als de belangrijkste instrumenten om leegstand te bestrijden.

Duurzaamheid

Duurzaamheid heeft een belangrijke plek op de agenda. Zo heeft het overgrote deel van de gemeenten klimaatdoelstellingen gesteld. De helft geeft echter aan te verwachten deze klimaatdoelstellingen niet te halen. Omdat gemeenten niet de financiële middelen hebben om deze klimaatdoelstellingen te halen wordt vooral extra inspanning gevraagd van burgers en ondernemers. Daarbij wordt met name ingezet op het faciliteren van burgers en ondernemers, door informatie en voorlichting te geven, door het aanbieden van goedkope leningen en door het collectief inkopen van energie. Ook zoekt men naar mogelijkheden om duurzame lokale energieopwekking zichtbaar te maken. Een lokaal energiebedrijf oprichten is een minder genoemd initiatief. Ook in het beleid is duurzaamheid verankerd. Het merendeel van de gemeenten heeft een duurzaam afval- en mobiliteitsbeleid. Daarnaast ligt het merendeel op koers om de doelstellingen van gescheiden afvalinzameling te halen en daarmee de besparingen te realiseren. Hoewel gemeenten aangeven rekening te houden met duurzaam materiaalgebruik, valt hierin nog een wereld te winnen.

Milieu en Fysieke Veiligheid

Binnen 'Milieu en Fysieke Veiligheid' zijn geluid en bodem de meest urgente milieuthema's. Het is niet meer zo dat milieuaspecten bij plannen en projecten als een hindermacht worden gezien; het overgrote deel vindt deze aspecten juist leiden tot een beter plan of project. Bestuurders zijn van mening dat recente wetwijzigingen plannen en projecten eenvoudiger maken. Ambtenaren delen deze mening echter niet en zijn verdeeld over de effecten van de wetwijzigingen. Bodem is voor veel gemeenten een belangrijk topic. Na een accent op bodemsanering verschuift de focus naar het benutten van de kansen die de ondergrond biedt. Het kan dan gaan om het benutten van bodemenergie, een waterbuffer of het slim omgaan met ondergronds ruimtegebruik. Niettemin zal er ook na 2015 nog aandacht nodig zijn voor bodemsanering. De ontkoppeling van bodemgelden na 1 januari 2015 baart zorgen.

Voor fysieke veiligheid valt op dat niet alle risico's als even gevaarlijk worden beleefd: de aandacht gaat vooral naar incidenten met gevaarlijke stoffen. Het risico van overstromingsgevaar (reëel voor 60%) wordt slechts door 25% beleefd. Bij de bestuurlijke verantwoording van de geaccepteerde risico's ligt nog een grote uitdaging. Hoewel veiligheidsrisico's worden meegewogen in besluitvormingsprocessen, zorgt het overgrote deel van de gemeenten er niet voor dat burgers en bedrijven op de hoogte zijn van wat ze moeten doen bij een calamiteit.

Water

De watersector is in beweging en dat geldt ook voor de gemeentelijke watertaken. Een belangrijk aspect voor de gemeentelijke watertaak is om de kosten voor rioleringszorg slechts beperkt te laten stijgen, terwijl er een flinke investering in de riolering nodig zal zijn in de nabije toekomst. Over de wijze waarop dit behaald kan worden is nog geen overeenstemming bereikt. Een deel is bereid om vanuit het oogpunt van kostenbesparing geplande maatregelen uit te stellen of zelfs te schrappen, zelfs als dit een hoger risico op schade door wateroverlast betekent. Dit terwijl weinig gemeenten waterschade accepteren, al wordt wateroverlast wel breed geaccepteerd. Een andere wijze om de besparing te realiseren is door samenwerking in de waterketen. Deze samenwerking, met als doel beperking van kostenontwikkeling en kwetsbaarheid en versterking van de geleverde kwaliteit, lijkt de norm te zijn geworden. Wel is er een verschil zichtbaar tussen bestuurders en ambtenaren: bestuurders zijn overwegend positief over afvalwaterketenbedrijven en de uitbesteding van het rioleringsbeheer, terwijl ambtenaren hier overwegend negatief over zijn.

Beheer en onderhoud openbare ruimte

Het beheer en onderhoud van de openbare ruimte is van oudsher een belangrijk thema, omdat hier grote budgetten aan toegewezen zijn. Uit de Barometer blijkt dat het beheer en onderhoud van de openbare ruimte nog door veel gemeenten traditioneel wordt opgepakt. Daarbij is vooral aandacht voor planmakerij en monitoring van traditionele aspecten zoals de beeld- en technische kwaliteit. Wel staat het perspectief van verandering en optimalisatie nadrukkelijk op de agenda. Zaken zoals burgerparticipatie, monitoring en bijsturing staan nog in de kinderschoenen, maar stijgen in aandacht. De drie belangrijkste parameters waarop bestuurders sturen zijn veiligheid, leefbaarheid en het minimaliseren van kosten. Gemeenten denken vooral nog een verbeterlag te kunnen slaan binnen de eigen organisatie. Bij de vraag waar gemeenten op willen bezuinigen, draaien de meeste gemeenten aan de kwaliteitsknop om de algehele kwaliteit van de openbare ruimte te verlagen. Daarnaast proberen veel gemeenten het areaal openbare ruimte te verminderen of om te vormen.

Beheer en onderhoud maatschappelijk vastgoed

De gemeenten hebben naast een beheer- onderhoudstaak van de openbare ruimte ook een taak voor het maatschappelijk vastgoed. Het blijkt dat vastgoedbeheer en onderhoud zeker niet wordt vergeten in tijden van bezuinigingen. Bij kapitaalintensieve assets als gebouwen ligt dat ook voor de hand. De manier waarop men hieraan een bijdrage met vastgoed denkt te realiseren, is deels opvallend: gemeenten zoeken de oplossingen in de eerste plaats bij verkoop in een moeilijke markt, laten mogelijkheden voorerschikking van gebruik grotendeels liggen en benutten door gebrek aan middelen op de korte termijn zeer beperkt de kansen voor waardebehoud en energiebesparing door verduurzaming. Daarmee worden de financieel-economische en risicoafwegingen niet gemaakt of niet ten volle benut. Beter benutten van bestaande gebouwen (renovatie, herbestemmen) is zowel in financieel opzicht als vanuit een ruimtelijk kwalitatief perspectief in veel gevallen een betere optie.

Bestuurskracht

In de Barometer komt een verdeeld beeld naar voren over opschaling. In algemene zin zijn gemeenten overwegend negatief over verplichte opschaling. Met name kleine gemeenten (<50.000 inwoners) staan negatief tegenover de opschaling. Grote gemeenten (>100.000 inwoners) hebben een overwegend positieve houding. Middelgrote gemeenten zijn verdeeld. Gemeenten zien een beperkt draagvlak binnen de gemeente, de kosten, tijd en inspanningen en het beperkte draagvlak bij externe stakeholders als de grootste nadelen. Maar er worden ook voordelen gezien van opschaling. Zo kan het leiden tot meer expertise en kennis binnen de gemeente, tot financiële besparingen en tot efficiencyvoordelen. Een meerderheid denkt dat door intensievere samenwerking met buurgemeenten geen opschaling nodig is. Samenwerking, met andere gemeenten maar ook tussen publiek-privaat-particulier, wordt samen met kwaliteit en gezag van bestuurders gezien als de belangrijkste factoren om bestuurskracht te vergroten.

APAS

CAMEL
Raketen & Accessoires

AMSTEL
PILS

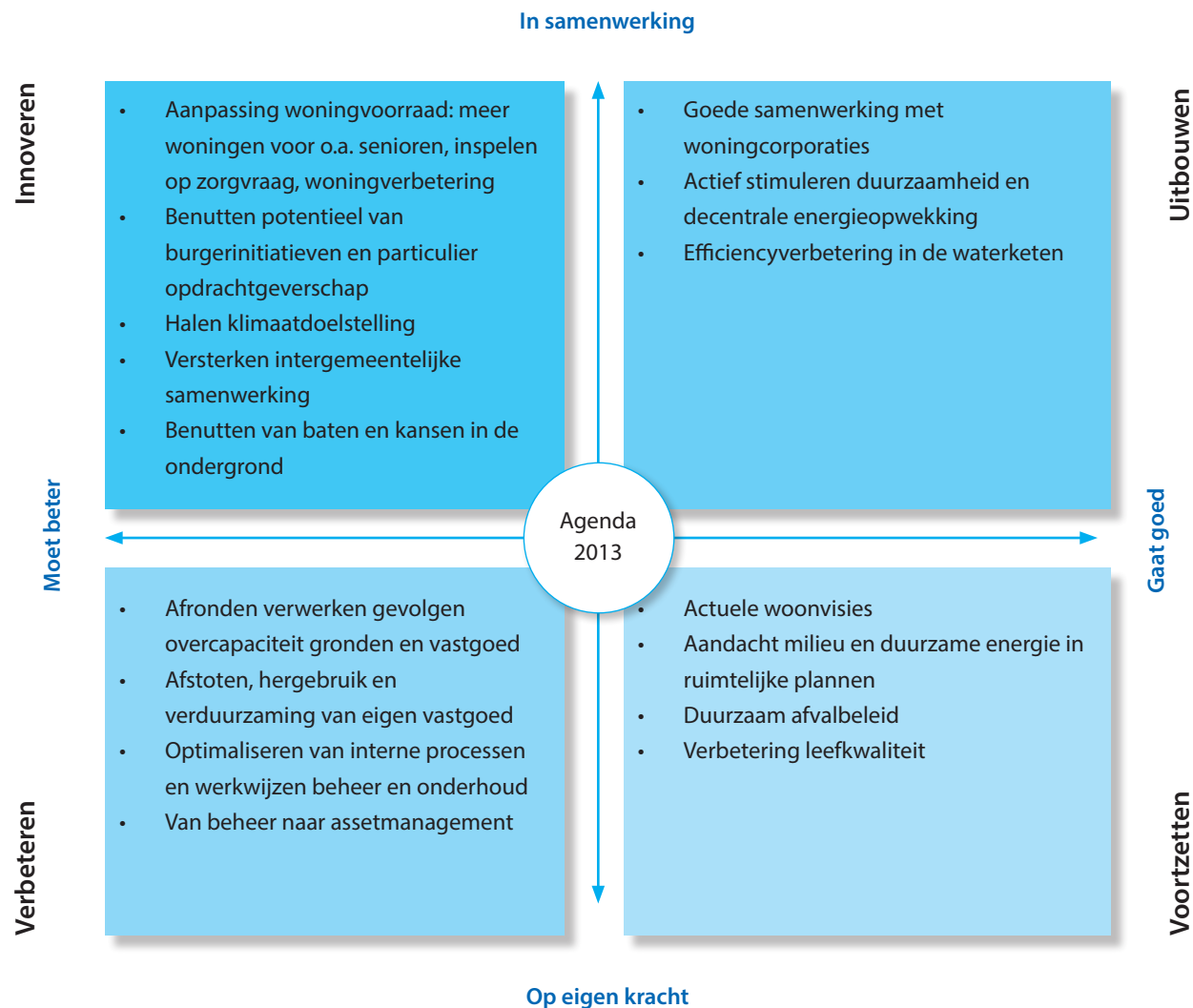
OSCAR 2
24

Indoor Wood Storage
www.woodstorage.nl
180-871975

2. Op de agenda van gemeenten anno 2013

Meer dan 120 vragen en bijna 300 respondenten, waarvan circa 100 bestuurders. Welk beeld ontstaat uit de resultaten van de eerste Barometer voor de fysieke leefomgeving? En wat betekent dit voor de agenda van gemeenten anno 2013? Die agenda wordt enerzijds bepaald door wat al goed gaat en wat nog beter moet. En anderzijds door de prestaties van gemeenten zelf en die in samenwerking met anderen worden behaald. In figuur 1 zijn de belangrijkste resultaten van de Barometer samengevat vanuit deze beide dimensies. Dat leidt tot vier kwadranten in de agenda van gemeenten anno 2013:

1. Voortzetten van op eigen kracht behaalde resultaten;
2. Verbeteren van de eigen prestaties;
3. Uitbouwen van in partnerschappen geboekte prestaties;
4. Innoveren op in samenwerking met partners te bereiken prestaties.

1. Gaat goed op eigen kracht: traditionele taken op gebied van wonen, milieu en leefklimaat

De leefkwaliteit in gemeenten is en blijft een belangrijk thema waarop ook concrete en goede resultaten worden gehaald. Bijna 70 procent vindt dat de voorgenomen verbeteringen op schema lopen. Dan gaat het om geluidssanering van woningen, milieumaatregelen bij bedrijven, fysieke veiligheid bij transportroutes en geluidsmaatregelen bij wegen. En bijna de helft van de gemeenten geeft aan extra te investeren in verbetering van de leefomgeving, bovenop de wettelijke vereisten. Ook een duurzaam afvalbeleid gericht op gescheiden inzamelen van afval ligt op koers. Bijna 75 procent verwacht in 2015 de nationale richtlijn te halen om 65 procent van het huishoudelijk afval gescheiden in te zamelen. Naast deze resultaten in het sectorale milieubeleid neemt ook de integraliteit van de plannen toe. De aandacht voor de potentie van duurzame energie is sterk toegenomen in ruimtelijke plannen. Ook vindt een grote meerderheid dat aandacht voor milieuaspecten tot betere plannen en projecten leidt. En hoewel de problemen op de woningmarkt groot zijn, is het eigen 'huiswerk' van gemeenten op orde: bijna 85 procent beschikt over actuele woonvisies waarin de koers voor de komende jaren is vastgelegd.

“ Zorg ervoor het klein, overzichtelijk en uitvoerbaar te maken. Probeer van onderop de initiatieven via burgerparticipatie van de grond te krijgen, want dat geeft de meeste zekerheid voor de toekomst. Een heleboel kleinschalige initiatieven leveren een grootschalige oplossing op. ”

Dhr. Aalderink, burgemeester gemeente Bronckhorst.

2. Moet beter op eigen kracht: afronden gezond maken gemeentelijke grondbedrijven, herprogrammering vastgoed, omslag beheer openbare ruimte

Gemeenten zijn volop bezig hun plannen voor wonen en werken aan te passen aan de economische ontwikkelingen. Het algemene beeld is helder: er is sprake van een stevige overcapaciteit in eigen gronden en vastgoed. De financiële gevolgen daarvan zijn niet overal even helder en zullen ook nog doorwerken in de investeringen en bestedingen van gemeenten. Ruim 40 procent geeft aan dat de verliezen die genomen moeten worden niet kunnen worden opgevangen binnen de grondbedrijfsreserves, maar ten laste kunnen komen van de algemene reserves. En dat betekent meer bezuinigen op taken die geen verband

houden met de gebiedsontwikkelingen zelf. Ook het eigen vastgoed is een zorgenkindje. Er is veel leegstand, de beschikbare gebouwen passen niet bij de wensen van potentiële gebruikers en er is geen geld om te investeren in verduurzaming van deze gebouwen. De voorgenomen plannen van de gemeentelijke vastgoedorganisaties om dit vastgoed te verkopen of de bezettingsgraad te verhogen worden in de praktijk niet waargemaakt omdat de interesse in de markt ontbreekt. Doorbraken in nieuwe concepten, andere en ruimere regelgeving en andere verdienmodellen zullen in de komende jaren nodig zijn om de impasse die is ontstaan, te kunnen doorbreken. Tot slot staat optimalisatie binnen de eigen organisatie op het gebied van beheer en onderhoud op de agenda. Daarbij dient zich een omslag aan van beheer naar assetmanagement: niet alleen sturing op technische- en beeldkwaliteit via plannen en programma's, maar op achterliggende wensen van bestuur en de gebruikers van de openbare ruimte. Monitoring van prestaties, risicomanagement en bijsturing komen hierbij nadrukkelijker in beeld.

“ Het landelijke beeld is ook in Hoogeveen zo: de doorstroming stagneert, nieuwbouw is zeer mondjesmaat en de kavelverkoop is ook erg beperkt. Eén van onze corporaties mag niet meer investeren op dit moment. Bij de andere corporaties wordt het investeringsvermogen door de aankomende verhuurdersheffing flink teruggeschoefd. ”

Dhr. Hiemstra, wethouder gemeente Hoogeveen.

3. Gaat goed in samenwerking met partners: initiatieven in duurzaamheid, energie en water

Veel gemeenten zijn de laatste jaren pro-actief in duurzaamheid. Bijna 80 procent heeft klimaatdoelstellingen vastgelegd en houdt in eigen beleid rekening met duurzaamheid. Naast eigen beleidskaders zijn gemeenten vooral actief in het stimuleren van burgers en bedrijven bij duurzaamheidsinitiatieven. Het scala aan activiteiten is groot. Van de oprichting van coöperaties voor energieopwekking, prestatieafspraken met woningcoöperaties en subsidieregelingen voor zonnepanelen tot het beschikbaar stellen van informatie (kansenkaarten WKO, zonnescans), het organiseren van voorlichtingsavonden en energieadviezen. Ook in de

waterketen zijn de eerste efficiencyverbeteringen geboekt. Bijna 70 procent is tevreden over de samenwerking en de geboekte resultaten; en bijna 30 procent verwacht nog betere resultaten in de toekomst. Duurzaamheid, energie en water zijn blijkbaar de nieuwe thema's waar veel initiatieven worden genomen en ook bestuurlijk resultaten kunnen worden geboekt. En hoewel gemeenten zelf een voorbeeldrol kiezen, bijvoorbeeld door het plaatsen van zonnepanelen op gemeentelijke gebouwen, is het besef duidelijk aanwezig dat het vooral burgers en bedrijven zijn die zullen moeten zorgen voor een meer duurzame samenleving. Heel veel initiatieven zijn erop gericht die maatschappelijke dynamiek op te zoeken, te ondersteunen en verder te vergroten.

“ Soms zeggen ze tegen mij: je moet focussen. Helemaal niet! Je moet het zo breed mogelijk inzetten. Je moet alle partijen proberen te stimuleren en enthousiasmeren. Van grote tot kleine bedrijven, van corporaties tot particuliere woningeigenaren. En natuurlijk zelf het goede voorbeeld geven. Dan krijg je een enthousiasme dat ongekend is. Dan gaat het vanzelf rollen. ”

Dhr. Van der Meer, wethouder gemeente Nijmegen.

4. Moet beter in samenwerking met partners: vernieuwing woningvoorraad, benutten particulier initiatief en vergroten bestuurskracht

Op de woningmarkt lijkt het een stuk moeilijker om particulier initiatief te benutten. De problemen zijn dan ook groot. De samenstelling van de woningvoorraad past structureel niet bij de behoeften en de vertrouwde middelen om gebieden te ontwikkelen en te investeren ontbreken. Het is dan ook logisch dat er veel weerstand is tegen de verhuurdersheffing, omdat dit de investeringscapaciteit van woningcorporaties verkleint. Dit alles betekent dat nieuwe samenwerkings- en financieringsvormen moeten worden ontwikkeld. De eerste experimenten zijn er, maar concrete resultaten zijn er nog maar weinig. De stimuleringsmaatregelen uit het Woonakkoord, zoals het Energiefonds, de Btw-verlaging voor onderhoud en de inkomensafhankelijke huurverhoging worden wel positief beoordeeld. En ook wordt veel verwacht van het stimuleren van particulier opdrachtgeverschap, het overdragen van taken aan bewoners, gebruikers en eigenaren, het toepassen van meer startersleningen en de verruiming van regels. Actief beleid ter stimulering van particuliere woningverbetering staat bij veel gemeenten nog in de kinderschoenen. En ook lijken veel gemeenten nog te moeten wennen aan een grotere rol van burgers op de woningmarkt en in het beheer van de openbare ruimte. Toch zal het succes van meer samenwerking moeten komen.

Want om zelf een ontwikkelende rol op zich te nemen, zien maar weinig gemeenten zitten; ruim 80 procent ziet niets in de oprichting van een eigen gemeentelijk woningbedrijf. In plaats daarvan wordt meer verwacht van de goede samenwerking met de woningcorporaties.

“ Een ander voorbeeld is kleinschalig opdrachtgeverschap. Dat gebeurde natuurlijk ook al, maar eigenlijk alleen op hele dure locaties. Dat zijn we nu ook voor veel beter betaalbare sectoren aan het ontwikkelen. Dat kent ook een redelijke afzet en wordt goed opgepakt. Zo zoeken we dus naar nieuwe vormen van stedelijke ontwikkeling – nieuwe producten zou je kunnen zeggen – die het in deze tijd wel goed doen. ”

Dhr. Kok, algemeen directeur stedelijke ontwikkeling, gemeente Den Haag.

Meer samenwerking en afstemming is ook het devies voor de relatie met de buurgemeenten. Bijvoorbeeld in de vastgoedorganisatie, waarin verschillende gemeenten al samenwerken. En denk ook aan de overcapaciteit van gronden en ontwikkelprogramma's waarover in regionaal verband afstemming gezocht moet worden. In algemene zin wordt intergemeentelijke samenwerking gezien als de belangrijkste factor om de bestuurskracht te vergroten. Een meerderheid van de gemeenten is tegen opschaling van gemeenten naar 100.000 inwoners, zoals in het regeerakkoord is voorgesteld. Hoewel sommige voordelen wel worden gezien, wegen deze voor veel gemeenten op korte termijn niet op tegen de nadelen. Ongetwijfeld speelt hierbij een rol dat de agenda van gemeenten voor 2013 al overvol is!

“ Ik denk dat het uiteindelijk onontkoombaar is dat je niet in lengte van jaren blijft functioneren op de huidige gemeenteschaal. Ik denk zeker dat er sprake zal zijn van opschaling. Maar het gaat mij vooral over het proces daar naartoe. ”

Dhr. Van Eert, burgemeester gemeente Beuningen.

3. Bouw en Wonen:

Gemeenten zetten bouw en wonen in beweging

De woningmarkt en de bouw laten de gemeenten bepaald niet onberoerd. Dat laten ze niet over hun kant gaan: ze brengen hun zaken op orde, nemen hun verliezen, proberen de boel weer op gang krijgen, maar pakken ook hun rol in de overgang naar nieuwe verhoudingen tussen overheid, burgers en aanbieders.

Crisis slaat diepe wonden

Stagnatie in de woningbouw en in doorstroming zijn binnen het thema 'Bouw en Wonen' voor meer dan tweederde van de gemeenten de meest urgente problemen. Niet verwonderlijk, want deze stagnatie werkt zwaar door op vele aspecten van het publieke en private domein. Verliezen op aangekochte gronden raken direct de eigen slagkracht van de gemeenten en hebben gevolgen over de volle breedte van het beleid. Niet voor niets staan ze op plaats drie van de meest genoemde urgente problemen. Ook in de private sector laat de stagnatie diepe sporen na: bouwbedrijven gaan failliet en de werkloosheid neemt steeds verder toe; uiteindelijk krijgt de gemeente dat ook voor de kiezen.

Gemengde gevoelens bij het woonakkoord

Alles wat nog verder lijkt te leiden tot frustratie van de woningmarkt stuit bij gemeenten daarom al snel op weerstand. De verhuurderheffing ontlokt bij slechts 10% van de gemeenten een positieve reactie; bijna 70% vindt

het een negatieve tot zeer negatieve maatregel. Het investeringsvermogen van de corporaties wordt er immers fors door beperkt. Dat heeft gevolgen voor de nieuwbouw en voor de voortgang van de stedelijke vernieuwing. Bij veel gemeenten zijn al plannen in de herstructurering stilgelegd, uitgesteld of omgezet van sloop naar renovatie. Driekwart van de gemeenten verwacht dat door het woonakkoord en de beëindiging van het ISV de vernieuwing van de woningvoorraad nog verder zal stagneren.

“ Het is tot op heden destructief.... Dat je nu zegt: ‘we halen nog meer geld bij de corporaties weg, betekent dat de huren omhoog gaan. Wie gaat dat betalen? Ja, de arme huurder. De uitdaging is dus: hoe ga je de financiering rond krijgen op plekken waar het geld niet voor het oprapen ligt? ”

Dhr. Hiemstra, wethouder gemeente Hoogeveen.

Over het woonakkoord is men toch al niet te spreken; 10% is er tevreden over; de meerderheid ontevreden tot zeer ontevreden. Op onderdelen liggen de verhoudingen anders. De houding tegenover de hypotheekrenteaftrek helt naar twee kanten. Begrijpelijk, want het valt moeilijk

in te schatten waartoe dit op den duur zal leiden. Ruim de helft staat positief tegenover de inkomensafhankelijke huurverhoging. Is dit omdat het huurders tot kopen aanzet of omdat het de corporaties toch nog wat compensatie biedt voor de verhuurderheffing? Toch velt ruim een kwart een negatief oordeel over deze maatregel.

“ Er zitten wel positieve elementen in, maar het is eigenlijk niet een akkoord waardoor je het systeem verandert. Tijdens de Woontop hier in Rotterdam heb ik bij de aftrap gesteld dat het systeem op zichzelf failliet is. En dat is ook zo. Het is toch heel raar dat er op de markt veel vraag is naar een woning, maar dat het systeem ons belemmert om die woning te realiseren. ”

Dhr. Karakus, wethouder gemeente Rotterdam.

Wat maar enige beweging in de markt kan brengen krijgt van de gemeenten echter een warm onthaal. Op de Btw-verlaging op onderhoud, het energiefonds en de starterslening komen nauwelijks negatieve reacties. Wellicht in de hoop dat hiermee op korte termijn het tij valt te keren.

Schoon schip maken

Hoop of verwachting, dat er dit jaar of anders toch volgend jaar nieuwe woningbouwplannen van de grond komen wordt door driekwart van de gemeenten uitgesproken. Vooral bestuurders zijn hoopvol gestemd; ambtenaren zijn wat sceptischer.

Op de korte termijn lijkt het de gemeenten daarom vooral te gaan om de impasse in de woningmarkt te doorbreken. Dat is niet zo gek, omdat de meeste gemeenten ervan uitgaan dat dit een tijdelijk probleem is. Meer dan de helft van de gemeenten denkt de ingeschatte woningbouwprogrammering op termijn volledig te gaan realiseren. Iets minder dan de helft geeft aan dat ook de verworven grondposities en harde contractafspraken daarop zijn afgestemd. Tweederde van de gemeenten stemt de programmering en grondposities af met de regio en buurgemeenten.

Toch zijn er ook gemeenten waarvoor de impasse in de woningmarkt niet alleen tijdelijke gevolgen heeft. 34% geeft aan dat de geplande woningbouwprogrammering niet gerealiseerd gaat worden. Hun visies en beleidsnota's moeten daarop worden aangepast. Of de woonvisies echt wel bij 85% van de gemeenten actueel zijn, is dus maar de vraag. Een actieve grondverwerving (45% van de gemeenten deed dat structureel, 43% incidenteel) heeft ook zijn keerzijde: bij 40% van de gemeenten zullen grondposities niet meer voor het beoogde doel

worden gebruikt. En dit betreft niet alleen de (potentiële) krimpgemeenten.

Overall in het land zien we dan ook dat gemeenten bezig zijn deze periode te overleven. Dat daarvoor soms pijnlijke financiële maatregelen nodig zijn, lijkt ook bij de meeste gemeenten inmiddels doorgedrongen. Afboekingen van vele tientallen miljoenen euro's hebben volop media-aandacht gekregen. Dat is niet bepaald de aandacht waar de gemiddelde gemeente op zit te wachten. De meeste gemeenten hebben daarom al maatregelen genomen: slechts 15% van de respondenten geeft aan dat naar verwachting nog flinke verliezen moeten worden genomen. Maar liefst 72% zegt de zaken op orde te hebben of geen grote tegenvallers meer te verwachten.

Daar staat tegenover dat de grondbedrijfsreserves bij veel gemeenten uitgeput zijn. Iets meer dan de helft van de respondenten geeft aan te verwachten dat deze reserve voldoende zal zijn, meer dan 40% meldt dat eventuele toekomstige verliezen op grondexploitaties ten laste zullen komen van de algemene reserves.

De "overlevingstactiek" is heel divers. De meest eenvoudige oplossing komt nog steeds het meest voor: 56% van de gemeenten geeft aan het ontwikkelingstempo in projecten aan te passen en renteverliezen hieruit direct te nemen, 38% maakt strategische keuzes en legt plannen

(tijdelijk) stil en 27% kiest voor bewuste "cashflow-sturing" (investeringen worden pas gedaan als daar voldoende zekere opbrengsten tegenover staan). Slechts 3% geeft aan (nog) geen enkele maatregel te hebben getroffen. Maar door schoon schip te maken (de verliezen te nemen) kan men weer met frisse moed vooruit kijken.

“ We hebben vrij snel en accuraat gereageerd op de crisis. Door in 2010 scherp te selecteren op welke projecten we wel actief blijven en welke niet en wat dat betekende voor de grondexploitatie. In 2010 en 2011 hebben we al meteen ons verlies genomen. We hebben dat verdriet snel verwerkt... We zijn vrij snel gaan denken: wat betekent dit voor de stedelijke ontwikkeling in een tijdperk na de vastgoedcrisis? Hoe kun je uit de crisis komen op een manier die beter is dan hoe je erin bent gegaan? Rekening houdend met allerlei nieuwe omstandigheden. ”

Dhr. Kok, algemeen directeur stedelijke ontwikkeling, gemeente Den Haag.

Klaar staan

Als de woningmarkt dan weer aantrekt, moet je zorgen dat je als gemeente vooraan staat. De meeste gemeenten (68%) zijn dan ook terughoudend in het zoeken naar tijdelijke gebruiksdoeleinden voor gronden die nog niet in ontwikkeling kunnen worden gebracht voor het beoogde einddoel. De angst bestaat dat men daarmee teveel gebonden raakt en niet meer direct kan reageren, wanneer dat nodig is. Bovendien zijn de meeste tijdelijke functies financieel niet meer dan een doekje voor het bloeden. Investeren in goede marketing en stimuleringsmaatregelen lijkt dan aantrekkelijker, ook als dat op korte termijn alleen maar geld kost.

Krijgen gronden dan hun oorspronkelijke (veelal agrarische) functie op termijn weer terug? Dat gaat verreweg de meeste gemeenten te ver. Hooguit tijdelijk, totdat een andere ontwikkelpotentie voor de aangekochte gronden is gevonden. Veel gemeenten denken daarbij aan de realisatie van recreatiegebieden, leisure-achtige functies, groen of milieulandschappen. Niet bepaald functies waar het geplande financiële gewin mee te realiseren is, maar wel functies die de gemeente maken tot een aantrekkelijke gemeente om te wonen of te verblijven, of tot een gemeente die duurzame ontwikkeling hoog in het vaandel heeft staan. Met een schoon schip een nieuwe koers.

“ Allerlei partners en partijen hebben belangen bij dat proces (vernieuwing van de woningmarkt). Denk aan banken en grondeigenaren (waaronder gemeenten), waardoor zij moeilijk los van hun eigen positie nieuwe oplossingen kunnen bedenken..... elk voorstel of elk creatief idee meten we af aan de lat van: wat betekent dat voor onze grondexploitatie. Dat belemmert het creatief denken. ”

Dhr. Mikkers, burgemeester gemeente Veldhoven.

Samen oppakken

De tijd dat de gemeente het alleen bepaalde is wel voorbij. Gemeenten gaan steeds meer op zoek naar creatieve oplossingen, juist in samenspraak en samenwerking met andere partijen. Ze blijven letterlijk niet bij de pakken neerzitten: de Haagse Verhuisdoos en het Hoogeveense Bouwpakket zijn voorbeelden van hoe gemeenten samen met marktpartijen beweging in de woningmarkt krijgen.

De corporaties zijn daarin vanouds de ‘natuurlijke’ partner. Geen kwaad woord daarom over de corporaties: slechts 2% beoordeelt de relatie met de lokale corporaties als negatief, 80% als positief. Het idee om met een gemeentelijk woningbedrijf dan maar zelf het heft in handen te nemen, is voor de meeste gemeenten geen optie.

“ Dat lijkt me een slecht idee. Volgens mij moeten corporaties scherper hun rol pakken. Er zijn corporaties die meer ontwikkelaar zijn geworden dan corporatie, maar er zijn ook corporaties die zich nu herbezinnen op hun rol. En ik denk dat dat een positieve ontwikkeling is. ”

Dhr. Mikkers, burgemeester gemeente Veldhoven.

De Haagse reflex om als iets niet werkt dan maar de macht naar je toe te trekken, houden de meeste gemeenten ver van zich af. De Haagse kerntakendiscussie bevat gemeenten evenmin. Leefbaarheid ziet men wel degelijk als een kerntaak van de corporaties. Daar kan het financiële motief aan ten grondslag liggen, maar inhoudelijke argumenten lijken aannemelijker.

De meeste gemeenten (85%) beschikken naar eigen zeggen over actuele woonvisies (hoe actueel is overigens de vraag); aanzienlijk minder (68%) over actuele prestatieafspraken met de corporaties. Belangrijker lijkt dan ook een goede samenwerking en een open communicatie. Formele, geïnstitutionaliseerde afspraken en voorschriften lijken niet meer het middel.

Vragen naar de mogelijkheden van gemeenten om toezicht te houden en sturing te geven worden uiteenlopend beantwoord. De meerderheid lijkt geen behoefte te hebben hierin meer macht en invloed te krijgen.

De meeste gemeenten vinden evenmin dat het rijk meer toezicht op de corporaties moet uitoefenen. Wat niet wegneemt dat het toezicht juist als een taak van het rijk wordt gezien om de verhoudingen tussen gemeenten en corporaties vooral zuiver te houden.

“ De gemeente moet zowel inhoudelijke afspraken maken met de corporaties over investeringen, maar tegelijkertijd toezicht houden op deze corporaties. Dat lijkt me niet wenselijk. Dat lijkt mij ook niet nodig en je lost er ook geen bestaande problemen mee op. Toezicht moet bij het rijk zitten en dat kan landelijk heel goed geregeld worden.

Daarbij komt dat corporaties vaak niet ophouden bij gemeentegrenzen. Als er al toezicht moet zijn denk ik dat dat via het rijk aangestuurd zou moeten worden.

“

Dhr. Hiemstra, wethouder gemeente Hoogeveen

De burger aan zet

Was de burger tot voor kort toch vooral lijdend voorwerp in de woningmarkt en het woonbeleid, inmiddels heeft hij zich ontpopt als een ‘partij’ die actief het initiatief naar zich toetrekt. Particulier opdrachtgeverschap neemt een steeds grotere plaats in de woningbouw in: 50% van de gemeenten voert daarin een actief stimulerend en faciliterend beleid; 40% heeft daartoe plannen of ziet particulier opdrachtgeverschap als optie om de woningbouw weer op gang te krijgen. Stimulering van (collectief) particulier opdrachtgeverschap is de meest genoemde maatregel (73%) om de crisis in gebiedsontwikkeling op te vangen (met op de tweede plaats ex aequo uitgifte van vrije kavels, toepassen van startersleningen en bij elkaar brengen van stakeholders). Particulier opdrachtgeverschap beperkt zich overigens niet tot alleen vrijstaande koop; ook in huur en geschakelde en gestapelde bouw zijn er ontwikkelingen.

Het initiatief van burgers gaat overigens niet alleen over nieuwbouw. Initiatieven als energiebesparing en

–opwekking komen vaak van burgers zelf. Gemeenten voeren daarin een (actief) stimulerend beleid. Dat zou voor burgers een mooie basis kunnen bieden om hun verantwoordelijkheid voor de woonomgeving verder uit te breiden.

“ Ik denk dat er een principiële omslag aankomt, waar er in de wijk economische constructies gaan komen. Waar je als het ware met burgers ook business cases kunt ontwikkelen rond duurzaamheid; de opbrengsten daarvan weer terugbrengen in de wijk.

“

Kees van der Helm, programmaleider Nieuw Lokaal Akkoord, gemeente Groningen.

De woonomgeving is een ander domein waar de burger zich actief betoont, al dan niet aangezet door de gemeente. De helft van de gemeenten heeft taken aan gebruikers en eigenaren overgedragen of is van plan dat te doen. Het gaat dan in de meeste gevallen over groenonderhoud, maar ook het beheer en exploitatie van maatschappelijk vastgoed wordt aan bewoners overgelaten.

De gemeenten spreekt daarin vooral een rol aan die zich

beweegt langs termen van co-creatie, samenwerking, stimulering (actief) en facilitering (reactief). Bij de knelpunten die de gemeenten bij bewonersinitiatieven ervaren steken ze vooral de hand in eigen boezem: de geringe inbedding in de gemeentelijke organisatie wordt het meest genoemd (49%). Andere knelpunten zijn vooral ontbreken van draagvlak, netwerk en kennis bij bewoners. Daar komt bij dat het de gemeenten aan capaciteit ontbreekt om actief bij te dragen.

“ Het ambtelijk apparaat moet meebewegen in het inleven waar de behoeftes liggen. De gemeente moet veel meer een faciliterende rol nemen en niet al met de agenda naar buiten, maar loslaten. ”

Mevr. Cnossen, burgemeester gemeente Woudenberg.

Leegstand bedreigt de leefbaarheid

Leegstand is een probleem dat zich vooral manifesteert bij het commerciële vastgoed (winkels, kantoren, bedrijfsruimten). Een kleine tweederde van de gemeenten vindt dat daarbij actieve sturing vanuit de gemeente gewenst is. Bij de helft van de gemeenten is er sprake van redelijk tot veel leegstand. Gemeenten zien dat vooral

als een bedreiging van de leefbaarheid en de ruimtelijke kwaliteit. De risico's voor de regionale economie en de lokale of regionale vastgoedmarkt worden minder vaak genoemd.

“ Wat is het nadeel voor de gemeente als kantoren leegstaan? Het enige wat ik graag wil in deze stad is dat de plinten niet leegstaan. Dat vind ik voor de leefbaarheid van het gebied cruciaal. Het moet levendig zijn. ”

Dhr. Karakus, wethouder gemeente Rotterdam.

Invloed van leegstand op de gemeentelijke financiën wordt het minst benoemd, het gaat hier immers vooral om particulier vastgoed. Herbestemming is hét middel dat gemeenten aanwenden om leegstand terug te dringen. Op de tweede plaats komt monitoring in overleg met eigenaren, gevolgd door aan gebieden ruime bestemmingen te geven. Toepassing van de leegstandsverordening en het 'Convenant Aanpak Leegstand Kantoren' worden weinig genoemd.

De blik vooruit: meer seniorenwoningen

Gaat het op de korte termijn vooral om 'crisisbeheersing', op de langere termijn dienen zich meer structurele vraagstukken aan. Gemeenten lijken nog steeds het meest gericht op nieuwbouw. In de prestatieafspraken en gespreksthemas met de corporaties staat nieuwbouw bovenaan het lijstje. Maar ook onderhoud van de bestaande voorraad neemt in de afspraken met de corporaties een prominente plaats in. Energiebesparing en aanpassing van woningen worden door ruim de helft van de gemeenten genoemd en het onderwerp wonen en zorg verovert langzamerhand ook een positie op de gezamenlijke agenda. Voor de particuliere woningvoorraad voeren de meeste gemeenten echter geen actief beleid.

“ Waar ik me zorgen over maak in de woningmarkt als geheel, dat heel erg de focus ligt op het bouwen van woningen, terwijl we niet echt kijken naar onze huidige voorraad. ”

Dhr. Mikkers, burgemeester gemeente Veldhoven.

De helft van de gemeenten vindt dat de bestaande woningvoorraad niet aansluit op de demografische ontwikkeling. Men ziet daar een overschot ontstaan aan appartementen (vooral bij gemeenten 20.000+), eengezinshuizen (vooral bij 50.000-) en koopwoningen. Tekorten verwacht men bij huurwoningen, starterswoningen en – met stip! - seniorenwoningen (door 82% genoemd).

Niet vreemd dus dat eenzelfde percentage gemeenten vindt dat vanuit de toenemende zorgvraag aanpassing van de woningvoorraad en de zorginfrastructuur noodzakelijk is. Er moeten meer levensloopbestendige woningen komen en meer kleinschalige woonvormen en corporatiewoningen. Eigenwoningen en verzorg- en verpleeghuizen dienen te worden aangepast. De nodige aanpassingen in de zorginfrastructuur laten zich gelijkmatig verdelen over toevoeging van woonsteunpunten en ruimten voor dagbesteding en eerstelijnszorg.

De rol die de gemeente daarin zelf speelt ligt toch vooral in het maken van prestatieafspraken met corporaties over aanpassing van huurwoningen en met zorginstellingen over de infrastructuur. Hoe we het ook wenden of keren, de vergrijzing zal een steeds belangrijker factor worden in de ontwikkeling en verduurzaming van de woningvoorraad en de woonomgeving. Naast de 'traditionele' partijen

zullen daarom ook de zorgverleners, zorginstellingen en zorgverzekeraars een rol in de volkshuisvesting moeten nemen.

Krimp is een andere belangrijke demografische ontwikkeling die de woningmarkt in een nieuw daglicht stelt. De meeste gemeenten (81%) waar dit al aan de orde is, passen de leefomgeving daarop aan. Krimp bestrijden is niet aan de orde.

“ De uitdaging van deze tijd is dat er zich twee fenomenen tegelijkertijd aandienen. Ontgroening, vergrijzing en deels ontvolking plus krimpende overheidsfinanciën. ”

Dhr. Goeman, gemeentesecretaris gemeente het Bildt.

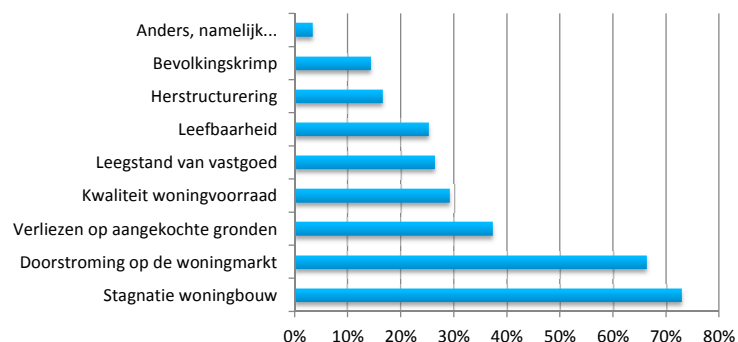
In beweging vanuit lokaal vermogen

De crisis in de woningmarkt raakt de gemeenten diep in het hart. Dat betekent voor velen eerst de wonden likken. En enig opportunisme om op korte termijn weer enige beweging in de zaak te krijgen is gemeenten bepaald niet vreemd. Echter, steeds meer gemeenten maken van de crisis een deugd en gebruiken deze als aanleiding, breekijzer of hefboom voor de transitie naar nieuwe verhoudingen en rolverdelingen. Men schuwt daarbij niet de hand in eigen boezem te steken en de eigen rol ter discussie te stellen.

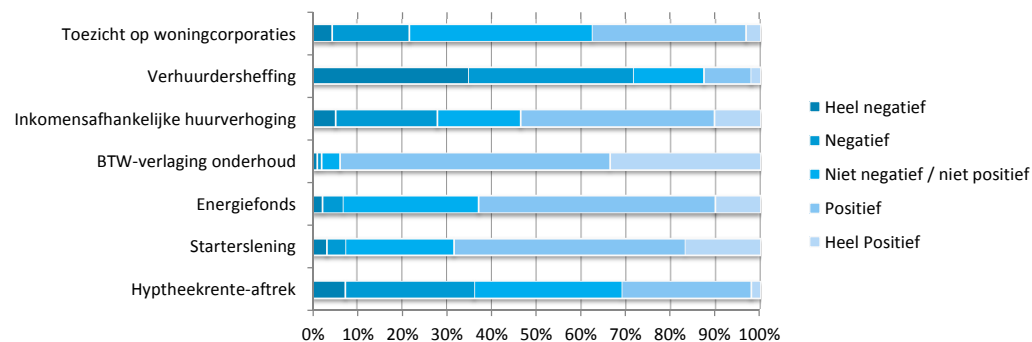
Dat lijkt ook een goede insteek: eerst je eigen zaken op orde, dan naar de ander kijken, dat schept ruimte om tot nieuwe allianties te komen. Een woningmarkt die steeds gedifferentieerder wordt, naar regio, woonwensen en opgaven en ook gaat over zorg, energie en eigen initiatief van burgers heeft alle belang bij de kracht en flexibiliteit van het lokale vermogen. Veel van dat lokale vermogen zit nog verborgen. De gemeenten zijn bij uitstek de partij om dat verborgen vermogen op te wekken.

Onderzoeksresultaten Bouw en Wonen

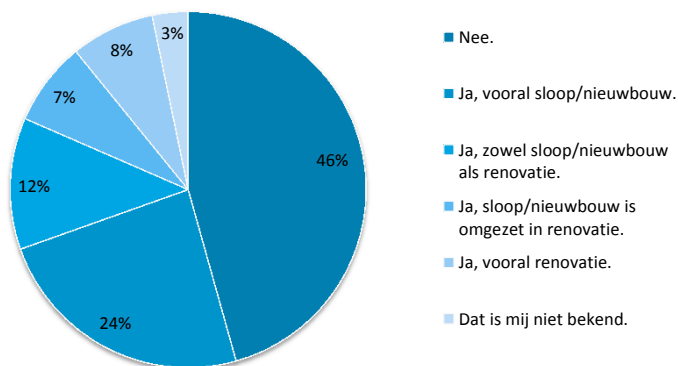
3.1: Wat zijn de drie meest urgente onderwerpen binnen het thema Bouwen & Wonen voor uw gemeente?

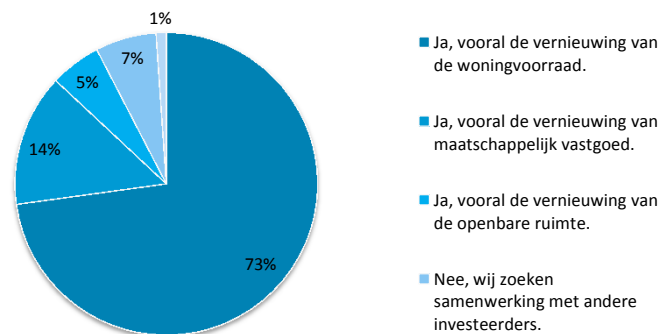
3.2: Hoe kijkt u aan tegen de volgende maatregelen uit het Woonakkoord voor uw gemeente?

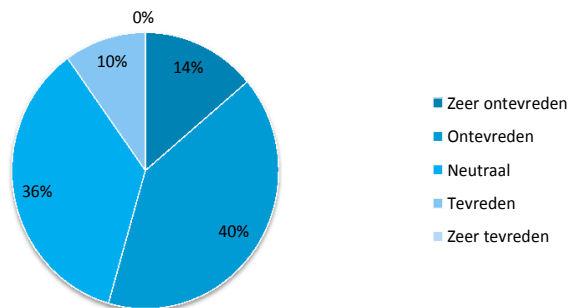
3.3: Zijn er herstructureringsplannen stilgelegd of uitgesteld in uw gemeente?

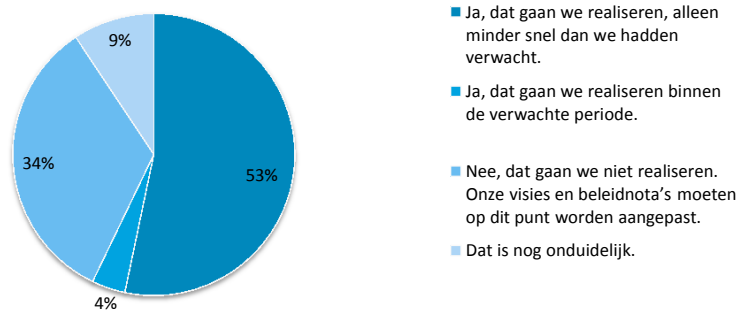
3.4: Verwacht u dat de stedelijke vernieuwing stagneert als gevolg van de beëindiging van de rijksbijdrage en het woonakkoord?

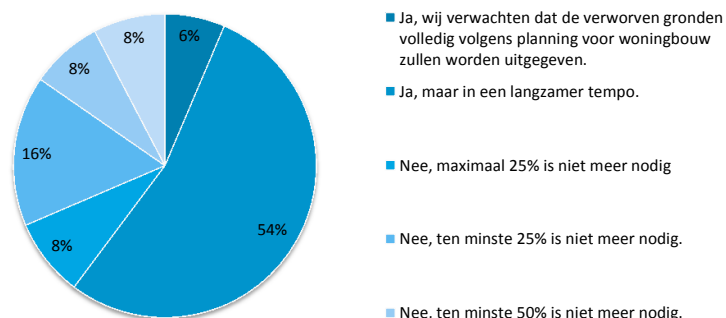
3.5: In welke mate bent u tevreden met het woonakkoord?

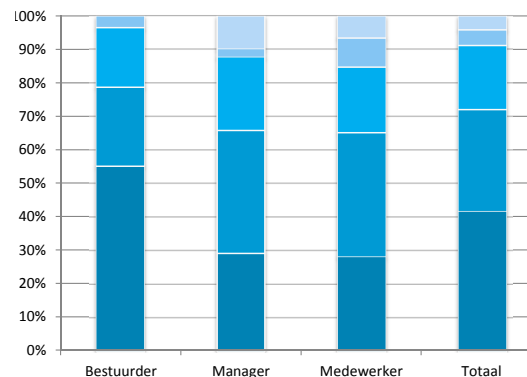
3.7: Gaat uw gemeente de in uw ruimtelijke visies en beleidsnota's vastgelegde programmering voor woningbouw ook daadwerkelijk realiseren?

3.9: Verwacht u dat al de door de gemeente verworven gronden de komende 10 jaar nog nodig zijn?

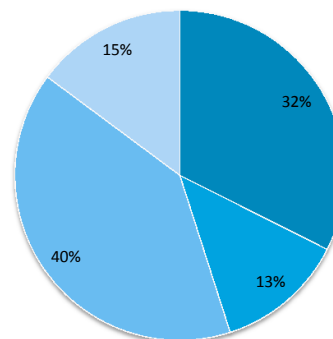

3.6 Wanneer verwacht u nieuwe woningbouwprojecten in uw gemeente? (Naar functie)

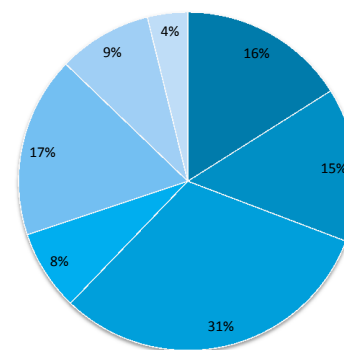
- Dat is onduidelijk.
- Mijn gemeente krimpt of zal krimpen in de (nabije) toekomst.
- Ik verwacht de komende jaren geen nieuwe woningbouwprojecten in mijn gemeente.
- Voor 2015 verwacht ik weer nieuwe woningbouwprojecten in mijn gemeente.
- Ik verwacht dit jaar weer nieuwe woningbouwprojecten in mijn gemeente.

3.8: Is het totaal van alle ruimtelijke plannen die binnen uw gemeente in ontwikkeling zijn en/of waar uw gemeente grond voor heeft aangekocht in overeenstemming met het programma dat u daadwerkelijk nog denkt te kunnen realiseren?

- Ja, die twee zijn volledig op elkaar afgestemd.
- Ja, als alle in ontwikkeling genomen (harde) plancapaciteit is gerealiseerd en al onze grondposities zijn ontwikkeld, dan verwachten we nog niet ons volledige toekomstige programma te hebben gerealiseerd.
- Nee, we houden verworven grondposities over of moeten harde afspraken terugdraaien.
- Dat is nog onduidelijk.

3.10: Verwacht u in de (nabije) toekomst verliezen te moeten nemen op grondexploitaties of grondposities van uw gemeente?

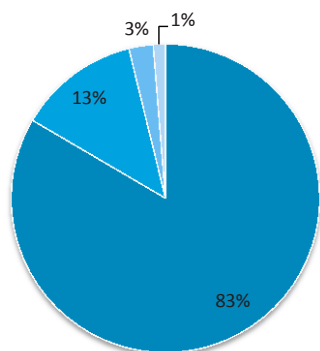

- Ja, ik verwacht binnenkort verliezen te moeten nemen, maar die zullen niet groot zijn.
- Ja, ik verwacht dat onze gemeente nog flinke verliezen moet nemen.
- Wellicht, maar wij zijn goed voorbereid en hebben al maatregelen genomen.
- Nee, onze gemeente hoeft geen verliezen te nemen op de grondexploitatie of grondposities.
- Nee, wij hebben onze verliezen al volledig genomen.
- Dat is nog onduidelijk.
- Dat zeg ik liever niet.

3.11: Welke maatregelen treft u in gebiedsontwikkeling om weerstand te bieden aan de huidige crisis? Meerdere antwoorden mogelijk.

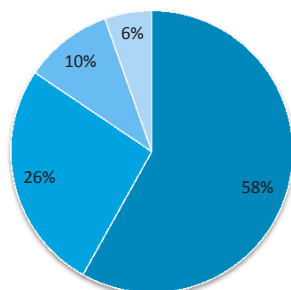

3.13: Wanneer ontwikkelaars en woningcorporaties niet in de woningbehoefte kunnen voorzien, is een gemeentelijk woningbedrijf dat zelf woningen bouwt en verhuurt dan een goede optie?

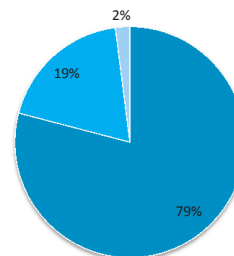
- Nee, een gemeentelijk woningbedrijf is geen optie.
- Ja, er zijn echter nog geen plannen voor een eigen woningbedrijf in mijn gemeente.
- Ja, onze gemeente heeft al een eigen woningbedrijf.
- Ja, onze gemeente heeft plannen voor een eigen woningbedrijf.

3.15: Heeft u voor 2013 een actuele woonvisie en actuele prestatieafspraken met de corporatie(s)?

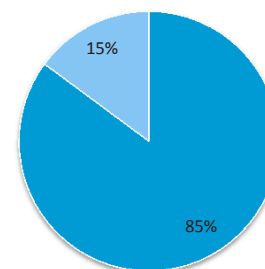
- Ja, zowel een actuele woonvisie als actuele prestatieafspraken.
- Alleen een actuele woonvisie, maar geen actuele prestatieafspraken.
- Alleen actuele prestatieafspraken, maar geen actuele woonvisie.
- Nee, zowel geen actuele woonvisie als actuele prestatieafspraken.

3.12: Hoe beoordeelt u de relatie van uw gemeente met de lokale woningcorporaties?

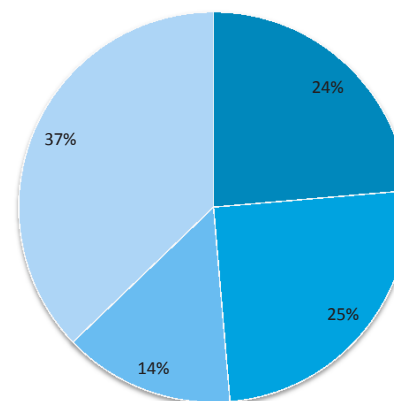
- De relatie is overwegend positief.
- De relatie is niet positief / niet negatief.
- De relatie is overwegend negatief.

3.14: Ziet u leefbaarheid als een kerntaak van woningcorporaties?

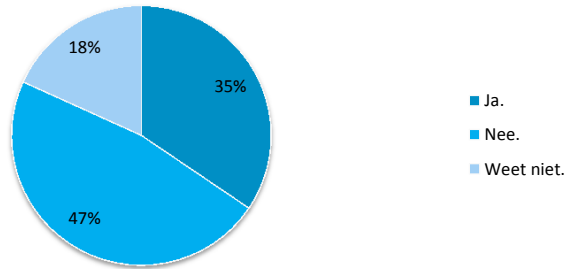
- Ja, leefbaarheid is een kerntaak van woningcorporaties.
- Nee, leefbaarheid is geen kerntaak van woningcorporaties.

3.16: Heeft uw gemeente voldoende mogelijkheden om sturing te geven en toezicht te houden op woningcorporaties?

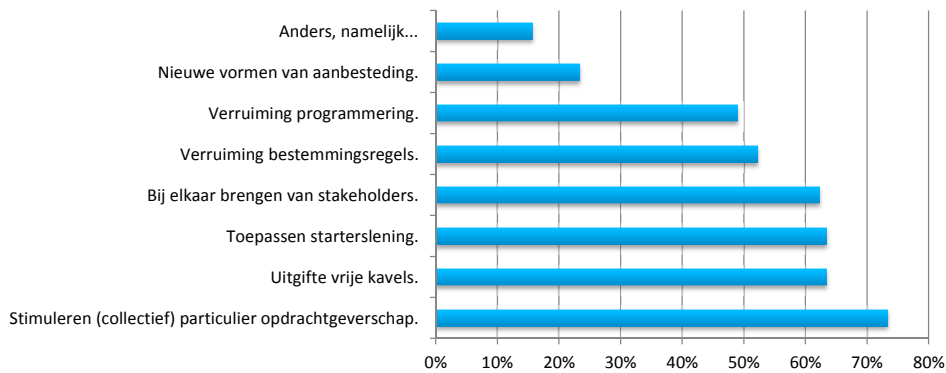

- De gemeente heeft voldoende sturing- en toezichtmogelijkheden.
- De gemeente heeft voldoende mogelijkheden om toezicht te houden maar te weinig mogelijkheden tot sturing.
- De gemeente heeft voldoende mogelijkheden om woningcorporaties aan te sturen maar onvoldoende mogelijkheden tot toezicht.
- De gemeente heeft onvoldoende mogelijkheden om sturing te geven en toezicht te houden.

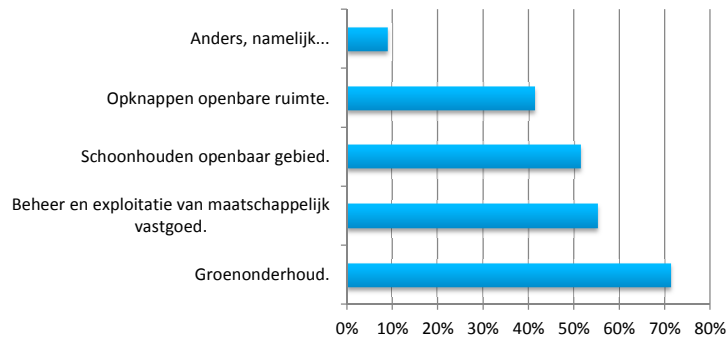
3.17: Vindt u dat er meer volkshuisvestelijk toezicht moet komen op woningcorporaties door het Rijk?

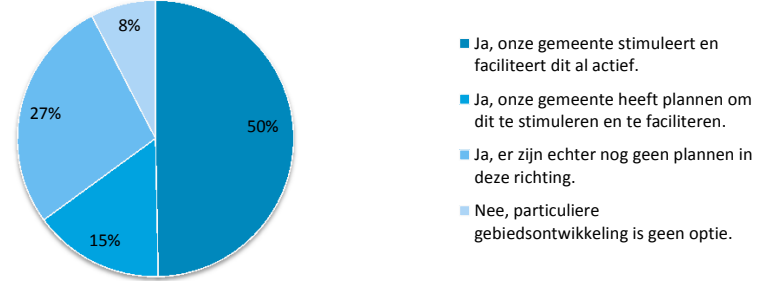
3.19: Welke maatregelen neemt uw gemeente om de crisis in de gebiedsontwikkeling op te vangen? Meerdere antwoorden mogelijk.

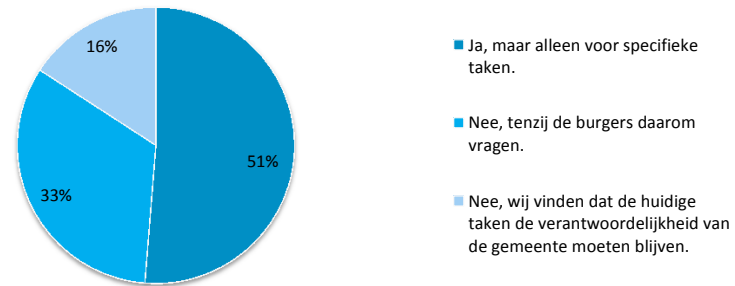
3.21: Welke taken draagt uw gemeente over aan bewoners, gebruikers of eigenaren? Meerdere antwoorden mogelijk.

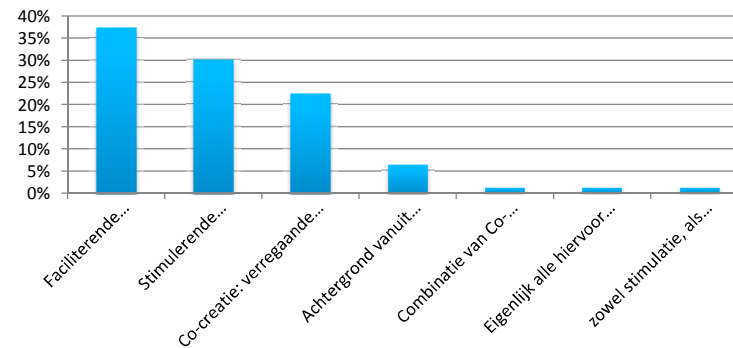
3.18: Wanneer gebiedsontwikkeling via ontwikkelaars of corporaties niet op gang komt, is particulier opdrachtgeverschap dan een goede optie?

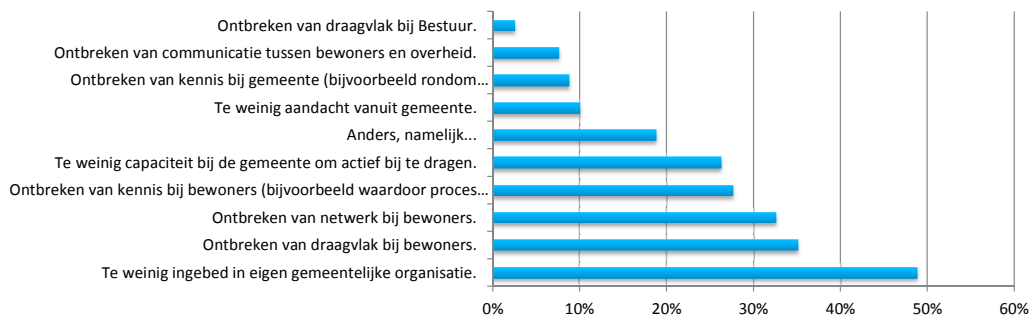
3.20: Heeft u gemeentelijke taken overgedragen of bent u van plan om gemeentelijke taken over te dragen aan bewoners, gebruikers of eigenaren?

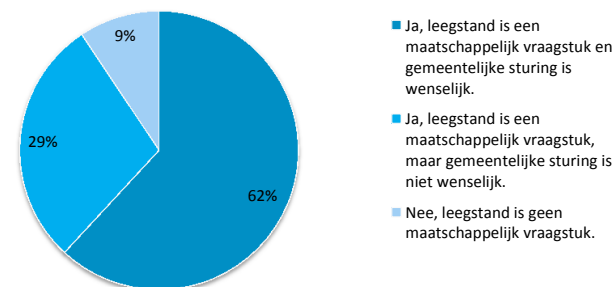
3.22: Welke gemeentelijke rol ten opzichte van bewonersinitiatieven spreekt u het meest aan?

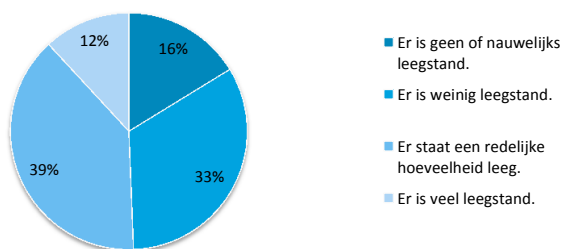
3.23: Welke knelpunten ervaart u in uw gemeente in relatie tot bewonersinitiatieven? Meerdere antwoorden mogelijk.

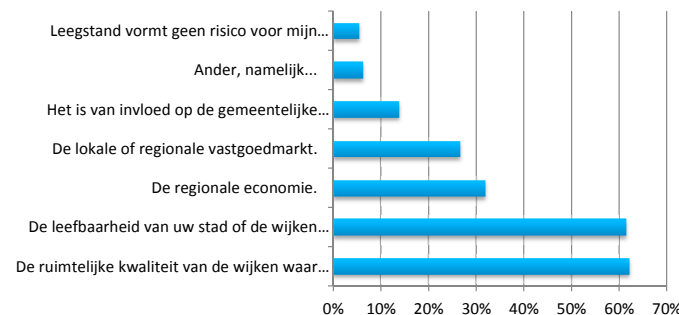
3.24: Bent u van mening dat het leegstandstuk een maatschappelijk stuk is, waarbij actieve gemeentelijke sturing wenselijk is?

3.25: Is er sprake van leegstand van kantoren en winkels in uw gemeente?

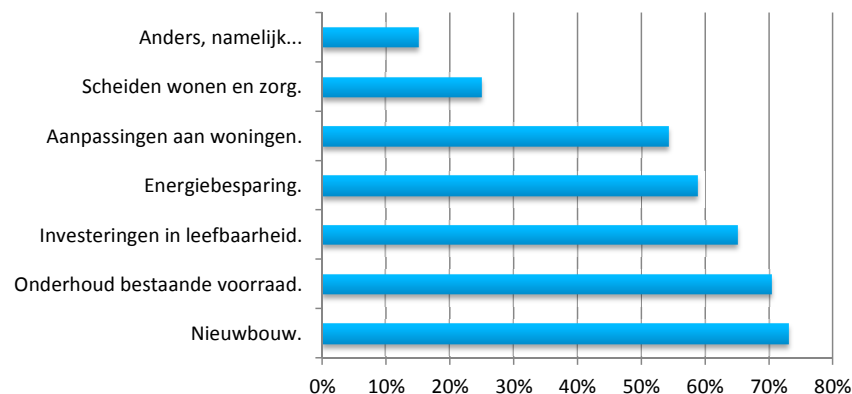
3.26: Voor wat vormt leegstand in uw gemeente een risico? Meerdere antwoorden mogelijk.

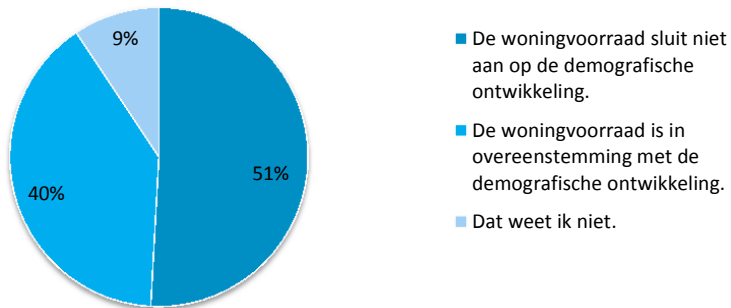
3.27: Op welke wijze bent u actief in het terugdringen van leegstand in uw gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

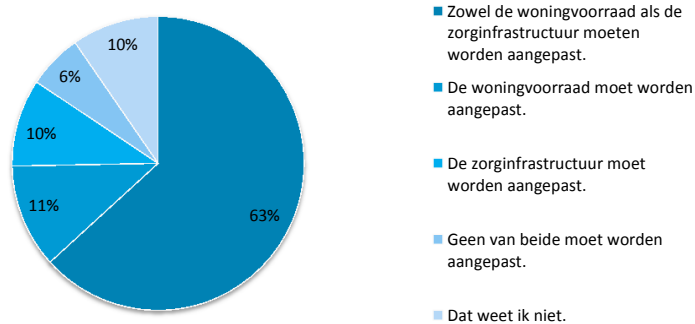
3.28: Welke onderwerpen zijn opgenomen in de prestatieafspraken met woningcorporaties? Meerdere antwoorden mogelijk.

3.29: Hoe sluit de woningvoorraad aan op de demografische ontwikkeling in de gemeente?

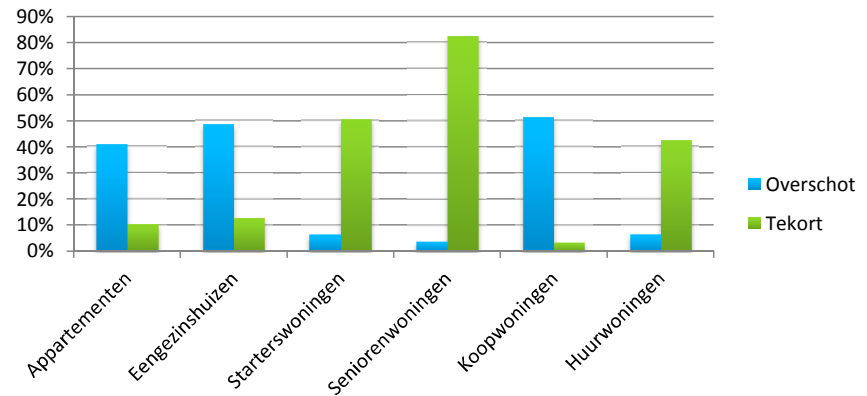
3.31: Moet de woningvoorraad en de zorginfrastructuur in uw gemeente aangepast worden aan de toenemende zorg?

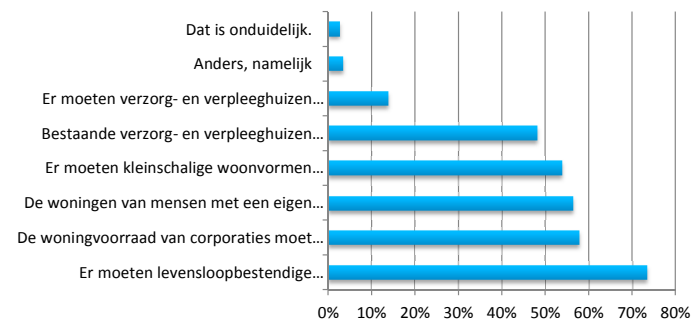
3.33: Welke maatregelen zijn nodig om de zorginfrastructuur in uw gemeente geschikt te maken voor het leveren van zorg? Meerdere antwoorden mogelijk.

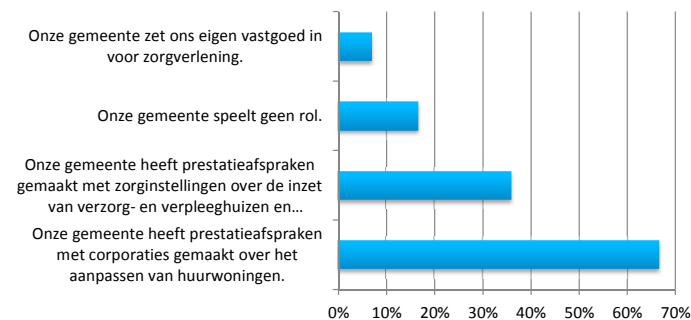
3.30: Van welke type woningen ontstaat een overschot of een tekort in uw gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

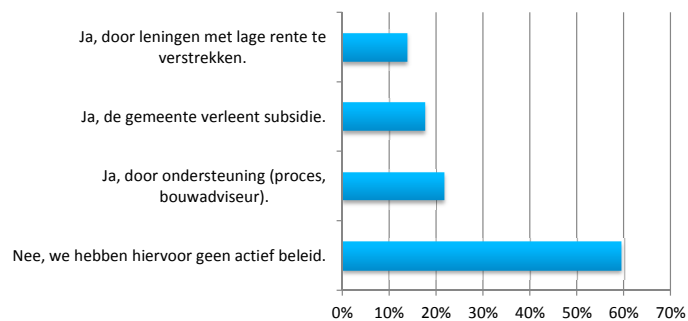
3.32: Welke maatregelen zijn nodig om de woningvoorraad in uw gemeente aan te passen aan de toenemende zorg? Meerdere antwoorden mogelijk.

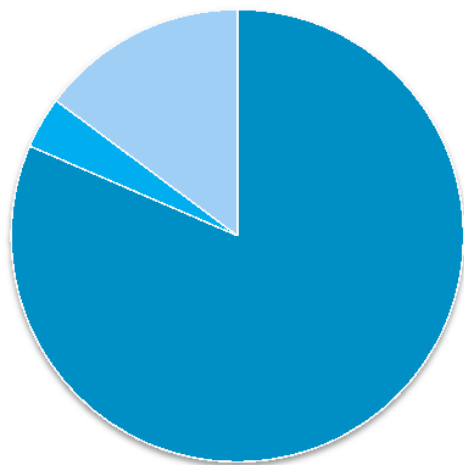
3.34: Welke rol speelt uw gemeente in het geschikt maken van het zorgvastgoed? Meerdere antwoorden mogelijk.

3.35: Voert uw gemeente actief beleid ter stimulering van particuliere woningverbetering? Meerdere antwoorden mogelijk.

3.36: Hoe gaat uw gemeente om met (de aanstaande) krimp?

- De gemeente accepteert krimp en past de leefomgeving daar op aan.
- De gemeente heeft een actieve strategie om krimp te bestrijden (bijv. aantrekken inwoners).
- De gemeente heeft nog geen beleid op krimp.

4. Duurzaamheid: hoog op de agenda

Tachtig procent van de Nederlandse gemeenten heeft duurzaamheid hoog op de agenda staan. Dat komt terug in de resultaten van het klimaatbeleid, duurzaam afvalbeleid, het omgaan met duurzame materialen bij investeringen in openbare ruimte, in de bijsturing van het duurzaamheidsbeleid en rond de stimulering van burgers en ondernemers.

Meer inspanning van burgers en ondernemers gevraagd

Opvallend is evenwel dat bijna de helft van de gemeenten met klimaatbeleid aangeeft de doelstellingen niet te gaan halen. 63% van hen geeft aan de doelstelling te halen door extra inspanning richting stimulering van burgers en ondernemers, 5% door extra te investeren en 33% van hen gaat de doelstelling bijstellen. 'Slechts' een derde van de kleine gemeenten heeft geen klimaatdoelstellingen geformuleerd.

Na de eerste klimaatbeleidsplannen van gemeenten (2006) en de komst van de subsidie Stimulering Lokale Klimaatinitiatieven (SLOK subsidie) werden de eerste energievizies voor een gebied gevraagd. Hoofdzaak was om de energievraag en aanbod in beeld te brengen en advies te geven welke technieken op gebouwniveau en welke op collectief niveau technisch en financieel haalbaar waren. Dit leek veelbelovend om de klimaatdoelstellingen te kunnen

halen. Het is dan ook niet vreemd dat uit de Barometer blijkt dat bestuurders een optimistischere kijk hebben op het behalen van de klimaatdoelstellingen dan ambtenaren. In klimaatbeleidsplannen worden doelstellingen genoemd voor de gebouwde omgeving, maar inmiddels is duidelijk dat de uiteindelijke uitvoering en plankosten ervan liggen bij de gebiedsontwikkelaar, de woningcorporatie, de burger of ondernemer. Het is nu aan de ambtenaren om die burger en ondernemer aan te spreken om tot uitvoering over te gaan. Met de weinige financiële middelen die de gemeenten hebben, wordt ingezet op het faciliteren van burger en ondernemer. De top vijf van inzet om burgers te stimuleren is als volgt:

- Het bieden van informatie en voorlichting
- Het verstrekken van een duurzaamheidslening
- Het collectief inkopen van zonnepanelen
- Het verstrekken van subsidies bij energiezuinige woningbouw
- Het oprichten van lokaal platform rond thema energie

“ Wij zien onze rol als volgt: elke keer als je een struikelblok ziet komen, haal je dat weg. Een voorbeeld van een project waarin burgers zelf een actieve rol oppakken en zelf verantwoordelijkheid nemen, is de opzet van een wijkenergiecoöperatie

in de wijk Achter De Hoven. De bewoners hebben dit zelf opgepakt en willen door samen zonnepanelen in te kopen hun wijk verduurzamen. //

Mevr. Diks, wethouder gemeente Leeuwarden.

Sturing op energiebesparing

Uit bovenstaande top 5 wordt zichtbaar dat gemeenten zich steeds meer bewust zijn dat burgers en bedrijven degene zijn die de investeringen moeten doen in het treffen van energiematregelen. Voor burgers is het verkrijgen van voorinvestering lastig, ondanks dat er aangetoond kan worden dat de energiematregel een kostenbesparing met zich meebrengt. Gemeenten vinden steeds meer mogelijkheden om burgers hierin te ondersteunen door het verstrekken van een duurzaamheidslening. Energiefondsen dienen hetzelfde doel, waarbij een voorwaarde (en voordeel) is dat burgers zich moeten verenigen willen zij hier aanspraak op maken. Dit leidt naast het gezamenlijk nadenken over energiebesparing soms ook tot andere gezamenlijke initiatieven in de buurt voor een betere leefomgeving. Uit de Barometer komt naar voren dat 90% van bestuurders en ambtenaren zich positief uitsprekt over een energiefonds. Het besef klinkt ook meer door dat investering in energie ook kostenbesparing op woonlasten (hypotheek en energielasten) met zich meebrengt. Om

juist ook sociaal zwakkeren structureel te ondersteunen, is inzetten op energiezuinige woningen belangrijk.

“ Als je iets wil betekenen voor mensen met een laag inkomen, kun je beter hun kosten reduceren dan er geld bijleggen. Dat doen we dus ook: gewoon de energiekosten omlaag door verduurzaming. We hebben 2000 sociale huurwoningen en op deze daken gaan we zonnepanelen zetten. ”

Dhr. Vroom, wethouder gemeente Noordwijk.

Potentie duurzame energieopwekking

Gemeenten maken mogelijkheden voor duurzame energieopwekking ook zichtbaar door middel van kansencarten warmte-koude opslag of zonnescans. 87% van de gemeenten geeft aan in ruimtelijke plannen zoals Structuurvisie, Masterplan en Stedenbouwkundig Plan rekening te houden met potentie van duurzame energieopwekking. Dat werkt twee kanten op. Er ontstaat duidelijkheid aan initiatiefnemers wat op basis van fysieke ondergrond en ruimtelijk kader in de gemeente mag, wat initiatieven uitlokt van ondernemers om met biogasinstallatie of windpark aan de slag te gaan. Voor

de ambtenaar biedt het een houvast zodat hij sneller kan overgaan tot het verlenen van de benodigde vergunningen.

Een enkele gemeente wil een lokaal energiebedrijf oprichten die tot taak heeft om duurzame energieopwekking te gaan stimuleren, zoals warmtenetwerk, collectieve warmte-koude opslag, biogasinstallaties of zonneweiden. Bij lokale platforms worden ook de ondernemers in de buurt betrokken. De trend om een lokaal energiebedrijf te willen oprichten past in de zoektocht van gemeenten die enerzijds hun klimaatdoelstellingen willen gaan halen en anderzijds zich bewust zijn dat zij geen budget of wettelijke verantwoording hebben om daadwerkelijk een vergister of wko-net te mogen exploiteren. Zij zoeken naar een organisatievorm die een dergelijke verantwoordelijkheid op zich neemt en van de beoogde winst ook zichzelf kunnen bedruipen. De praktijk leert dat veel initiatieven een te kleine schaalgrootte te hebben om uit de winst ook de fte's voor de organisatie van het lokale energiebedrijf te halen gedurende de daarop volgende jaren.

Trend: de markt is aan zet

Het is dan ook niet vreemd dat gemeenten zoeken naar hoe ze de particuliere markt en ondernemers in beweging krijgen zonder er zelf geld bij te moeten leggen. Vragen worden in de markt gezet richting kennisinstellingen, adviesbureaus, energiebedrijven en de bouwwereld om consortia te gaan vormen op vrijwillige basis om met een buurt of bedrijventerrein een plan van aanpak te maken voor energiebesparing en duurzame opwekking waarbij zijzelf hun eigen verdienmodel creëren. Ook bewoners worden uitgedaagd zoals blijkt uit het interview met burgemeester Aalderink uit Bronckhorst:

“ We zijn bezig met een Solar Park op de gronden waar we ooit van plan waren om woningbouw te plegen. Met als eerste doel educatie: het is een soort tuin waar planten met bladeren van zonnecellen staan. Het is een duurzaamheidsproject, omdat we de woningen in de buurt willen voorzien van deze stroom. We zijn bezig met crowdfunding om te zien of burgers daarin willen participeren. ”

Duurzaam afvalbeleid loont

Het merendeel van de gemeenten beschikt over een duurzaam afvalbeleid. 95% is dan ook overtuigd dat zij in 2015 de nationale richtlijnen op het gebied van afvalverzameling zal halen. Dat betekent dat landelijk 65% van het huishoudelijke afval wordt gescheiden. Het merendeel, met name kleinere gemeenten, ligt op koers en denkt met extra inspanningen de doelstelling te gaan halen. Deze ontwikkeling wordt aan de ene kant ingegeven door de nationale richtlijnen en aan de andere kant uit maatschappelijke relevantie. Vandaag bestaat "afval" niet meer, het is een grondstof die met voldoende inzet goed kan worden hergebruikt. Deze ontwikkeling wordt gesteund door hogere prijzen op de grondstoffenmarkten waardoor gescheiden afval geld waard is en gemeenten kunnen besparen op hun kosten. Dit vereist een andere benadering van afval; het is een waardevol product in plaats van iets wat weg moet. Hogere scheiding gaat gepaard met (aanzienlijk) lagere kosten en deze economische impuls draagt sterk bij aan de keuze voor duurzamer afvalbeheer. Deze omslag in denkwijze kost echter tijd en vereist andere inzichten en ideeën. 76% van de gemeenten heeft al een duurzaam afvalbeleid. Andere gemeenten hebben meer moeite of zien de relevantie van het onderwerp nog niet. De achterliggende redenen hiervoor zijn zeer divers maar komen vaak voort uit het niet onderkennen van de kansen die duurzaam afvalbeleid kan bieden.

Nog wereld te winnen in kennis rond duurzaam materiaal

Zowel bestuurders als ambtenaren geven overtuigend aan dat zij bij inrichting, beheer en onderhoud van wegen en openbare ruimte bewuste keuzes maken over duurzaam materiaalgebruik. In de praktijk blijken die keuzes vaak gebaseerd op enkele kenmerken als gebruik van secundaire grondstoffen of de CO₂-emissie van de materiaalproductie. De materialenboeken die veel gemeenten hanteren voor aanbestedingen bevatten allerlei eisen, maar vaak nog geen duurzaamheidseisen. Veel gemeenten blijken op zoek naar een meer integrale beoordeling van de duurzaamheid die ook nog aansluit op de in de Raad vastgestelde beleidsrichtlijnen. Middels een ontwikkelde duurzame materialentool (DuMat) kan wel een integrale duurzaamheidsafweging worden gemaakt die aansluit op het gemeentelijke beleid. Deze DuMat heeft voorts een link met NL Greenlabel, waarmee producenten een duurzaamheidscertificaat kunnen krijgen. De vraag naar gebruik van een dergelijke tool neemt de laatste maanden toe, schept duidelijkheid wat nu duurzaam materiaal is en biedt dus houvast in het maken van keuzes in materiaalgebruik.

Duurzame mobiliteit

Ruim de helft van de gemeenten geeft aan dat zij beleid hebben voor duurzame mobiliteit. Voor de grotere gemeenten is dat tweederde. Logisch, omdat het dossier van duurzame mobiliteit in het verleden vooral is aangevlogen vanuit de luchtkwaliteit. Luchtkwaliteitsproblemen doen zich vooral voor in de grotere steden. Maatregelen liggen dan vaak in de sfeer van verkeerscirculatie, schonere bussen en soms milieuzones. Verduurzaming van de mobiliteit kan ook worden bereikt door een bredere inzet op 'minder, slimmere en schonere' mobiliteit. De traditionele rol van de gemeente als wegbeheerder en soms concessieverlener verschuift dan naar facilitator en 'makelaar'. Dat is vaak zoeken, maar steeds meer gemeenten maken de verbinding tussen milieu, energie, economie en mobiliteit. Gebruik van lokaal geproduceerd groengas als transportbrandstof voor de eigen bussen is daar een mooi voorbeeld van.

“ We hebben in de concessie voor de stadsregio Arnhem-Nijmegen geëist dat de bussen moeten rijden op groen gas en liefst uit de regio. Dat is ons gelukt. Die 218 bussen rijden in Arnhem-Nijmegen op groen gas gemaakt van afvalstromen in Nederland, waaronder het GFT van de stad Nijmegen en omgeving. Zo moet je redeneren. Houd dat geld in de regio en steek het in je eigen energie. In die zin: Eigen energie eerst! ”

Dhr. Van der Meer, wethouder gemeente Nijmegen.

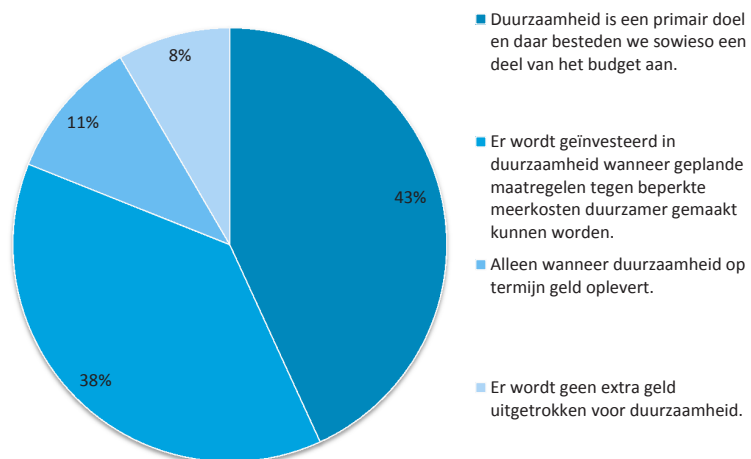
Ook de samenwerking met het bedrijfsleven in de gemeente levert synergie op. In gemeenten met een helder duurzaam mobiliteitsbeleid blijken ook de bedrijven actiever te zijn. Co-creatie is precies waarop ook de Europese Commissie mikt: via het Sustainable Urban Mobility Plan dat de opvolger moet worden van het traditionele Gemeentelijke Verkeer en Vervoers Plan (GVVP).

Nieuwe rollen zijn nodig

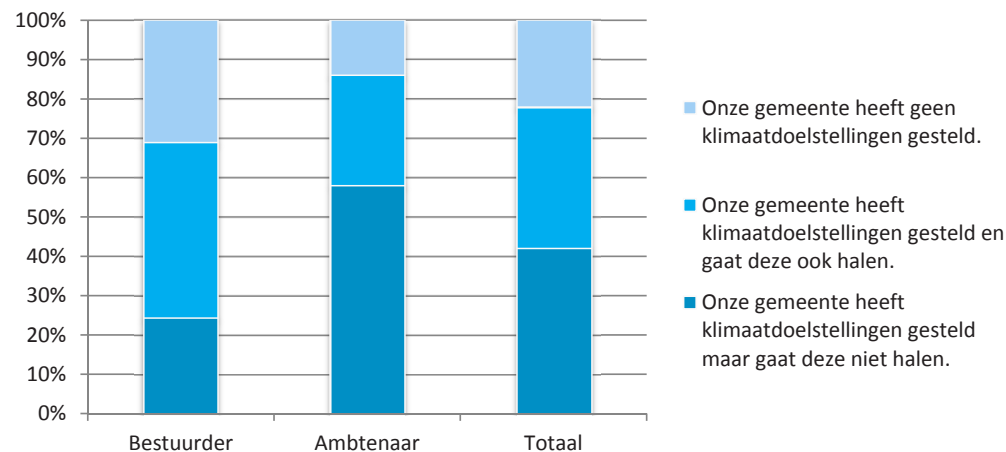
Een groot deel van de Nederlandse gemeenten geeft invulling aan duurzaamheidsthema's waarbij het om een beleidsmatige visie kan gaan of een specifieke maatregel. Kennis rondom duurzaamheid neemt toe, maar ook het besef dat de gemeente het niet alleen kan. Nieuwe samenwerkingsvormen met bedrijven en burgers, nieuwe rollen van de gemeenten en een blijvende ambitie en een vastberaden koers van de gemeente/ bestuurder zijn nodig voor de daadwerkelijke realisatie.

Onderzoeksresultaten Duurzaamheid

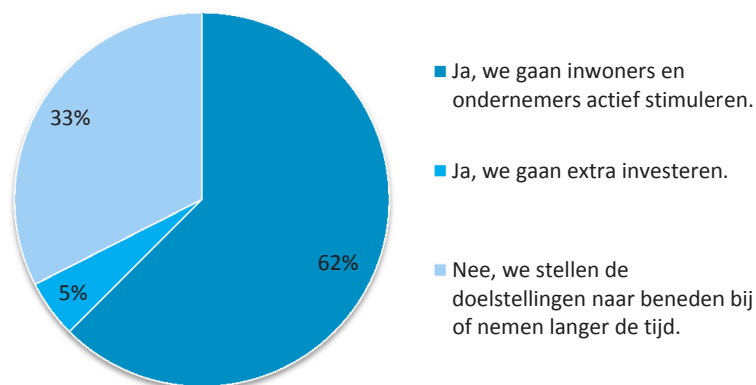
4.1: In hoeverre investeert uw gemeente in duurzaamheid?

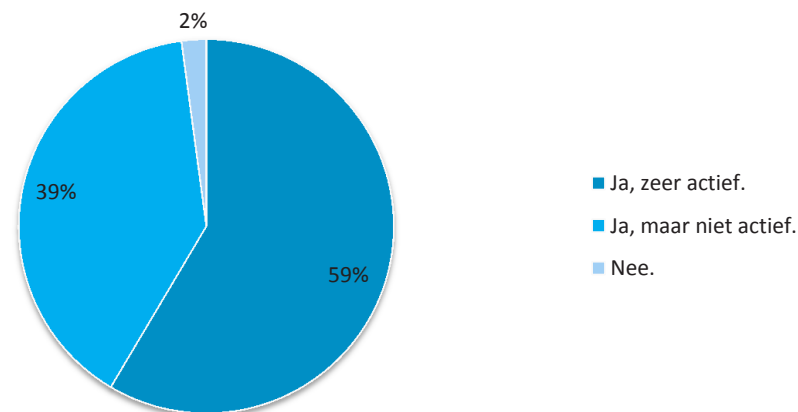
4.2: Heeft uw gemeente klimaatdoelstellingen gesteld (bijv. klimaatneutraal in jaar xxxx) en gaat uw gemeente deze ook halen? (Naar functie)

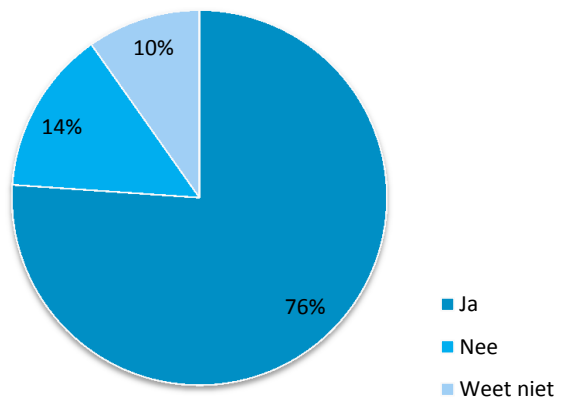
4.3: Is uw gemeente van plan extra inspanningen te leveren om de klimaatdoelstellingen toch te behalen?

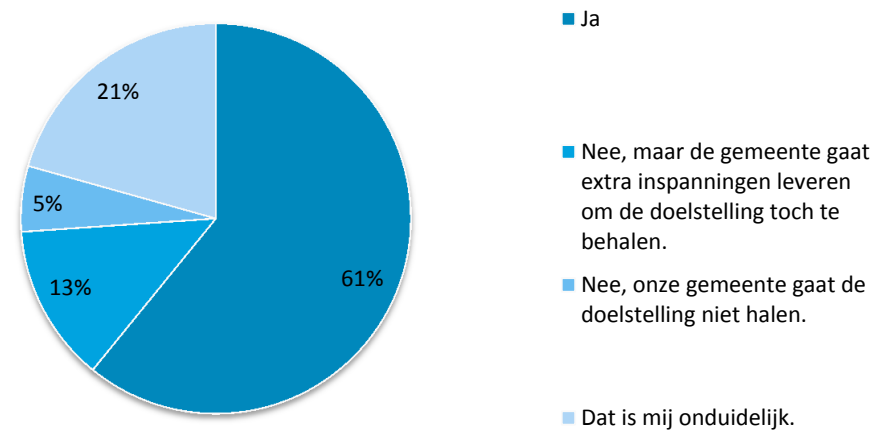
4.4: Stimuleert u burgers, woningcorporaties en bedrijven in uw gemeente tot het zelf opwekken van energie (zon/wind enz.)?

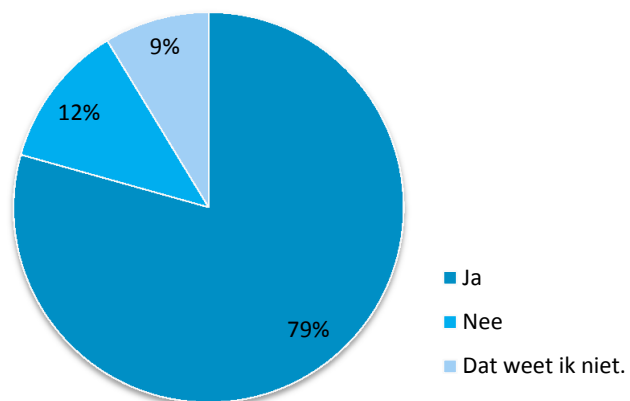
4.5: Beschikt uw gemeente over een duurzaam afvalbeleid?

4.6: Ligt uw gemeente op koers om in 2015 de nationale richtlijnen op het gebied van afvalinzameling te halen (65% van het huishoudelijk afval gescheiden inzamelen)?

4.7: Maakt uw gemeente bij inrichting, beheer en onderhoud van wegen en openbare ruimte bewuste keuzes over duurzaam materiaalgebruik?

	Ja	Nee
4.8: Heeft u in een raadsbesluit vastgesteld dat ieder ruimtelijk plan voorzien moet zijn van een duurzaamheidsparagraaf?	39%	61%
4.9: Wordt er in ruimtelijke plannen (zoals Structuurvisie, Masterplan, Stedenbouwkundig plan en Inrichtingsplan) rekening gehouden met de potentie voor duurzame energie in het gebied?	87%	13%
4.10: Heeft uw gemeente beleid voor duurzame mobiliteit (bijv. terugdringen van CO2-uitstoot en verbetering van de luchtkwaliteit)?	59%	41%

5. Milieu en Fysieke Veiligheid: Van hindermacht naar integratie

Geluid, lucht, bodem en veiligheid zijn de 'klassieke' milieuthema's. Geluid (74%) en bodem (58%) worden vaak genoemd bij de top drie van urgente milieuthema's. Opvallend is dat veiligheid door slechts 11% van de ondervraagden wordt genoemd. Toch is er bijna geen thema dat zo veel media-aandacht genereert. Denk aan Moerdijk en recent het treinincident in België. Wat zijn de opvallende Barometerbevindingen op de thema's milieu, bodem en veiligheid?

Verbetering leefomgevingskwaliteit ligt op schema

De kwaliteit van de leefomgeving is en blijft een belangrijk thema. Een meerderheid van bijna 70% is van mening dat de verbetering van de leefomgevingskwaliteit op schema ligt. Dan gaat het om geluidssanering van woningen, milieumaatregelen bij bedrijven, fysieke veiligheid bij transportroutes en geluidsmaatregelen bij wegen. Bijna de helft van de ondervraagde gemeenten richt zich vooralsnog op het voldoen aan de wettelijke vereisten. Een even groot deel geeft aan juist extra te investeren in de verbetering van de leefomgeving.

Van hindermacht naar geslaagde integratie!

Het onderzoek laat zien, dat het beeld van milieu als hindermacht achterhaald is. Maar liefst 88% van de ambtenaren en 71% van de bestuurders is van mening dat aandacht voor milieuaspecten leidt tot betere plannen en

projecten. Kennelijk is de integratie van milieuthema's in plannen en projecten inmiddels geslaagd.

Bestuurders en ambtenaren verschillen van mening over het effect van de wijzigingen in wet- en regelgeving, zoals de Crisis- en herstelwet, de Wabo, het Activiteitenbesluit, geluidproductieplafonds, basisnet vervoer gevaarlijke stoffen en het bouwbesluit. 60% van de bestuurders is van mening dat dit plannen en projecten eenvoudiger maakt, tegen 25% van de uitvoerders. Ca. 30% van de bestuurders en uitvoerders is van mening dat de wijzigingen leiden tot een lager beschermingsniveau en/of een mindere kwaliteit van milieu en leefomgeving.

“ Natuurlijk wordt er af en toe wel kritisch gekeken of we de regelgeving niet te streng toepassen. Dat is een spel dat je goed moet spelen, tussen bedrijf en lokale overheid. Maar we zijn er voor allebei: bedrijven en burgers. De huidige milieuwetgeving biedt voldoende kansen om gebiedsontwikkeling zo in te vullen zoals het gewenst is. Het is niet gemakkelijk, maar het kan! ”

Dhr. Guldemon, wethouder gemeente Delft.

Het bovenstaande verschil tussen bestuurders en ambtenaren is overigens wel te verklaren. De ambtenaren zitten nog midden in het proces van doorvoering van de wijzigingen. Vaak ook nog in een andere uitvoerende organisatie, namelijk de RUD (regionale uitvoeringsdienst). Over de RUD's volgt uit interviews met twee bestuurders een verdeeld beeld:

“ Ik denk dat samenwerking via RUD's heel goed is. Als je het goed doet kan het een basis vormen om veel meer taken gezamenlijk te doen. ”

Dhr. Aalderink, burgemeester gemeente Bronckhorst.

“ Over RUD's ben ik minder enthousiast. Omdat het allemaal veel duurder wordt. Dat is geen angst, het wordt bewezen duurder, maar niet beter. ”

Dhr. Vroom, wethouder gemeente Noordwijk.

Bodem doet er toe!

Bodem wordt beschouwd als een urgent milieuthema. Wel valt op dat kleinere gemeenten (< 20.000 inwoners) de kosten van bodemsanering geen belangrijk onderwerp vinden (76% tegen 31% bij grotere gemeenten). Bij grotere gemeenten gaat 14% procent zelfs zover dat stedelijke ontwikkeling door deze kosten stopt.

Een belangrijke ontwikkeling is het naderende einde van de bodemsaneringsoperatie in 2015. Burgemeester Aalderink (tevens voorzitter van de VNG-commissie Milieu & Mobiliteit) zegt hierover:

“ Het convenant loopt tot 2015 en de middelen ook. We zeggen nu al dat we in 2015 niet bereikt hebben wat we willen en er zijn nog een heleboel locaties waar nog geen geld voor is. Er is geen doorkijk naar 2015. We hebben er al op gehamerd dat de wereld niet ophoudt na 2015 en dat is wel zorgelijk voor de bodem. ”

Uit de Barometer blijkt dat 68% betrokken is met de bijbehorende inventarisatie van spoedlocaties en sanering. Toch geeft 32% aan hier niet bekend mee te zijn, waarbij het opvalt dat slechts 18% van de kleine gemeenten en 42% van de middelgrote gemeenten (20.000 – 50.000 inwoners) dit aangeeft. Dit kan natuurlijk komen doordat

bij middelgrote gemeenten het werkpakket sectoraal en op grotere afstand van het bestuur is georganiseerd, waardoor het waarschijnlijk niet tot het werkpakket van de ondervraagde behoorde.

Na bodemverontreiniging en grondwater wordt tegenwoordig steeds meer naar de ondergrond met al haar functies, diensten en opgave in het geheel gekeken. Het benutten van de kansen als bodemenergie, draagkracht, waterbuffer of het slim omgaan met de ondergrondse infrastructuur en ondergronds ruimtegebruik (o.a. parkeergarages), vraagt om ruimtelijke ordeningsafwegingen. Deze trend is terug te vinden in de resultaten van de Barometer, waaruit blijkt dat 32% reeds baten van de ondergrond betreft bij haar planvorming en 21% dit in ontwikkeling heeft, tegen 47% die hier niet bekend mee is. Ook bij de analyse van dit resultaat geldt dat de mate van onbekendheid samenhangt met de grootte van de gemeente. Grotere gemeenten blijken onbekender met dit onderwerp.

Fysieke Veiligheid – Een incident gedreven verantwoordelijkheid

De ongelukken met de chemicaliëntrein in het Belgische Wetteren en de kunstmestfabriek in het Amerikaanse stadje West zijn de meest recente voorbeelden. Het gebruik en vervoer van gevaarlijke stoffen gaat soms gruwelijk mis. Ook in Nederland vinden regelmatig calamiteiten van grote of minder grote omvang plaats. Meestal loopt het met een sisser af, maar dat is niet vanzelfsprekend. En dat geldt niet alleen voor gevaarlijke stoffen, maar ook voor de andere fysieke veiligheidsrisico's, zoals overstromingen, aardbevingen en 'paniek in menigten'. Daarbij beleven we niet elk risico als even gevaarlijk. Zo laat de Barometer zien dat 71% de risico's op brand, explosie, gifwolk afkomstig van transportsituaties als bedreigend ervaart, 41% rekening houdt met paniek in menigten bij evenementen- en activiteitenlocaties en slechts 27% rekening houdt met overstromingsrisico's. Dit ondanks dat een blik op de kaart van Nederland ons leert, dat circa 60% van ons land bestaat uit overstromingsgevoelig gebied. Kortom, ook de risicobeleving van Nederlandse gemeenten wordt beïnvloed door de aandacht voor calamiteiten met gevaarlijke stoffen en de impact van een gebeurtenis als Project X in Haren.

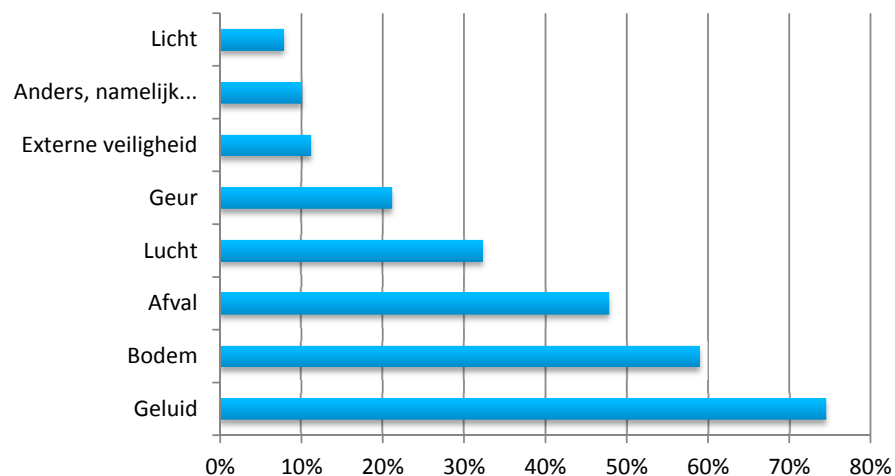
Risicobeheersing – Zonder gedeelde informatie geen geaccepteerde risico's

Beheersing van fysieke risico's gaat over het voorkómen van maatschappelijke ontwrichting. Dan is die maatschappij dus ook aan zet en niet alleen de overheid. In Nederland is het aan het bevoegd gezag om te bepalen wanneer het risico zo groot is dan het onacceptabel wordt. Dit betekent dat een minister, gedeputeerde, wethouder of burgemeester op basis van de lokale situatie moet afwegen of de maatschappelijke baten opwegen tegen het risico. Aan de meeste veiligheidsrisico's zitten immers ook enorme voordelen: we hebben maatschappelijk belang bij de producten die gemaakt worden met gevaarlijke stoffen, de winning van aardgas en aan het leven in een vruchtbaar, maar overstromingsgevoelig gebied. Uit de Barometer blijkt dat 74% van de gemeenten verwacht dat de eigen werkprocessen zo goed op orde zijn dat risico's altijd worden gesignaleerd en meegewogen in besluiten. Als een risico geaccepteerd wordt vanwege het maatschappelijke belang dan verwachten we goede preventieve maatregelen, hulpdiensten die kunnen optreden en omwonenden die weten hoe ze zich in veiligheid kunnen brengen. Dit doet een minister, gedeputeerde, wethouder of burgemeester niet alleen. Het vraagt om goed samenspel tussen overheden, bedrijven en burgers. De eerste voorwaarde om dit samenspel mogelijk te maken is een goed en gedeeld beeld van de geaccepteerde risico's.

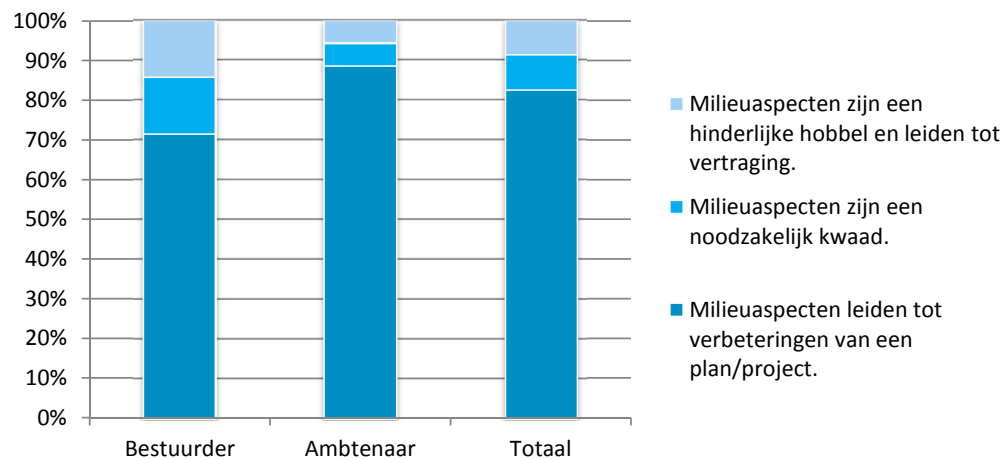
Helaas geeft slechts 18% van de gemeenten aan dat ze zorgt dat bij burgers en bedrijven bekend is wat te doen tijdens de eerste 15 minuten van een calamiteit (voordat de hulpdiensten aanwezig zijn). En dat dit niet vreemd is blijkt al uit het feit dat slechts 42% van de gemeenten aangeeft dat de ambtelijk deskundigen en bestuurders weten welke aanwezige veiligheidsrisico's de mogelijkheden van hulpdiensten te boven gaan.

Onderzoeksresultaten Milieu en Fysieke Veiligheid

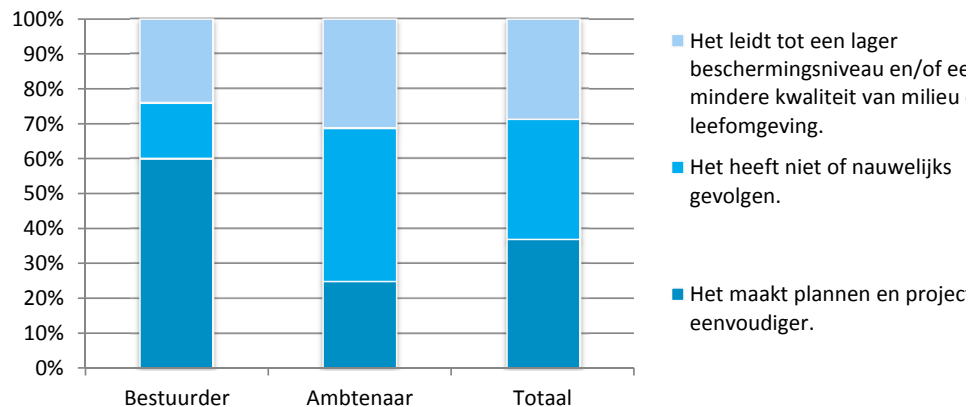
5.1: Wat zijn de drie meest urgente milieuthema's op dit moment in uw gemeente?

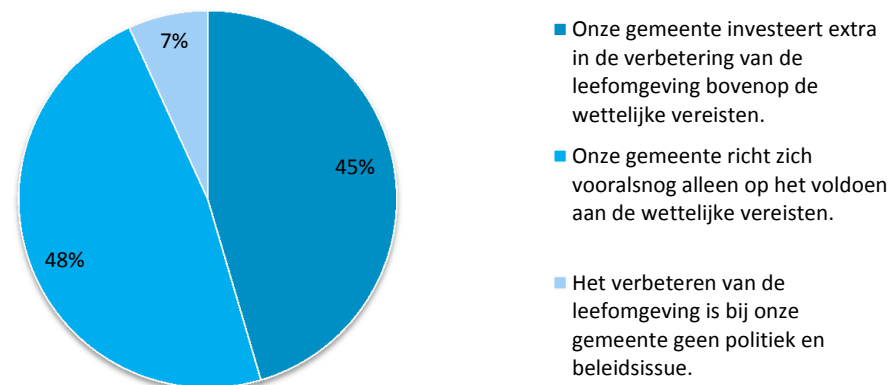
5.2: Hoe ervaart u de milieuaspecten (zoals luchtkwaliteit, natuur en stikstofdepositie) bij plannen en projecten? (Naar functie)

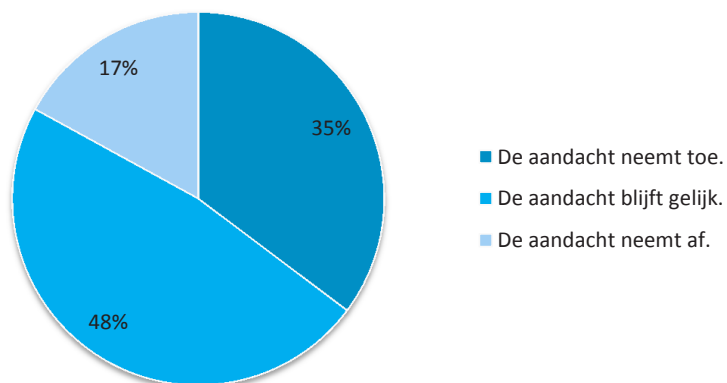
5.3: Wat zijn de gevolgen van de wijzigingen in de Wet- en regelgeving

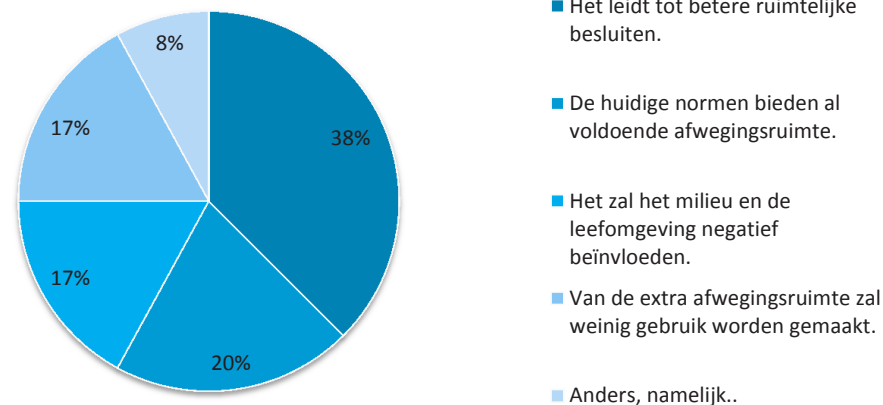
5.4: Wat zijn uw gemeentelijke ambities in het verbeteren van de leefomgeving?

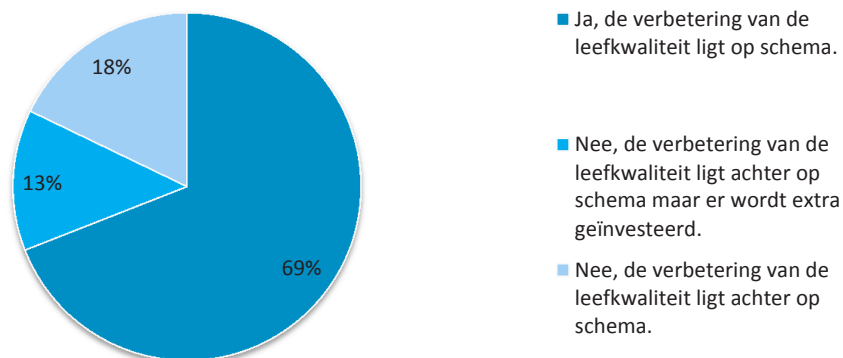
5.5: Neemt de politieke aandacht in uw gemeente voor milieuthema's (zoals geluid, externe veiligheid, invloed bedrijvigheid) toe, af, of blijft die gelijk?

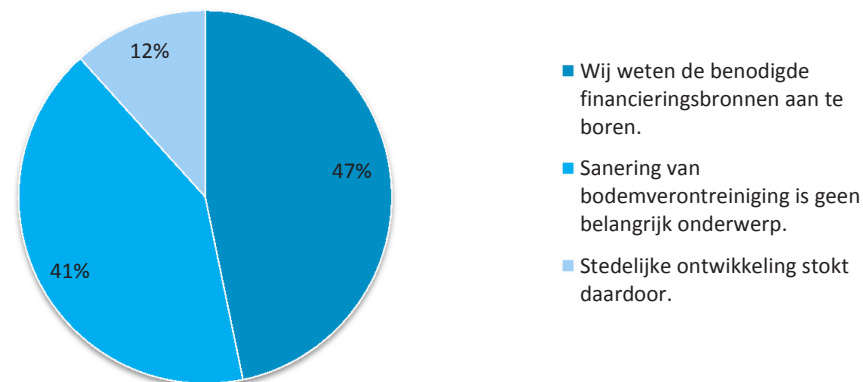
5.6: Hoe kijkt u aan tegen de voorgenomen toename in afwegingsruimte voor bestuurders bij ruimtelijke besluiten?

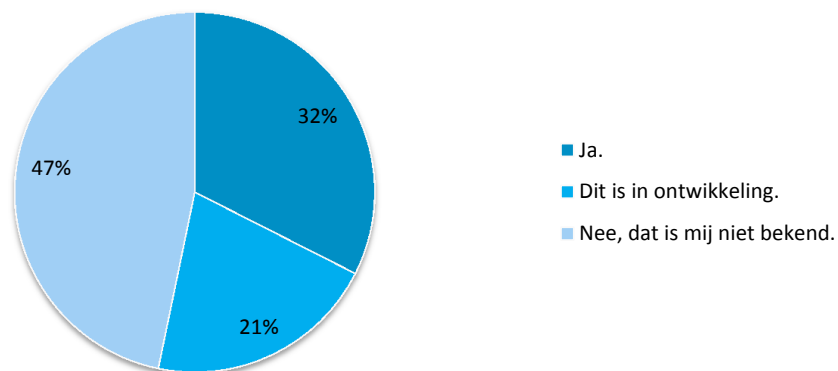
5.7: Verloopt de voorgenomen verbetering van uw gemeente van de leefkwaliteit volgens schema? Denk aan geluidssanering woningen, maatregelen bij industrie, externe veiligheid transportroutes, geluidsmaatregelen van wegen.

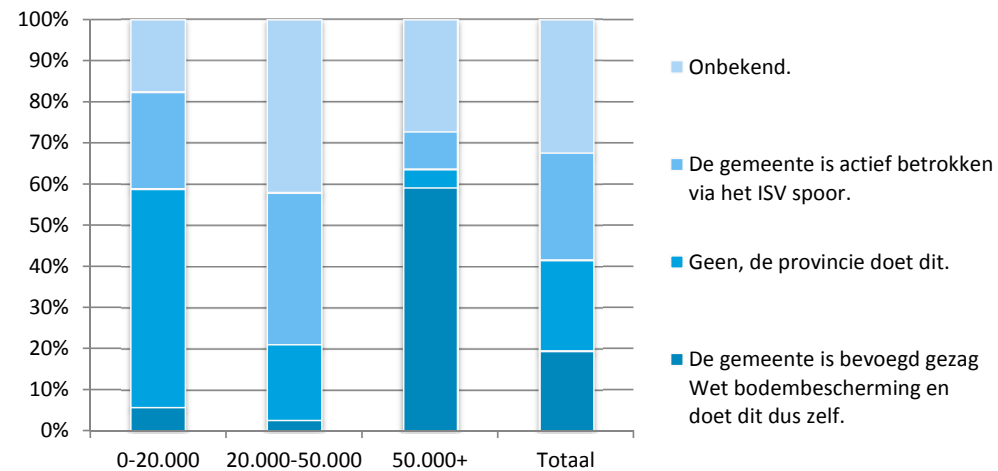
5.8: Bodemverontreiniging kan een belangrijke kostenpost zijn bij stedelijke vernieuwing. Is bodemsanering een (financiële) hindernis bij stedelijke vernieuwingsopgaven in uw gemeente?

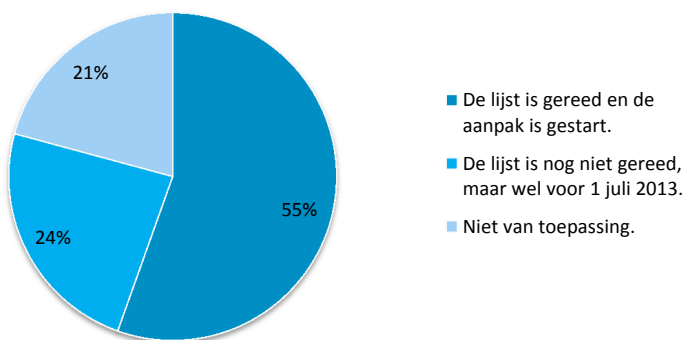
5.9: Betreft u de baten van de bodem en ondergrond in uw beleid en planvorming?

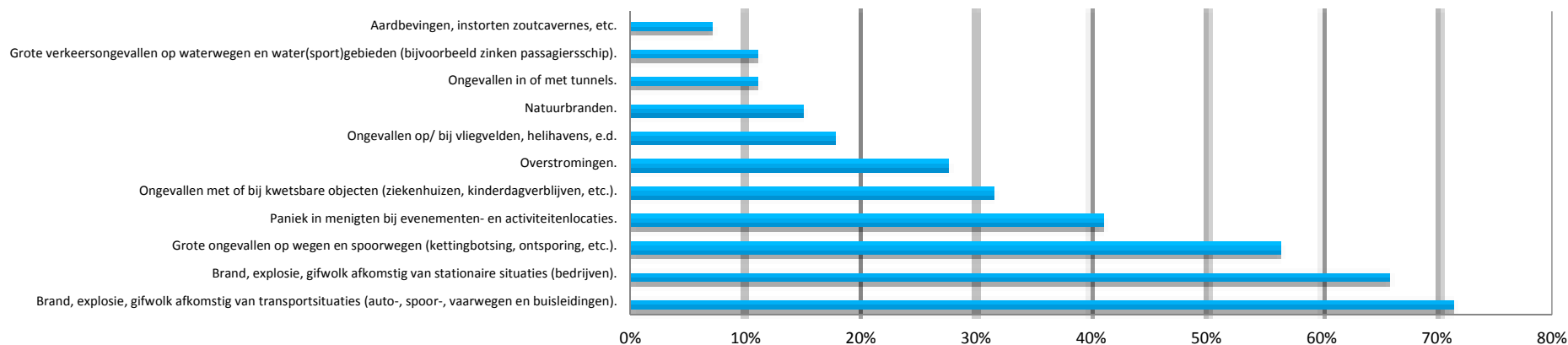
5.10: Wat is de rol van uw gemeente bij het in beeld brengen van de verontreinigde spoedlocaties? (Naar gemeentegrootte)

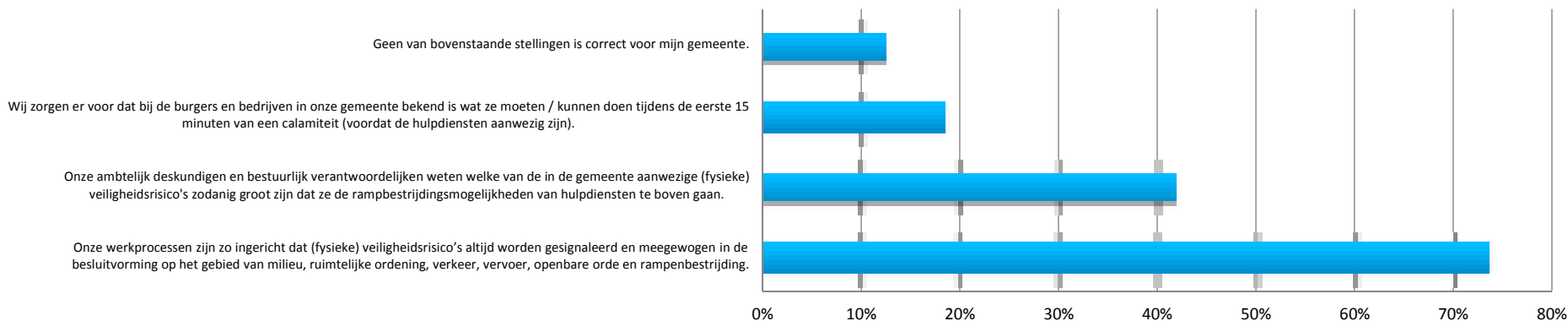
5.11: Wat is de stand van zaken in uw gemeente bij het opstellen van de lijst met spoedlocaties?

5.12: Wat zijn de vijf meest bedreigende van (fysieke) veiligheidsrisico's voor uw gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

5.13: Welke van de onderstaande stellingen zijn in uw geval correct? Meerdere antwoorden mogelijk.

	Ja	Nee
5.14: Heeft uw gemeente beleid ten behoeve van het beschermen of stimuleren van de biodiversiteit?	52%	48%
5.15: Heeft uw gemeente een actief uitvoeringsprogramma tegen zwerfafval?	52%	48%

6. Water: Samenwerken in de afvalwaterketen: van ambitie naar norm

De watersector is in beweging en dat geldt ook voor de gemeentelijke watertaken. De druk om de kosten voor de rioleringszorg slechts beperkt te laten stijgen, speelt hierbij een belangrijke rol. Over de keuzes die gemaakt kunnen en moeten worden, denkt niet iedereen hetzelfde. De resultaten van de Barometer laten zien dat oude zekerheden ter discussie staan: geven we de burger meer eigen verantwoordelijkheid en gaan we minder ontzorgen? Gaan we de rioolheffing differentiëren naar het oppervlak van het dak en de bestrating dat op de riolering afwatert? Durven we risico's te accepteren en schade niet meer 'koste wat kost' te voorkomen? Besteden we het rioleringsbeheer uit? Een nieuwe zekerheid is dat samenwerken met als doel beperking van kostenontwikkeling en kwetsbaarheid en versterking van de geleverde kwaliteit de norm is geworden.

Wateroverlast breed geaccepteerd, schade niet

Hevige buien en berichten over klimaatverandering hebben de afgelopen jaren gezorgd voor meer aandacht voor de consequenties van extreme neerslag in stedelijk gebied. Gemeenten hebben de vrijheid om zelf te kiezen hoe hiermee om te gaan. En dat is ook logisch, want omgaan met extreme neerslag is altijd maatwerk. De kosten van maatregelen kunnen hoog zijn en de inrichting van de bovengrondse ruimte speelt door heviger buien

een steeds belangrijkere rol in de maatregelenpakketten. Uit de Barometer komt naar voren dat bestuurders en ambtenaren het onderscheid tussen hinder en schade bij wateroverlast daadwerkelijk maken. Hinder of water op straat is vrij algemeen geaccepteerd. 85% van de ondervraagden accepteert dat dit eens per twee jaar of zelfs vaker voorkomt. Schade echter, waarbij er bijvoorbeeld water de woning instroomt, is voor 55% van de ondervraagden te allen tijde onacceptabel. Minder dan 10% van de ondervraagden is bereid om schade eens per vijf jaar te accepteren.

Betaalbare ambities

Bijna 40% van de respondenten is van mening dat maatregelen voor het voorkomen van wateroverlast onder geen beding geschrapt mogen worden. Aan de andere kant is bijna de helft van de ondervraagden bereid om, vanuit het oogpunt van kostenbesparing, geplande maatregelen uit te stellen of zelfs te schrappen, ook als dit een wat hoger risico op schade door wateroverlast betekent.

De wens om de burger te ontzorgen wringt met het gegeven dat niet alle risico's zijn uit te sluiten en benodigde investeringen op een gegeven moment niet meer in een reële verhouding staan tot de schade die wordt voorkomen.

De burger aan zet?

Tweede van de respondenten geeft aan dat burgers een eigen verantwoordelijkheid hebben in de omgang met regenwater en slechts een beperkt oppervlak (dak, bestrating) op het riool mogen aansluiten. Slechts 6% is van mening dat de overheid de burger bij de afvoer van regenwater volledig moet ontzorgen door al het water af te nemen dat op privéterrein valt.

Een kwart van de respondenten zou het een goed idee vinden om de koppeling tussen de rioolheffing of zuiveringsheffing en het verhard oppervlak te maken. Een grote uitdaging bij een grotere verantwoordelijkheid van de burger zijn de hoge perceptiekosten voor toezicht (en handhaving) van het op de riolering aangesloten oppervlak en de wijze waarop de burger met haar regenwater omgaat.

“ We ontkomen er niet aan om bij hevige regenbuien te zorgen dat we een goede opvang van het overtollige water hebben. Het betekent dat we moeten zorgen voor opvang van wat er extra naar beneden komt. Maar het betekent ook dat mensen eraan zullen moeten wennen dat bij regenval niet alles à la minute afgevoerd is in de riolering. ”

Dhr. Gaillard, burgemeester gemeente Son en Breugel / voorzitter Stichting RIONED.

Drijfveren voor samenwerking

Volgens het Bestuursakkoord Water zijn de belangrijkste aanleidingen voor samenwerking in de afvalwaterketen het verminderen van de kwetsbaarheid, het verhogen van de kwaliteit van dienstverlening en het verlagen van de totale kosten voor de afvalwaterketen. De resultaten uit de vragenlijst laten zien dat gemeenten met name het beperken van kostenstijging (43%) en het verbeteren van de kwaliteit van dienstverlening (45%) als drijfveer ervaren. De kwetsbaarheid van de organisatie door (toekomstig) personeelstekort wordt nauwelijks (5%) als belangrijkste drijfveer genoemd. Door de vergrijzing zal er de komende jaren een forse uitstroom van vakbekwaam personeel uit de watersector zijn. De laatste 7% werkt samen vanwege bestuurlijke druk.

Besparingsdoelen haalbaar?

'Minder meer' is een van de doelen van het Bestuursakkoord Water: rioleringszorg wordt duurder, samenwerking moet leiden tot een demping van die stijging. Meer dan de helft van de ondervraagden is van mening dat de rioolheffing voor de burger met niet meer dan de inflatie zou mogen stijgen.

“ Er moet heel veel in de riolering vervangen gaan worden de komende jaren. Is dat acceptabel? Dat is noodzakelijk. Een verhoging van rioolrechten is in dat verband acceptabel als je er voor zorgt dat die vervanging op de beste manier gebeurt. Dan bedoel ik dat datgene dat vervangen wordt noodzakelijk is en op de meest kostenefficiënte manier gebeurt. ”

Dhr. Gaillard, burgemeester gemeente Son en Breugel / voorzitter Stichting RIONED.

Samenwerken binnen de afvalwaterketen vindt praktisch overal plaats (98%) en circa tweederde van de respondenten zegt hiermee mooie resultaten te bereiken. 11% van de respondenten verwacht dat de besparingsdoelen te hoog zijn omdat de winst door efficiëntieverhoging en verregaande samenwerking al voor 2010 (het peiljaar) ingeboekt is. Iets minder dan een kwart geeft aan dat de in het Bestuursakkoord Water opgenomen besparingsdoelen voor de riolering (als onderdeel van de waterketen) niet 1 op 1 naar hun situatie door te vertalen (en daarmee realistisch en haalbaar) zijn. In de praktijk wordt er in de regionale samenwerkingsverbanden wel gezocht naar de

maximale regionale doelmatigheidswinst.

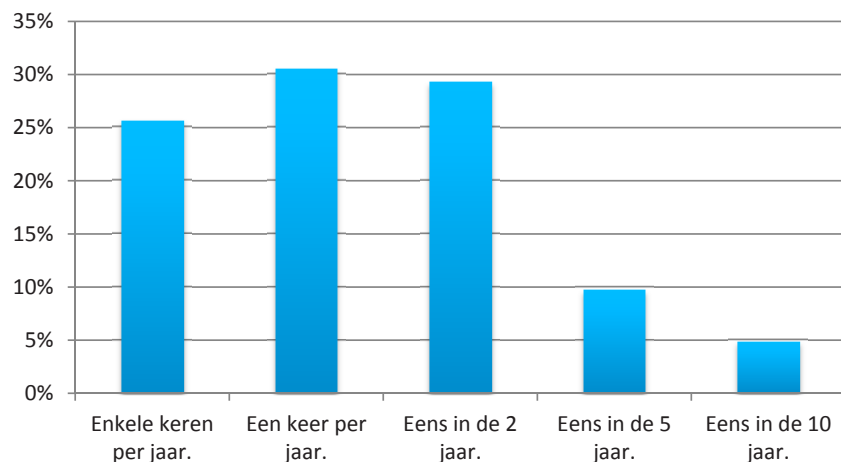
De sterke verwevenheid tussen riolering, wegbeheer en de openbare ruimte wordt als belangrijkste reden genoemd om de riolering in eigen beheer te houden. 87% van de respondenten geeft dan ook aan dat de gemeente minstens de regie moet houden over de riolering. 60% van de respondenten geeft aan dat het oprichten van afvalwaterketenbedrijven niet de manier is om de doelen uit het Bestuursakkoord Water te realiseren. 46% geeft aan dat (een deel van) het rioleringsbeheer kan worden uitbesteed.

Op weg naar de balans

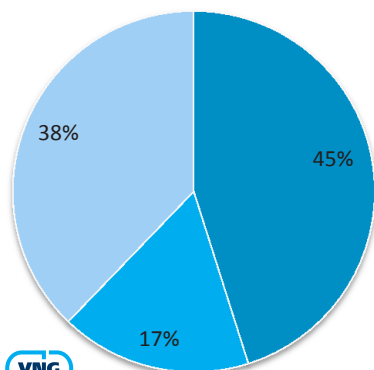
De uitdaging voor gemeenten voor de toekomst is om, in een goede balans tussen autonome keuzes en samenwerking, de juiste doelen te stellen en deze op efficiënt wijze te bereiken. Uit de Barometer volgt dat men deze uitdaging heeft opgepakt en vertrouwt op de ingeslagen weg. In alle regio's worden de landelijk gestelde financiële doelen uit het Bestuursakkoord vertaald naar regionale doelen. Recent is een visitatiecommissie ingesteld, die moet gaan beoordelen in hoeverre er samengewerkt wordt, of doelen uit het Bestuursakkoord worden gerealiseerd en de regio's gaat adviseren welke vervolgstappen nodig zijn.

Onderzoeksresultaten Water

6.1: Welke frequentie van 'water op straat' (tijdens een heftige bui enige tijd een laag water op straat - wel hinder, geen schade in woningen of bedrijven) vindt u acceptabel?

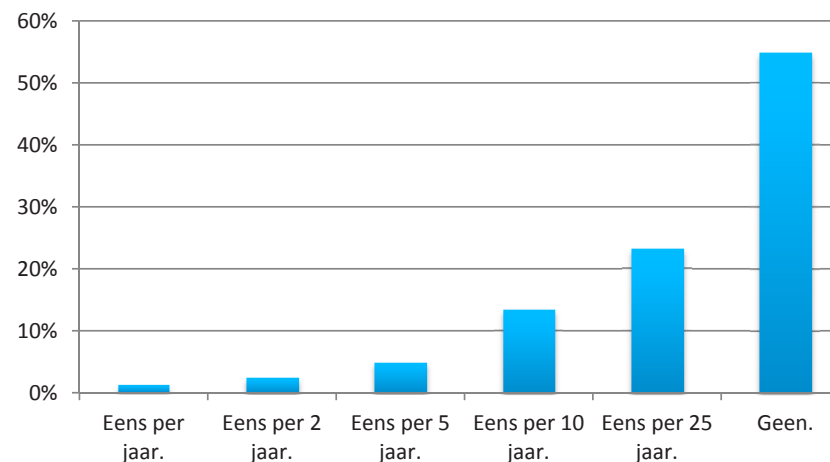

6.3: Bent u bereid om door uitstel of zelfs afstel van maatregelen het risico op wateroverlast te vergroten of op het huidige niveau te handhaven? (Ga er hierbij vanuit dat de veiligheid van burgers niet in het geding is.)

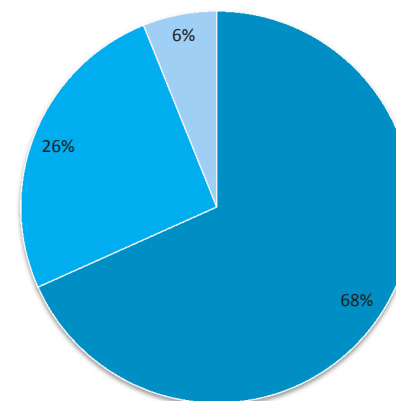

- Ja, maar alleen als de mogelijke materiële schade zeer gering is.
- Ja, mits de besparingen door uitstel of afstel aanzienlijk groter zijn dan de mogelijk optredende schade.
- Nee, onder geen beding.

6.2: Welke frequentie van 'wateroverlast met schade' (schade in woningen/bedrijven doordat waterpeil tot boven het vloerniveau komt) vindt u acceptabel?

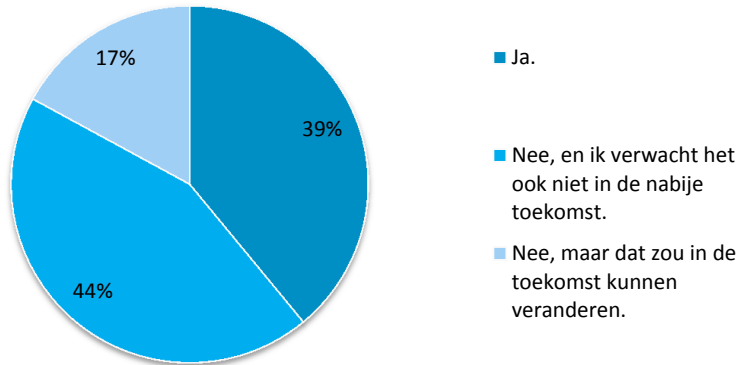

6.4: Wat is in uw ogen de gewenste rolverdeling tussen burger en overheid met betrekking tot omgaan met hemelwater?

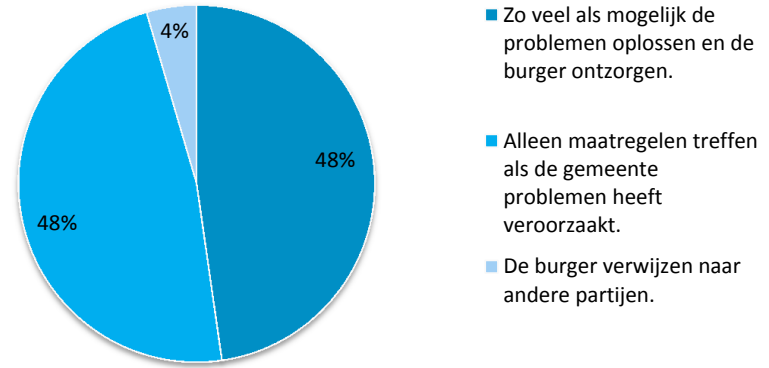

- De burger heeft een eigen verantwoordelijkheid met betrekking tot het hemelwater dat op eigen terrein valt en mag slechts een beperkt oppervlak op het riool aangesloten hebben.
- De burger betaalt via de rioolheffing (en de zuiveringsheffing) een bedrag dat voor hemelwater is gekoppeld aan het op de riolering aangesloten oppervlak.
- De overheid dient de burger volledig te ontzorgen / al het water af te nemen dat op particulier terrein valt.

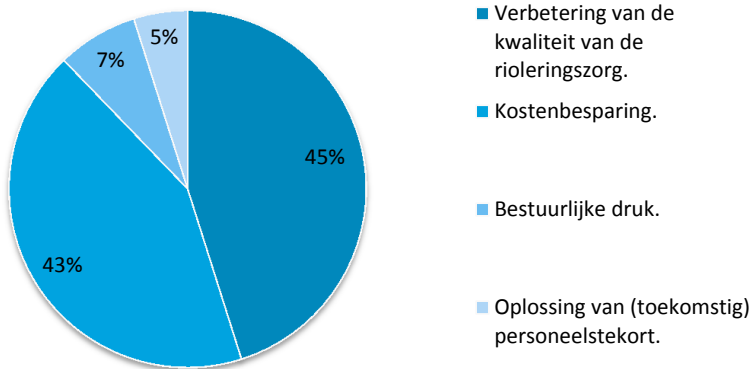
6.5: Is er in uw gemeente momenteel sprake van grondwateroverlast?

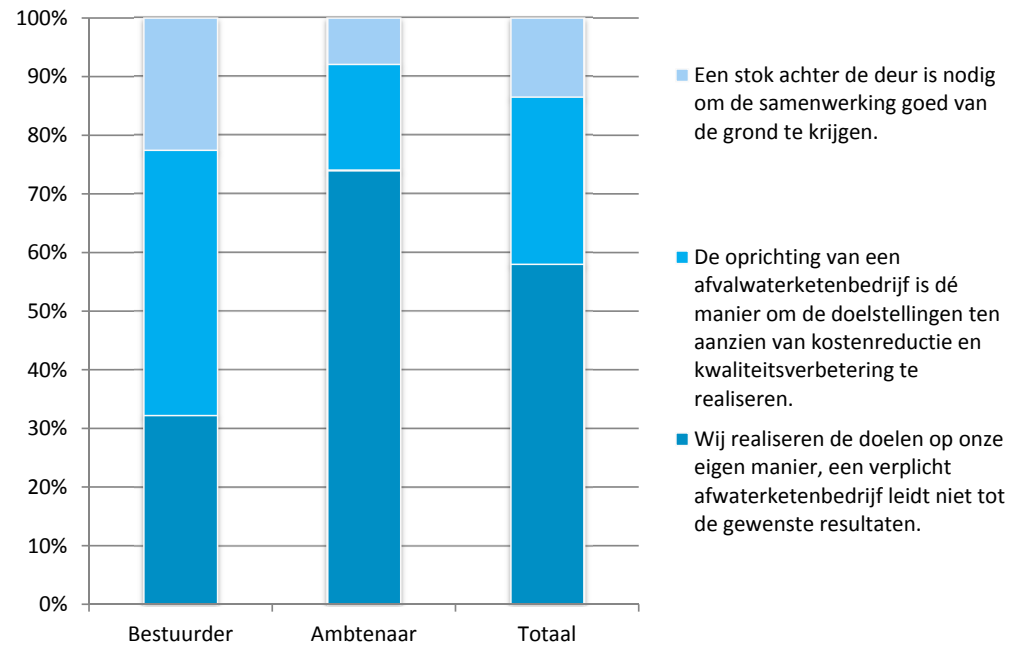
6.6: Hoe gaat uw gemeente om met grondwateroverlast?

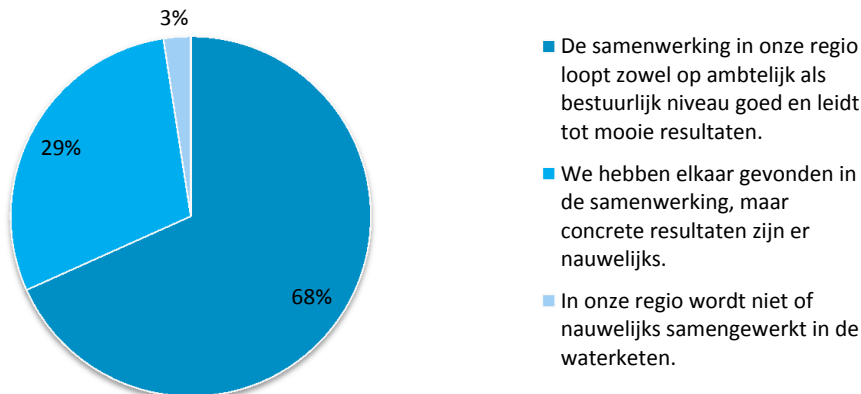
6.7: Wat is voor uw gemeente de belangrijkste drijfveer voor nauwere samenwerking in de waterketen met andere gemeenten uit uw regio en het waterschap?

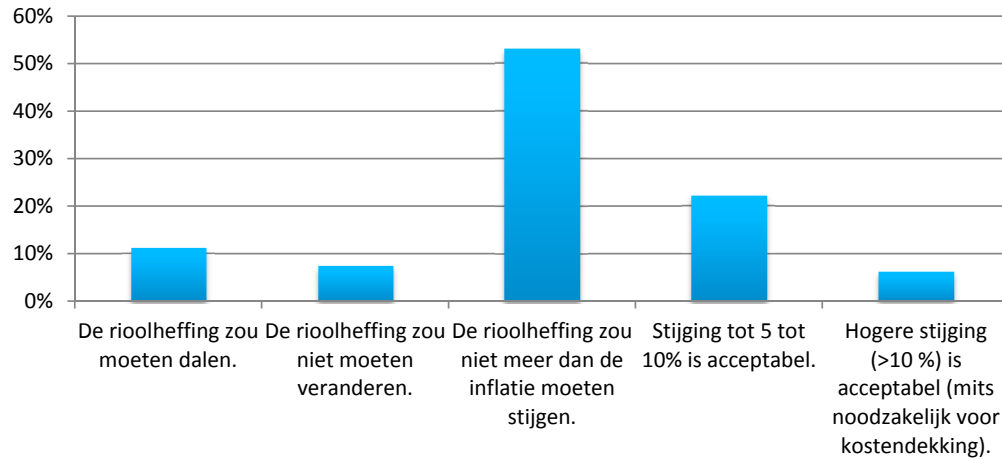
6.8: Hoe kijkt u aan tegen het idee van het (verplicht) oprichten van regionale afvalwaterketenbedrijven om zo de doelen van het Bestuursakkoord Water te realiseren? (Naar functie)

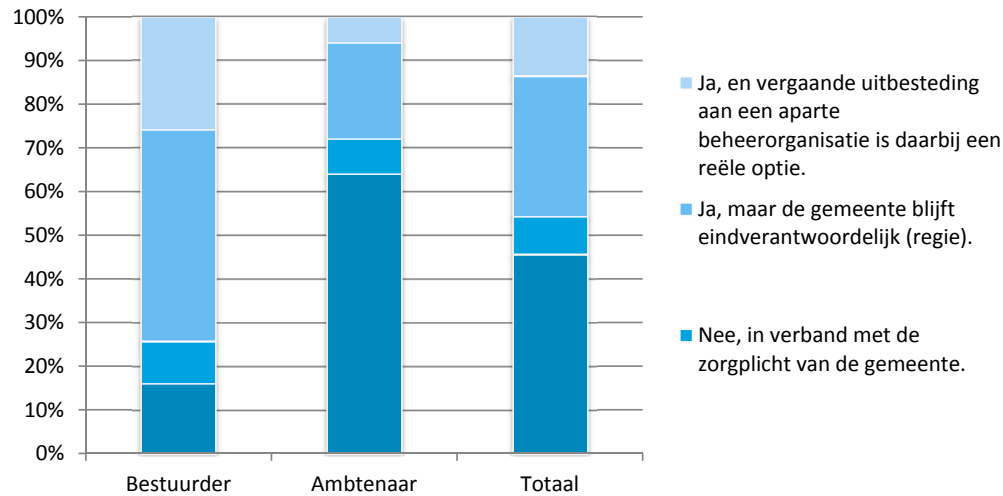
6.9: Hoe beoordeelt u de voortgang van de ontwikkelingen (in uw regio) op het gebied van verdergaande regionale samenwerking?

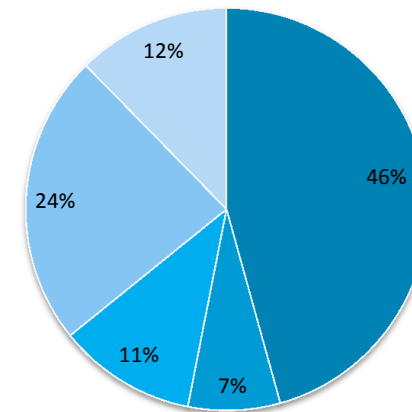
6.10: In hoeverre acht u een stijging van de rioolheffing acceptabel voor de burger?

6.12: Vindt u dat het rioleringsbeheer kan worden uitbesteed? (Naar functie)

6.11: Acht u de inschatting van het besparingspotentieel uit het nationaal feitenonderzoek naar de doelmatigheid van de waterketen (8% besparing op de jaarlijkse kosten van de riolering door efficiëntieverhoging plus 5% besparing door samenwerking met het waterschap) realistisch en dus haalbaar?

- Ja, er is nog veel te besparen door slimmer om te gaan met investeringen en door samen te werken.
- Ja, maar de grootste besparing is te behalen door anders om te gaan met afschrijvingen.
- Nee, we hebben de winst door door efficiëntieverhoging en samenwerking al eerder ingeboekt.
- Nee, inschatting van de besparingen zijn niet realistisch en haalbaar.
- Hier kan ik geen inschatting over maken.

7. Beheer en Onderhoud van Openbare Ruimte: Zoeken naar de optimale balans

Uit de Barometer blijkt dat het domein Beheer en onderhoud openbare ruimte nog traditioneel werkt maar dat het perspectief van verandering en optimalisatie nadrukkelijk op de agenda staat. Traditioneel is er veel aandacht voor plannenmakerij (beleid en programmering) en techniek. Zaken zoals burgerparticipatie, monitoring en bijsturing staan nog in de kinderschoenen, maar stijgen in aandacht. Dit sluit aan op de ontwikkelingen binnen het vakgebied: de stap zetten van Beheer naar Assetmanagement. De opgave is om meer te sturen op de optimale balans tussen prestaties (leefbaarheid) en risico's (veiligheid) tegen minimale kosten.

Vooraf aandacht voor plannen

Beheerbeleid - heldere beleidskaders voor beheer en onderhoud - en Programmering - een integrale onderhoudsprogrammering en prioritering - worden door tweederde van de respondenten gezien als de belangrijkste elementen van professioneel beheer. Bijsturing - effectieve besluitvorming op basis van monitoring - wordt als het minst belangrijke element van professioneel beheer gezien. De aandacht voor plannen maken en programmering is goed. Het zijn belangrijke onderdelen van Assetmanagement. Echter, het is belangrijk om scherp te hebben wat echt gepresteerd moet worden - wat verwachten de belanghebbenden?

Wie zijn de belanghebbenden eigenlijk? Dat zijn bijvoorbeeld het college van B&W, de gemeenteraad, de middenstand, belangenverenigingen, bedrijven en buurt/wijkraden. Een ander belangrijk onderdeel is zorgdragen voor uitvoering, monitoren of de plannen werkelijk worden gerealiseerd en wat ze opleveren in het licht van de verwachtingen van de belanghebbenden, inclusief communicatie. Om de cirkel rond te maken (plan, do, check, act) - conform professioneel Assetmanagement (de basis hiervoor is de PAS55 - de internationale standaard voor Assetmanagement) - kunnen veel gemeenten nog een (verbeter)slag maken. Dit betekent een verandering van de manier van werken en het doorbreken van bestaande patronen.

“Eerst ophalen in een wijk of straat, waar mensen daar zelf om gevraagd hebben. We denken als bestuurders en ambtenaren nog te veel: zo moet het eruit zien en spelen daar te weinig in op gedachten die mensen zelf hebben.”

Mevr. Cnossen, burgemeester gemeente Woudenberg.

Vooraf traditionele aspecten worden gemonitord

Als gemeenten de fysieke omgeving waarderen (monitoren) kijkt men vooral naar beeldkwaliteit en technische kwaliteit, in mindere mate naar burgers tevredenheid en resultaten van een buurtschouw. Zaken zoals het aantal klachten, claims en bijvoorbeeld onderzoek naar ongelukken krijgen nog nauwelijks aandacht. De gemeenten hebben over het algemeen de boel technisch goed op orde. Of dat echter ook leidt tot de gewenste effecten, conform de verwachting van de belanghebbenden is nog maar de vraag. Door aansluiting te zoeken bij wat het bestuur echt belangrijk vindt (bijvoorbeeld leefbaarheid), daar de inspanning op af te stemmen, te monitoren wat de inspanning aan resultaat oplevert, dit te rapporteren en desgewenst werkelijk bij te sturen ontstaat echte optimalisatie (van inspanningsgerichtheid naar resultaatgerichtheid en transparantie).

Parameters kosten, prestaties en risico's zijn leidend

Veiligheid en leefbaarheid worden gezien als belangrijkste parameters voor bestuurders. Voegen we daar ook het aspect minimaliseren van kosten bij dan sluit dit aan op de kern van Assetmanagement, namelijk het vinden van de optimale balans tussen prestaties (leefbaarheid), risico's (veiligheid) en kosten. Duidelijk wordt ook dat leefbaarheid en veiligheid ruim twee keer zo belangrijk wordt gevonden als parameters duurzaamheid, betrouwbaarheid en bereikbaarheid.

“ **Wat je steeds meer ziet is dat allerlei problemen of uitdagingen in buurten vanuit verschillende invalshoeken worden benaderd. Daarbij zoek je naar de beste oplossing, met zo laag mogelijke kosten en een zo goed mogelijke kwaliteit. Dat kan de ene keer een fysieke ingreep zijn en de andere keer een sociale ingreep.** ”

Dhr. Landman, directeur Urban Management gemeente Rheden.

Verbeteropgave wordt gezocht in interne organisatie

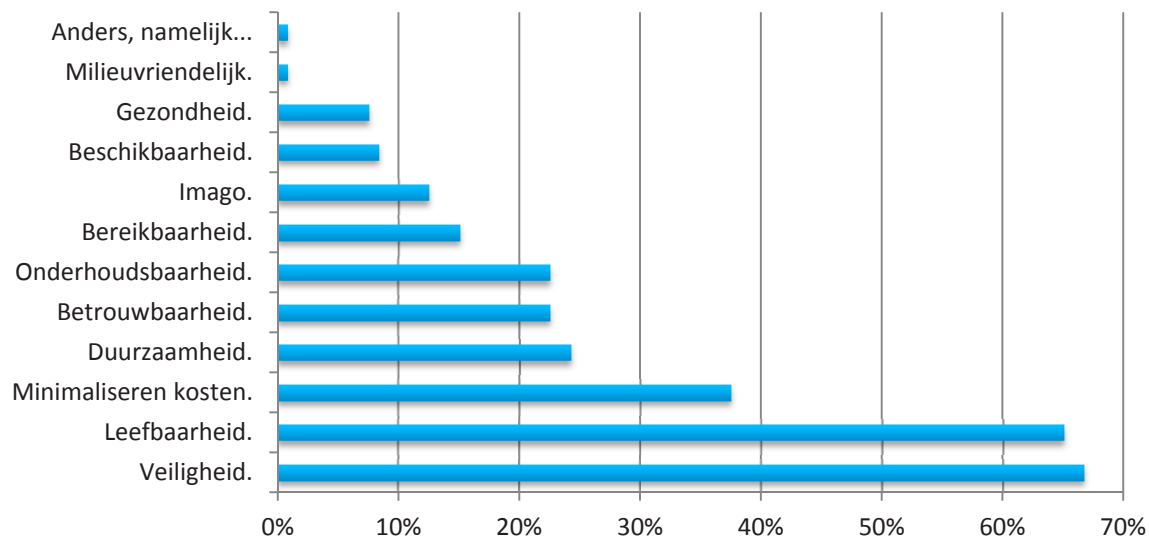
Het optimaliseren van de interne organisatie - interne processen, werkwijze en organisatie - wordt door driekwart van de respondenten als belangrijkste verbeteropgave op het gebied van beheer en onderhoud gezien. Interessant is dat slechts één op de tien respondenten denkt dat de belangrijkste verbeteropgave zit bij de eigen ambtenaren – op het gebied van gedrag en cultuur en/of het versterken van inhoudelijke kennis en kunde. De verbeteropgave zit hem wel in de combinatie van deze twee onderwerpen.

Zowel het verbeteren van de interne organisatie als het inzoomen op gedrag en competenties van ambtenaren is de sleutel tot optimalisatie.

“ **Hierdoor heb je niet meer allemaal een deskundige op alle gebieden nodig. Je kunt deze deskundigen uitwisselen met andere gemeenten. Er is een verkleining in het aantal ambtenaren en in die zin is er wel behoefte aan kennis. Maar er wordt veel tussen gemeenten zelf ingevuld.** ”

Dhr. Landman, directeur Urban Management gemeente Rheden.

Opvallend is in dit licht dat bij vragen over opschaling naar 100.000 + gemeenten, met name het aspect meer kennis en expertise in de gemeente wordt genoemd als voordeel. Vraag is wat daarvan dan de meerwaarde is voor het onderdeel beheer en onderhoud. Dit wordt nog eens bevestigd door genoemde nadelen, zoals een beperkt draagvlak (zowel intern als extern) en dat opschalen waarschijnlijk meer kost dan het oplevert. Aangezien het niet duidelijk is wat de samenwerking gaat opleveren, of de opschaling daadwerkelijk doorgaat, kunnen geen duidelijke keuzes gemaakt worden. Het hebben van de stip op de horizon is bepalend voor welke stappen nu gezet moeten worden om daadwerkelijk te optimaliseren.

*Op welke parameters wil de bestuurder primair sturen ten aanzien van de openbare ruimte?
Maximaal 3 antwoorden mogelijk.*

Bezuinigingen vooral door draaien aan kwaliteitsknop en aanpassen areaal

Bij de vraag waarop gemeenten willen bezuinigen, draaien de meeste gemeenten aan de kwaliteitsknop en willen zij de algehele kwaliteit van de openbare ruimte verlagen. Daarnaast proberen veel gemeenten het areaal openbare ruimte te verminderen of om te vormen. Naarmate er meer bezuinigd wordt, zullen gemeenten de technische normen los moeten laten en zaken zoals risicomanagement introduceren. Dit staat nu nog in de kinderschoen. Als helder is welke prestaties de gemeente wil en kan leveren (aansluiting bij bestuurlijke doelen en niet alleen technische prestaties – bijvoorbeeld de leefomgeving/leefbaarheid), inclusief de eventuele risico's, is de basis gelegd voor verdere optimalisatie door hier naar te werken, deze te monitoren en daarover te rapporteren en ook werkelijk bij te sturen.

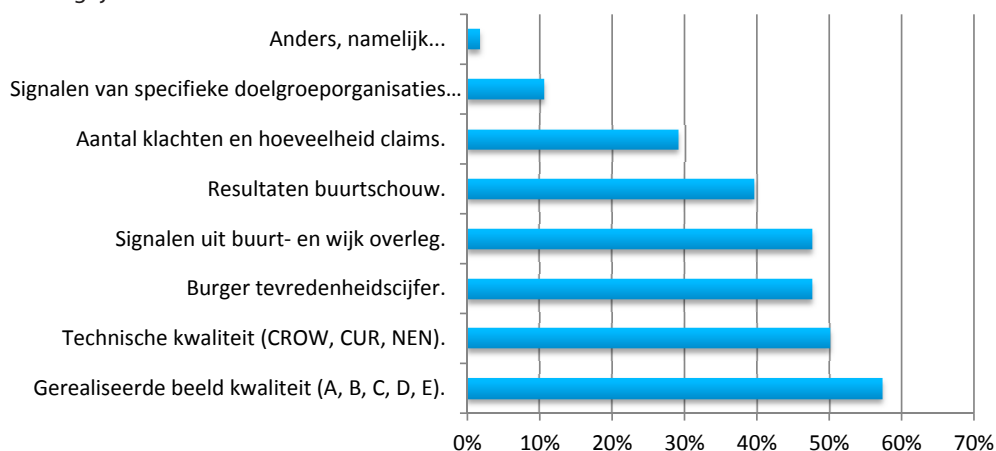
“ We maken het buiten graag mooier, om het binnen voor de mensen beter te maken. Vanuit deze achtergrond maak ik me als wethouder zorgen om de effecten van bezuinigingen, ook landelijk gezien, op de leefomgeving. ”

Mevr. Diks, wethouder gemeente Leeuwarden.

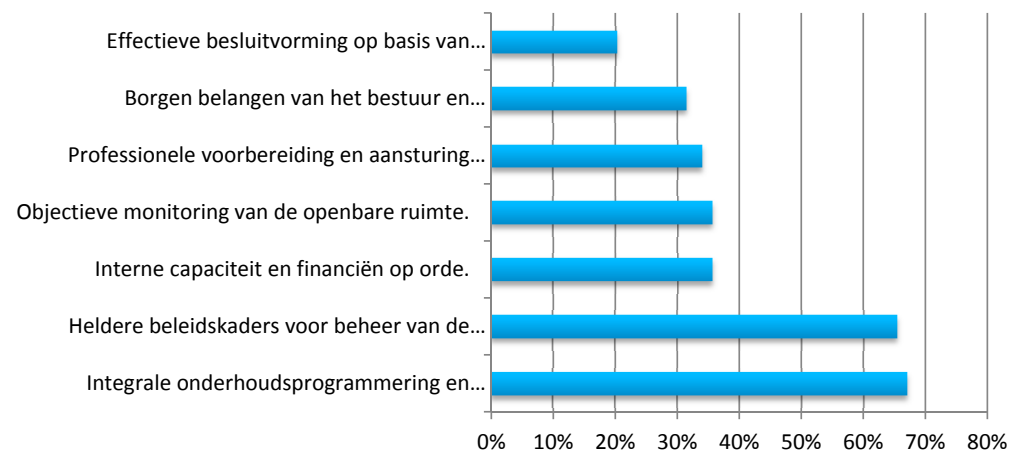
We leven in tijden van veranderingen door bezuinigingen, vergrijzing annex kennisdrain, samenwerkingsverbanden, etc. Dit blijkt ook uit de Barometer en zal ook leiden tot bijvoorbeeld veranderingen in na te streven prestaties. Waar deze nu vaak nog technisch zijn, zal meer en meer duidelijk moeten worden welke prestaties bestuurlijk afgesproken zijn. Pas dan kan de beheerder de juiste keuzes maken en daarmee komen tot optimalisatie en professionalisering.

Onderzoeksresultaten Beheer en Onderhoud van Openbare Ruimte

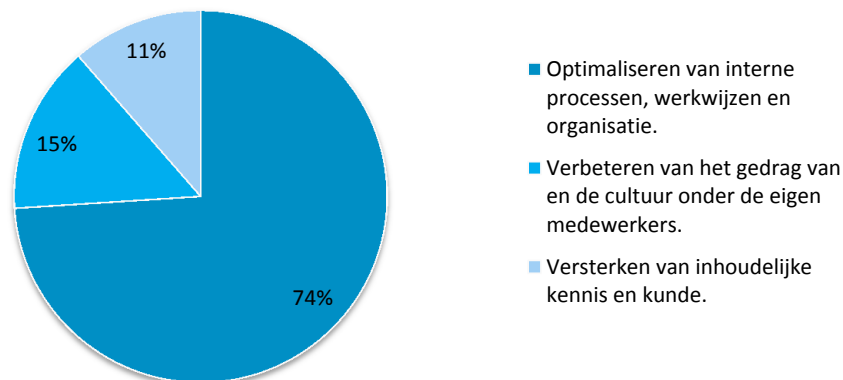
7.1: Welke drie bronnen zijn bij de waardering van de fysieke omgeving het belangrijkste?

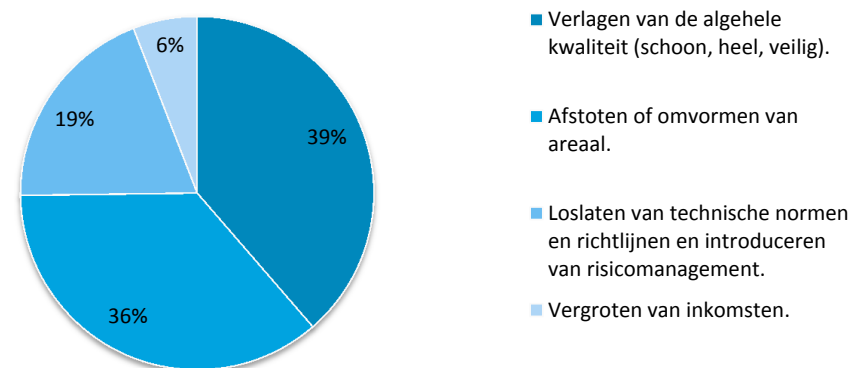
7.2: Wat zijn de belangrijkste elementen van assetmanagement/professioneel beheer binnen uw gemeente? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

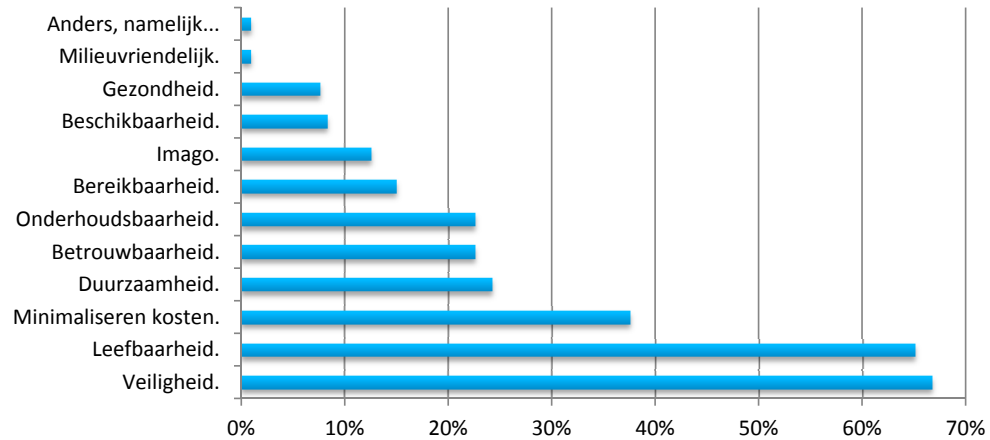
7.3: Wat is de belangrijkste toekomstige opgave voor uw gemeente op het gebied van beheer en onderhoud?

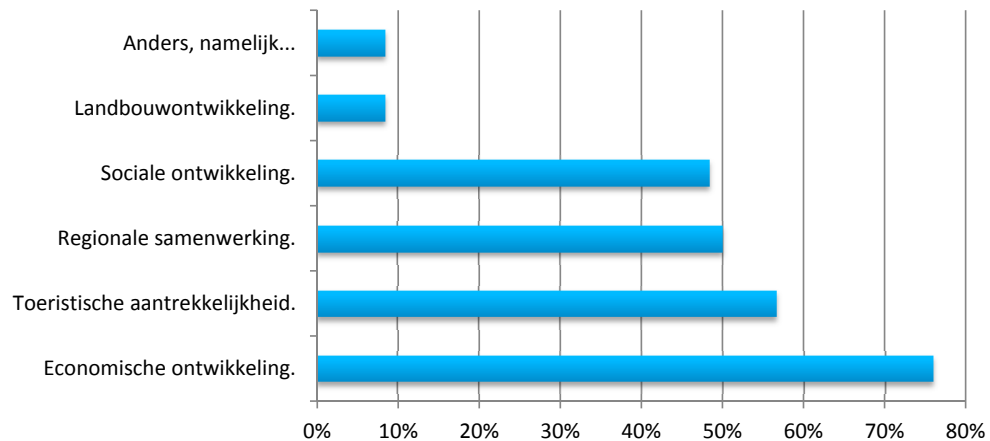
7.4: Waar stuurt u bij voorkeur op bij het maken van keuzes bij minder budget?

7.5: Op welke parameters wil de bestuurder primair sturen ten aanzien van de openbare ruimte? Maximaal drie antwoorden mogelijk.

7.6: Op welke parameters wil de bestuurder primair sturen ten aanzien van de gemeente? Maximaal drie antwoorden mogelijk.

8. Beheer en Onderhoud van Maatschappelijk Vastgoed: Van nieuwbouw naar modern beheer en onderhoud

Voor de fysieke omgeving ontstaat een nieuwe situatie. Gemeenten kunnen steeds minder hun beleid realiseren met nieuwe gebouwen. We zien het in de hele Westerse wereld: een verzadiging aan assets door een afnemende vraag bij een krimpende bevolking met beperkte publieke middelen. Minder gericht op nieuw en groter is een trend die we waarnemen in landen met een vergrijzende, krimpende bevolking. In Nederland wordt dit versterkt door de financiële crisis en de hang naar een kleinere overheid. Beleid en beleidsruimte wordt steeds vaker gevonden in betere benutting, renovatie, herbestemming, sloop of opzeggen van de eventuele huur van de bestaande voorraad.

Van kostenpost naar creëren van waarde

Traditioneel worden aanpassingen aan de voorraad financieel gezien als operationele kosten terwijl nieuwbouw wordt gezien als een investering. Beter benutten van bestaande gebouwen is zowel in financieel opzicht als vanuit een ruimtelijk kwalitatief perspectief in veel gevallen een betere optie, die bovendien kan bijdragen aan een leefbare, duurzame stad.

Bij beheer en onderhoud verschuift het accent van onderhouden naar risicomanagement en gerichte verduurzaming en afstemming van de portefeuille op realisatie van het gemeentelijk beleid gegeven de beschikbare middelen. Waar tot nog toe bij het

verzamelen van vastgoeddata de nadruk lag op technische informatie, gaat het bij modern beheer ook over financiële en economische data - zoals afschrijvingen, kapitaalbeslag en risico's gedurende de levenscyclus van vastgoedobjecten. Daarvoor zal bij de moderne beheer en onderhoudsorganisatie van gemeenten de behoefte toenemen aan financieel-economische kennis, inzichten en advies.

Bezuinigen op vastgoed

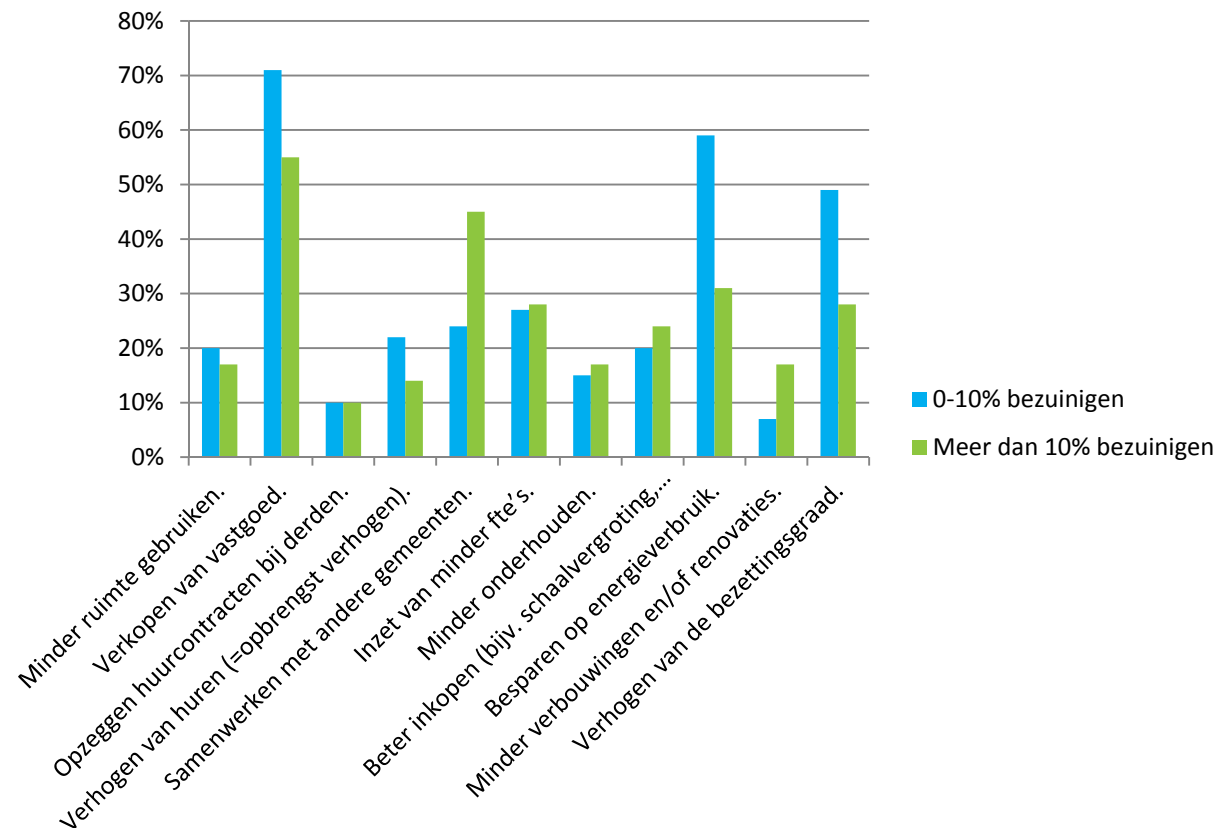
Bezuinigingen spelen bij gemeenten een grote rol. Een kwart van de gemeenten verwacht de komende vier jaar op haar vastgoed meer dan 10% te bezuinigen; een op de twintig gemeenten verwacht meer dan 20% te bezuinigen. Slechts één op de tien gemeenten denkt de komende jaren niet te hoeven bezuinigen op hun vastgoed.

Hoe denken gemeenten te bezuinigen op hun vastgoed? Vooral het verkopen van vastgoed moet geld opleveren. Dit wordt door twee van de drie (66%) gemeenten genoemd. Tegelijkertijd noemen twee op de drie (68%) gemeenten de slechte vastgoedmarkt als belangrijkste belemmering om de beoogde bezuiniging te realiseren, vier van de tien (40%) gemeenten zien zelfs als risico dat er helemaal geen kopers zijn voor hun vastgoed. Hier sluimert dus een realisatieprobleem van voornemens en mogelijkheden in de markt.

“ Wij zijn er trots op dat we in de huidige marktomstandigheden succesvol zijn bij het afstoten van vastgoed. Dat realiseren we onder andere door vastgoed te bundelen tot “mandjes” en deze via openbare inschrijving te verkopen. Dat zijn mandjes van courant en incourant vastgoed samen in één koop. ”

Dhr. Stam, hoofd Utrechtse Vastgoed Organisatie.

Ook intern worden er weerstanden gesignaleerd. Zo ziet een respondent als weerstand de historisch gegroeide situatie waarbij iedere kern en doelgroep zijn 'eigen' voorzieningen heeft. Anderen noemen in dit verband de versnipperde verantwoordelijkheden binnen de organisatie en het gebrek aan personele capaciteit.

Hoe gaat uw gemeente de komende 4 jaar op vastgoedgebied bezuinigen? Meerdere antwoorden mogelijk (naar percentage bezuinigen).

De gemeenten die de komende jaren beperkt (<10%) gaan bezuinigen denken daarbij naast verkoop van hun vastgoed aan verhoging van de bezetting en besparingen op energieverbruik.

Een hogere bezettingsgraad leidt uiteindelijk alleen tot

besparingen wanneer het vastgoed dat daardoor vrijkomt, kan worden afgestoten door verkoop of beëindiging van huurcontracten. Uit het voorgaande lijkt de eerste optie beperkte mogelijkheden te bieden, de tweede optie wordt door slechts één op de tien gemeenten (10%) als een kans gezien. Dat lijkt een onderschatting van de mogelijkheden, die gemeenten fors anders zien dan private partijen die juist hier hun mogelijkheden zien door op grote schaal hun aflopende huurcontracten niet te verlengen. Redenen hiervoor zullen vermoedelijk liggen in het politieke klimaat (geen heldere vraag, waarbij keuzes maken moeilijk is), onvoldoende inzicht in de opbrengstmogelijkheden van de voorraad en het beperkte aandeel aan gehuurde panden.

Twee van de drie gemeenten (62%) geven aan voor verduurzaming van gemeentelijk vastgoed over onvoldoende budget te beschikken. De helft constateert dat de prioriteiten nu elders liggen (47%). Een kwart (27%) van de gemeenten ziet onvoldoende middelen voor verduurzaming van haar vastgoed dan ook als een risico voor het op peil houden van de kwaliteit van de gemeentelijke voorraad. Het ziet er naar uit dat gemeenten zichzelf hier te kort doen: immers het verduurzamen van het strategisch deel van de voorraad betaalt zichzelf uit in waardebehoud, comfort en energiebesparing. Het verduurzamen van niet-strategische voorraad kan daarentegen leiden tot verduurzaamde leegstand.

Van de gemeenten die de komende jaren fors (10-30+%) gaan bezuinigen denkt bijna de helft (45%) deze bezuinigingen (naast de genoemde verkoop van hun vastgoed) vooral te bereiken door samenwerking met andere gemeenten. Een op de drie (29%) werkt overigens al actief samen met andere gemeenten op gebied van vastgoed. Als voordelen van samenwerking worden vooral een verhoogde professionalisering (71%), een reductie van fte's (67%) en een verhoogde inkoopkracht (46%) gezien. Als belangrijkste belemmering om te komen tot effectieve samenwerking met andere gemeenten, noemen twee van de drie gemeenten (67%) verschil in culturen.

Wat verder opvalt, is dat gemeenten de professionaliteit van hun vastgoedorganisatie slechts ervaren als een belemmering wanneer men zich voor een forse bezuinigingsopgave gesteld ziet en men wellicht mede daarom belangrijke voordelen ziet in intensieve samenwerking met andere gemeenten. Weinig gemeenten zien risico's rond de voorraad waar ze over beschikken; sommigen noemen de versnipperde verantwoordelijkheden binnen hun organisatie als belemmering om door te pakken. Anderen noemen de politieke weerstand voor het verhogen van huren. We zien hier een beginnend bewustzijn van de voordelen van professioneel vastgoedmanagement (assetmanagement), zoals aan het begin van dit hoofdstuk geschetst.

De gemeenten lijken van mening de behoeften van de gebruikers van hun vastgoed goed in beeld te hebben, ook al geeft een op de vier gemeenten (27%) aan met hun bestaande vastgoedvoorraad nogal eens niet te voorzien in de wensen van de gebruikers. Door de afnemende mogelijkheden voor nieuwbouw zal deze trend zich verder ontwikkelen: meer doen met minder in plaats van de reflex om voor iedere (beleids)wens iets nieuws te bouwen, kopen of huren. Te denken valt bijvoorbeeld aan de vele kinderdagverblijven waarvoor gemeenten minder dan tien jaar geleden veelal vastgoed hebben aangekocht en waar door andere economische omstandigheden nu geen financiering is en daarmee geen kostprijs dragende vraag.

Maatschappelijk vastgoed ontkomt niet aan bezuinigingen

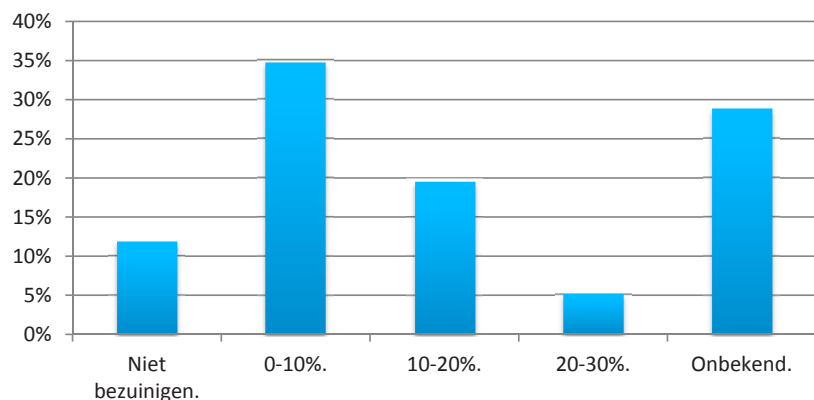
Ten slotte is het opvallend dat gebrekkige vastgoedinformatie door de meeste gemeenten niet meer als een groot probleem wordt ervaren. Mogelijk is dit een onderschatting van de inzichten die moderne vastgoedinformatie kunnen bieden. Zo werd onlangs nog in Binnenlands Bestuur aangegeven dat de vastgoedbestanden van gemeenten niet overeen blijken te komen met wat bij het Kadaster is geregistreerd als eigendom. Mogelijk is ook hier de aandacht bij andere prioriteiten.

Het is in ieder geval duidelijk dat vastgoedbeheer en onderhoud zeker niet vergeten worden in tijden van bezuinigingen. Bij kapitaalintensieve assets als gebouwen ligt dat ook voor de hand. De manier waarop men hieraan met vastgoed een bijdrage denkt te realiseren, is opvallend: gemeenten zoeken de oplossingen in de eerste plaats bij verkoop in een moeilijke markt, laten mogelijkheden voorerschikking van gebruik grotendeels liggen en benutten door gebrek aan middelen op de korte termijn zeer beperkt de kansen voor waardebehoud en energiebesparing door verduurzaming. Daarmee worden de financieel-economische en risicoafwegingen niet gemaakt of ten volle benut. Draagt de vastgoedvoorraad optimaal bij aan het realiseren van de doelstellingen van de gemeente?

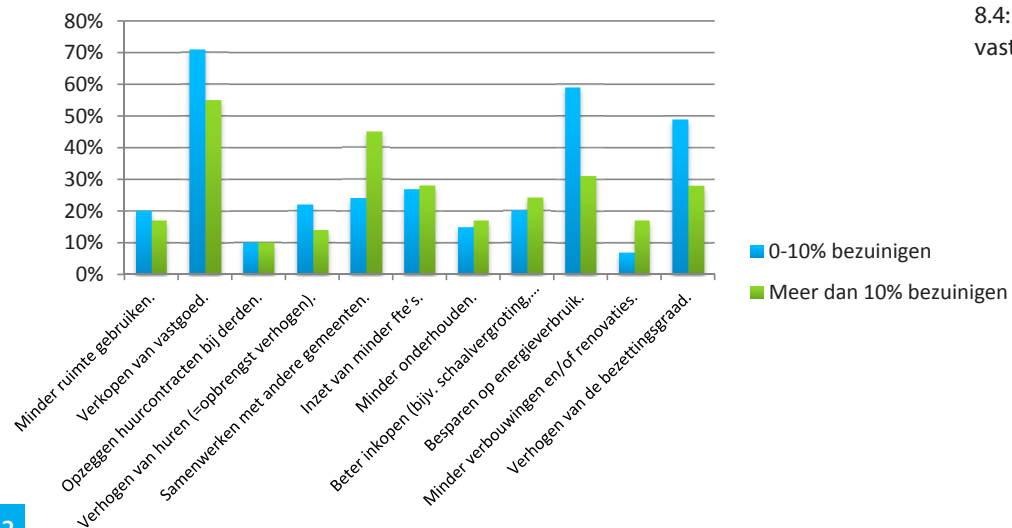
Onderzoeksresultaten

Beheer en Onderhoud van Maatschappelijk Vastgoed

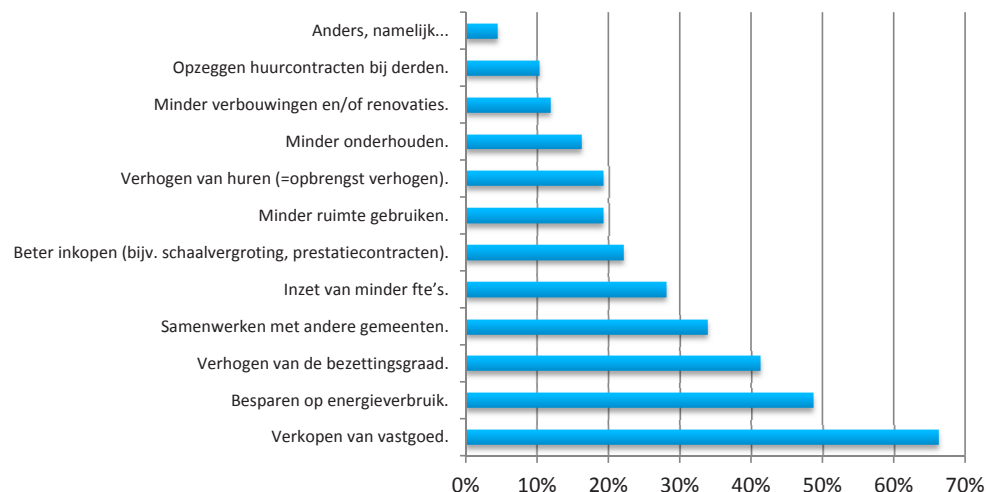
8.1: Welk percentage denkt uw organisatie binnen 4 jaar te kunnen bezuinigen op het vastgoed?

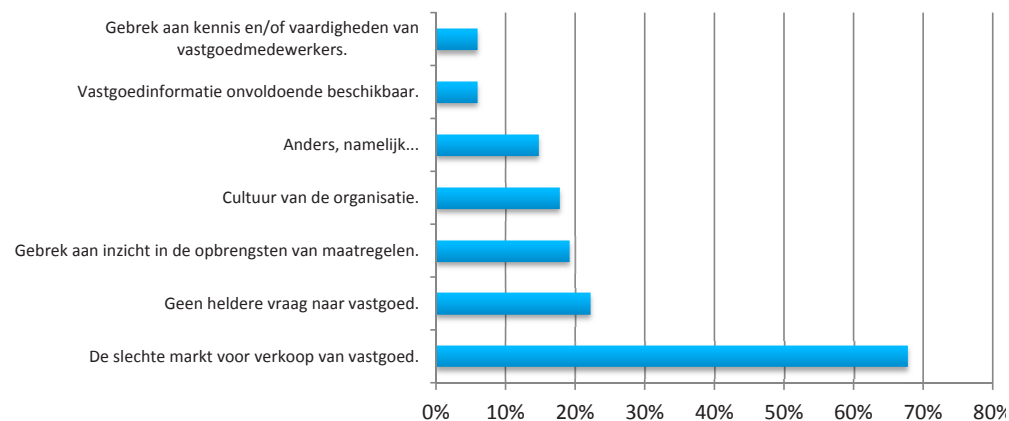
8.3: Hoe gaat uw gemeente de komende 4 jaar op vastgoedgebied bezuinigen? Meerdere antwoorden mogelijk (naar percentage bezuinigen).

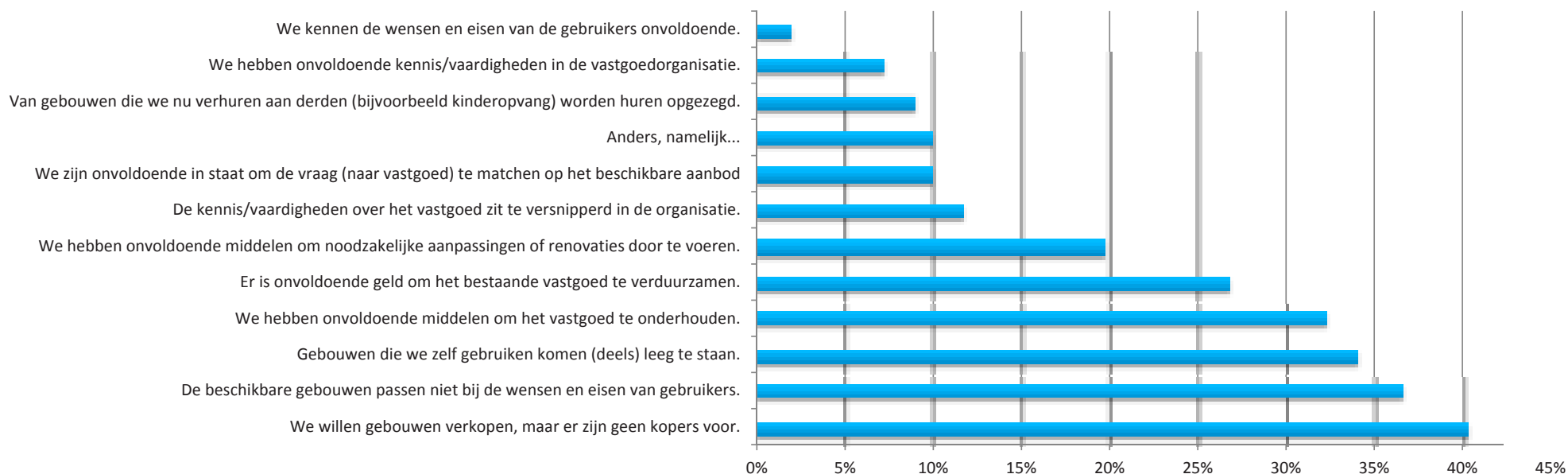
8.2: Hoe gaat uw gemeente de komende 4 jaar op vastgoedgebied bezuinigen? Meerdere antwoorden mogelijk.

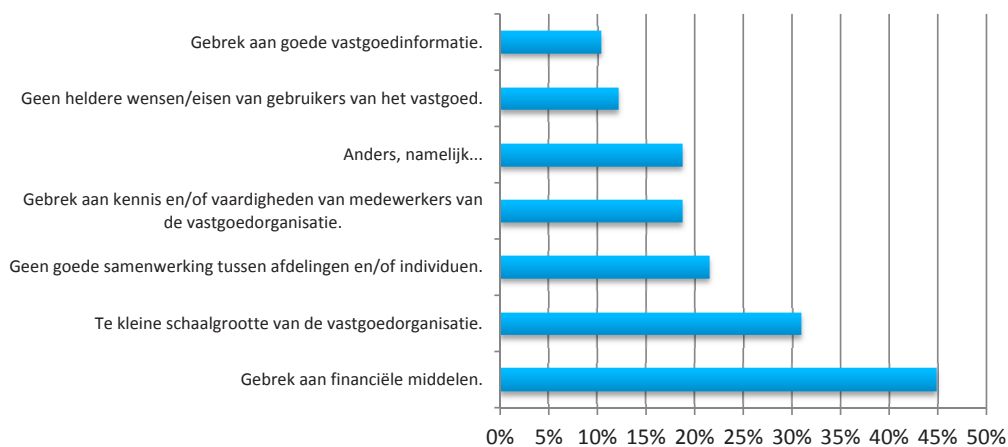
8.4: Wat zijn de belangrijkste belemmeringen bij het realiseren van de bezuiniging op vastgoed? Meerdere antwoorden mogelijk.

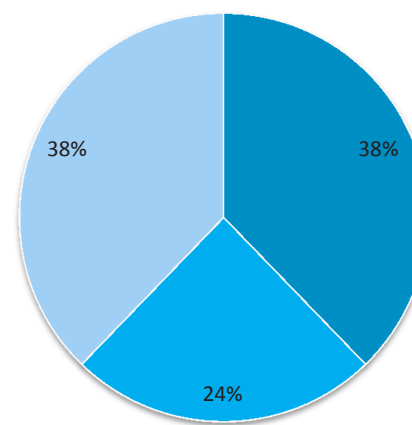
8.5: Welke risico's ziet u de komende 4 jaar voor uw gemeente met de gebouwen van de gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

8.6: Wat zijn volgens u de belangrijkste belemmeringen bij de professionalisering van de vastgoedorganisatie? Meerdere antwoorden mogelijk.

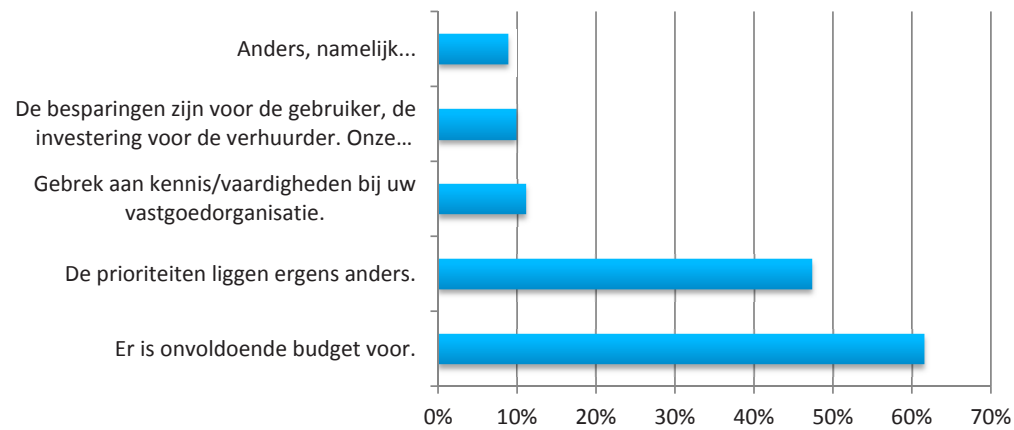

8.7: Heeft uw gemeente aanvullende duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd en gaat uw gemeente deze halen?

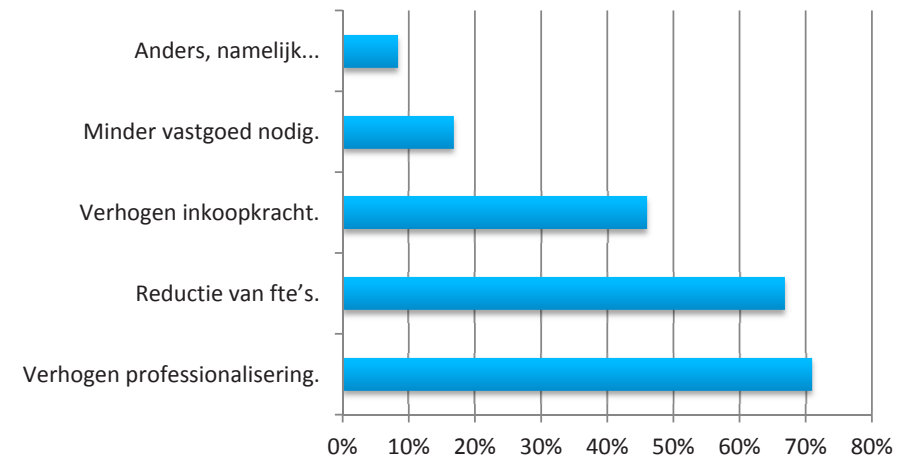

- Ja, onze gemeente heeft aanvullende duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd en gaat deze halen.
- Ja, onze gemeente heeft aanvullende duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd maar gaat deze niet halen.
- Nee, onze gemeente heeft geen aanvullende duurzaamheidsdoelstellingen geformuleerd.

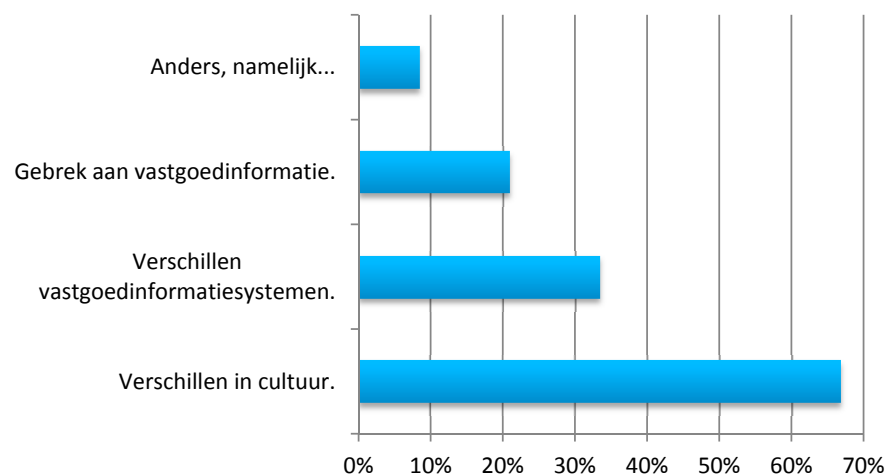
8.8: Wat zijn de belemmeringen bij de verduurzaming van het eigen vastgoed?
Meerdere antwoorden mogelijk.

8.9: Welke voordelen ziet u vanuit de samenwerking op het gebied van vastgoed?
Meerdere antwoorden mogelijk.

8.10: Welke belemmeringen ziet u vanuit de samenwerking op het gebied van vastgoed? Meerdere antwoorden mogelijk.

	Ja	Nee
8.11: Verwacht u dat uw organisatie de komende 4 jaar gaat voldoen aan de duurzaamheidseisen van Europa?	44%	56%
8.12: Werkt uw gemeente actief aan samenwerking met andere gemeenten op gebied van vastgoed?	29%	71%

9. Bestuurskracht:

Bestuurders negatief over opschaling gemeenten

Het merendeel van de respondenten vindt de voordelen van opschaling van gemeenten naar 100.000 inwoners niet opwegen tegen de nadelen. Kleine gemeenten staan vooral negatief tegenover de opschaling, tegenover een overwegend positieve houding bij grote gemeenten. Middelgrote gemeenten van 50.000 – 100.000 inwoners zijn verdeeld. Bestuurders zijn negatiever over opschaling dan hun ambtenaren. Meer intergemeentelijke samenwerking wordt gezien als alternatief voor opschaling. Samen met de kwaliteit en het persoonlijk gezag van bestuurders, is intensivering van samenwerking het belangrijkste middel om de bestuurskracht te vergroten.

Gemeenten overwegend negatief over opschaling

Bijna de helft van de gemeenten (47%) is negatief over opschaling naar meer dan 100.000 inwoners. Een kwart (25%) staat positief tegenover opschaling en iets meer dan een kwart (27%) is niet negatief en niet positief.

Als belangrijkste nadelen van opschaling worden gezien een beperkt draagvlak binnen de gemeente, de kosten, tijd en inspanningen die gepaard gaan met de opschaling en het beperkte draagvlak bij externe stakeholders, waaronder burgers. In het verlengde daarvan geven verschillende respondenten aan te vrezen voor een grotere afstand tussen burger en bestuur. De belangrijkste voordelen die

worden genoemd zijn de mogelijkheid om meer expertise en kennis binnen de gemeente te halen en financiële besparingen en efficiency. Beperkt scoren voordelen als een betere service voor burgers (14%) en een betere democratische legitimatie (7%).

Een overgrote meerderheid (69%) vindt dat op korte termijn (binnen vijf jaar) de voordelen van opschaling niet opwegen tegen de nadelen. Op langere termijn valt deze verhouding gunstiger uit, hoewel de meerderheid (gedaald tot 55%) nog steeds de nadelen groter vindt dan de voordelen. Een meerderheid van de respondenten (58%) denkt dat door intensievere samenwerking met buurgemeenten geen opschaling nodig is.

“ In Den Haag wordt gedacht dat wij samenwerken nog moeten uitvinden. We zitten allang in gemeenschappelijke regelingen. Woudenberg kijkt nu naar de manier om zelfstandig te blijven, maar zoekt op handige terreinen naar samenwerkingen. ”

Mevr. Cnossen, burgemeester gemeente Woudenberg.

Middelgrote gemeenten verdeeld over opschaling, grote gemeenten overwegend positief

Er is een duidelijke relatie tussen de grootte van de gemeente en de manier waarop naar opschaling wordt gekeken. Kleine gemeenten onder de 50.000 inwoners staan in meerderheid negatief tegenover opschaling. Gemeenten met meer dan 100.000 inwoners staan in meerderheid positief tegenover opschaling. En van gemeenten met meer dan 50.000 inwoners zegt een krappe meerderheid dat de voordelen van opschaling opwegen tegen de nadelen. Grotere gemeenten schatten de efficiencyvoordelen gunstiger in dan kleinere gemeenten. Voor kleinere gemeenten wegen met name het nadeel van extra kosten in geld, tijd en inspanningen zwaarder dan grotere gemeenten.

De voor de hand liggende verklaring voor dit verschil, is dat de gevolgen van een opschaling voor een kleine gemeente doorgaans groter zullen zijn – of in elk geval groter worden ingeschat – dan voor een grote gemeente. Gevolgen op het gebied van geld en inspanningen, maar ook de afstand tot de burger en het verlies van een eigen identiteit. Dit maakt dat er meer weerstand is bij de kleine gemeenten. Is het anderzijds ook mogelijk dat grote gemeenten de voordelen van een grotere omvang nu al ervaren in de praktijk? Onlangs publiceerde de Nederlandse School voor Openbaar Bestuur een ‘lichte evaluatie’ van 39

gemeentelijke herindelingen in Overijssel, Gelderland en Limburg. De belangrijkste conclusie van deze evaluatie is dat de mensen die bij herindeling betrokken waren en de mensen die achteraf met de gevolgen van de herindeling worden geconfronteerd, mild oordelen over die herindelingen. Ze zijn gematigd positief en zien het nut van de operatie in.

Er is een kantelpunt van overwegend negatief naar overwegend positief in de groep van middelgrote gemeenten. Deze gemeenten met 50.000 tot 100.000 inwoners zijn verdeeld. Er zijn net meer respondenten die (heel) positief tegenover opschaling staan (28%) dan (heel) negatief (24%). Bijna de helft (47%) geeft aan 'niet positief/niet negatief' tegenover opschaling te staan. Blijkbaar heeft een groot deel van de middelgrote gemeenten zijn mening nog niet gevormd.

Bestuurders negatiever dan ambtenaren over opschaling

Er is een duidelijk verschil tussen de wijze waarop bestuurders en ambtenaren naar de opschaling kijken: 65% van de bestuurders is negatief, terwijl 16% positief is over de opschaling. Bij de top van de ambtelijke organisatie (gemeentesecretaris, griffier, afdelingsmanagers) is het percentage dat positief naar de opschaling kijkt net iets hoger dan het percentage dat opschaling als negatief

ervaart. Medewerkers zijn het minst uitgesproken: 41% scoort 'niet positief/niet negatief'.

Samenwerking en gezag bestuurders bepalend voor bestuurskracht

Intensivering van de samenwerking en de kwaliteit en het persoonlijk gezag van bestuurders worden gezien als de belangrijkste succesfactoren in het vergroten van de bestuurskracht van gemeenten (beide circa 40%). Die samenwerking heeft enerzijds betrekking op intergemeentelijke samenwerking, anderzijds op de samenwerking tussen overheden, bedrijven en burgers. Het voornemen van het kabinet om ook provincies op termijn samen te voegen tot landsdelen helpt gemeenten niet. Driekwart van de respondenten vindt dat het werk van gemeenten er niet makkelijker op wordt als de provincies groter worden.

Opschaling als middel, niet als doel

De meeste respondenten die negatief staan tegenover opschaling lijken tegen elke vorm van opschaling/herindeling te zijn. Sommige van de 'negatieve' respondenten betwisten echter niet zo zeer nut en noodzaak van gemeentelijke herindeling, maar wel de getalsmatige norm van 100.000 inwoners. Sommigen stellen een lagere norm voor, andere geven aan dat een kwantitatieve norm nooit een doel op zich kan zijn. Een variant is om niet het

aantal inwoners te 'normeren', maar het aantal samen te voegen gemeenten, bijvoorbeeld maximaal twee of drie.

Ik denk dat in dunbevolkte gebieden er andere keuzes te maken zijn dan in de Randstad. Daar heeft een schaal van 100.000 inwoners een iets andere betekenis dan in Friesland of Groningen. Ik vind een getalscriterium een aanleiding voor een goed gesprek, maar niet om als een maat der dingen te beschouwen.

Dhr. Goeman, gemeentesecretaris gemeente het Bildt.

Minister Plasterk heeft onlangs aangegeven dat de norm van 100.000 inwoners geen vaststaand minimum is, maar dat opschaling in deze richting ook al voordelen kan hebben. Hij heeft ook benadrukt dat het rijk geen herindelingen wil opleggen van bovenaf. Deze beweging blijkt te worden ondersteund door de resultaten van deze Barometer. Maat, snelheid en vrijwilligheid lijken belangrijke factoren om tot opschaling te komen en kunnen bepalend zijn om ook de grote groep van respondenten die 'niet positief, niet negatief' mee te krijgen. Vooral ook omdat de voordelen van opschaling soms wel worden gezien. De praktijk moet

uitwijzen of de beelden van de gemeenten en die van Plasterk bij elkaar gaan komen. Los daarvan is ook nog een groot deel van de gemeenten 'hoe dan ook' huiverig voor herindelingen. Vanuit de verwachte nadelen, maar soms ook al uit eerdere ervaringen.

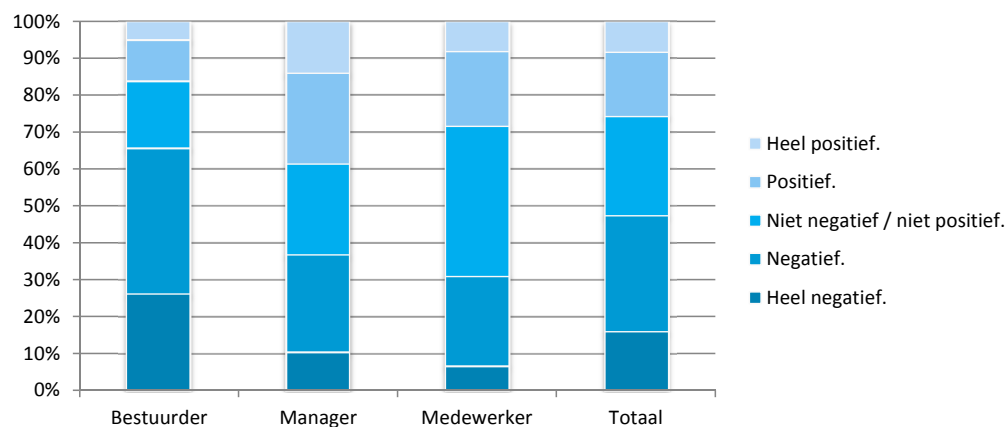
Een belangrijk argument dat door het rijk wordt gekoppeld aan opschaling, is de aanstaande decentralisatie van taken naar de gemeente, met name in het sociaal domein. Grotere gemeenten kunnen makkelijker het vergrote takenpakket aan, zo is de redenering. Los van principiële bezwaren tegen opschaling, ontstaan er ook praktische problemen in de combinatie van decentralisatie en opschaling. Daar waar het rijk opschaling hand in hand ziet gaan met de decentralisatie, is het de vraag of dit ook in de praktijk gelijktijdig uitvoerbaar is voor gemeenten. Zowel de decentralisatie als een opschaling vraagt veel van een gemeente in termen van tijd, geld en organisatie. Laat staan de combinatie van beide. Dat vraagt goede bestuurlijke timing.

“ Wij roepen nadrukkelijk op om het spoor van decentralisaties los te koppelen van het spoor van opschaling van gemeenten. Wij vinden dat we al onze energie moeten zetten op het zo goed mogelijk implementeren van de decentralisaties. En niet daarnaast nog eens een keer onze energie, capaciteit en zorg zetten op het verplicht opschalen van gemeenten. ”

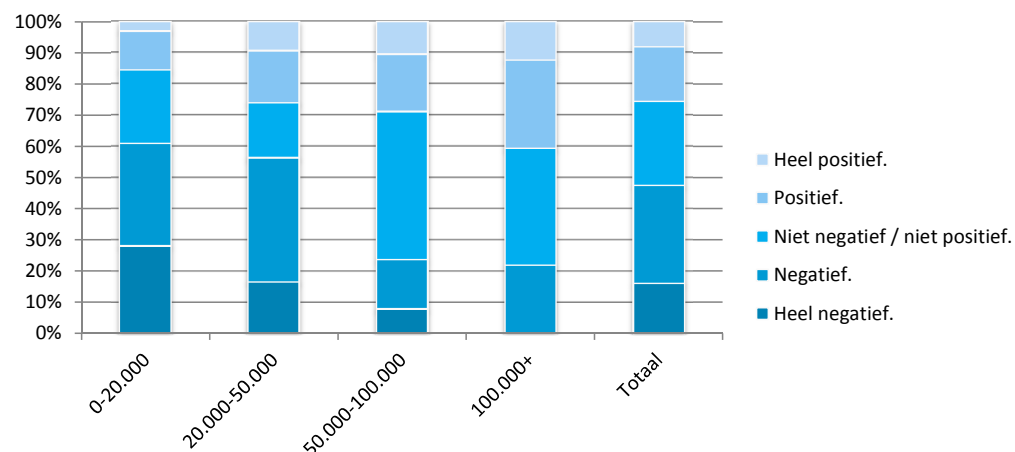
Dhr. Van Eert, burgemeester gemeente Beuningen.

Onderzoeksresultaten Bestuurskracht

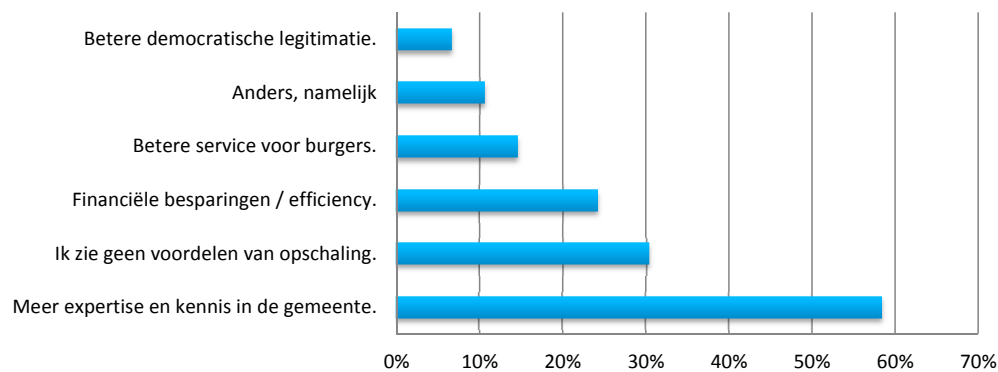
9.1: Hoe kijkt u aan tegen de plannen voor opschaling van gemeenten naar 100.000 inwoners? (Naar functie)

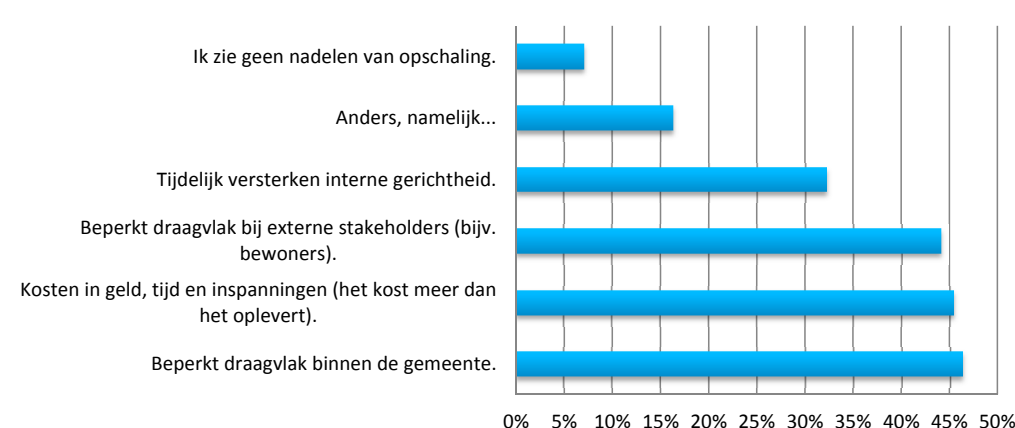
9.2: Hoe kijkt u aan tegen de plannen voor opschaling van gemeenten naar 100.000 inwoners? (Naar gemeentegrootte)

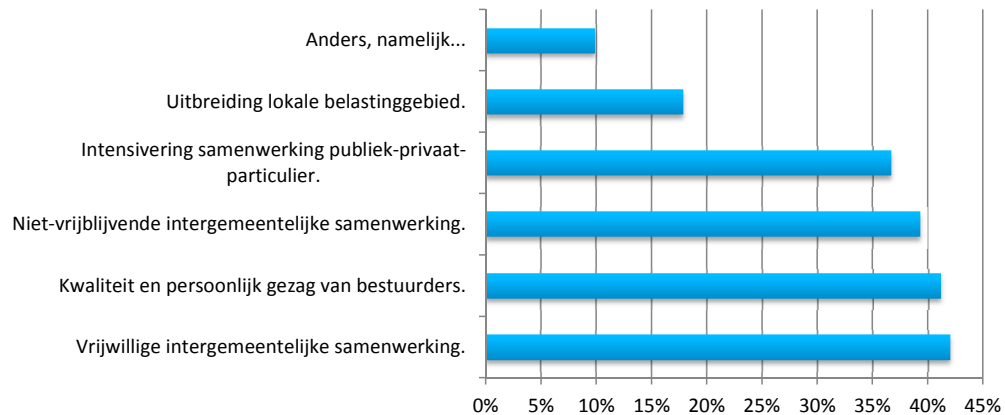
9.3: Wat zijn de belangrijkste voordelen van opschaling naar gemeenten van 100.000 inwoners voor uw gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

9.4: Wat zijn de belangrijkste nadelen van opschaling naar gemeenten van 100.000 inwoners voor uw gemeente? Meerdere antwoorden mogelijk.

9.5: Wat zijn de belangrijkste factoren om de bestuurskracht van uw gemeente te vergroten? Meerdere antwoorden mogelijk.

	Ja	Nee
9.6: Vindt u dat de voordelen van opschaling naar gemeenten van 100.000 inwoners op korte termijn (binnen 5 jaar) opwegen tegen de nadelen op korte termijn?	31%	69%
9.7: Vindt u dat de voordelen van opschaling naar gemeenten van 100.000 inwoners op lange termijn (in 2040) opwegen tegen de nadelen op lange termijn?	45%	55%
9.8: Denkt u dat door intensievere samenwerking met buurgemeenten opschaling niet nodig is?	58%	42%
9.9: Zou een opschaling van uw provincie naar een landsdeel het werk van uw gemeente gemakkelijker maken?	25%	75%

1st level 20%

2nd level 20%

80% GROSS

70% GROSS

10. Onderzoeksverantwoording

Royal HaskoningDHV is in samenwerking met VNG in 2013 gestart met een jaarlijks onderzoek onder Nederlandse gemeenten binnen het domein van de fysieke leefomgeving: de Gemeentelijke Barometer Fysieke Leefomgeving. Het onderzoek beoogt actuele trends, ontwikkelingen, knelpunten en oplossingsrichtingen op gemeentelijke beleidsterreinen naar boven te halen. Het resultaat geeft bestuurders, ambtenaren en andere geïnteresseerden inzicht in de agenda voor de fysieke leefomgeving van Nederlandse gemeenten.

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen:

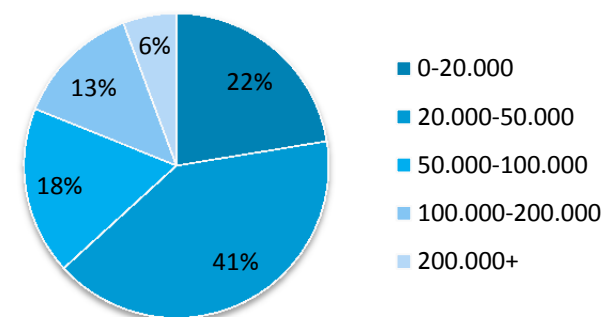
1. Er is een enquête gehouden onder bestuurders en ambtenaren van Nederlandse gemeenten. Bestuurders en ambtenaren die betrokken zijn bij projecten in de fysieke leefomgeving zijn gevraagd een online vragenlijst in te vullen. De vragen zijn verdeeld over zeven thema's: bouw en wonen, duurzaamheid, milieu en fysieke veiligheid, water, beheer en onderhoud van openbare ruimte, beheer en onderhoud van maatschappelijk vastgoed en bestuurskracht. De respondenten konden aangeven welke thema's zij wensten in te vullen (met een maximum van drie thema's). Uiteindelijk hebben 370 respondenten uit 215 gemeenten de enquête ingevuld. De respons is representatief gezien de verdeling over de provincies (figuur 10.1) en gezien de verdeling over

gemeentegrootte (figuur 10.2). Binnen de respons is 34% bestuurder (burgemeester of wethouder), 38% ambtelijk medewerker en 25% ambtelijk manager. Verder bestaat een klein percentage van de respons uit gemeentesecretarissen en griffiers (3%). Wanneer een thema meerdere keren was ingevuld door dezelfde gemeente, zijn deze gegevens gewogen om vertekening van de uitkomsten te voorkomen.

10.1 Verdeling respondenten naar provincie

Flevoland	3%
Zeeland	3%
Limburg	4%
Drenthe	6%
Friesland	6%
Groningen	6%
Noord-Holland	9%
Overijssel	9%
Utrecht	11%
Gelderland	14%
Noord-Brabant	14%
Zuid-Holland	14%

2. Aanvullend op de online enquête zijn telefonisch interviews afgenomen met burgemeesters, wethouders en ambtenaren. In totaal zijn 18 personen geïnterviewd (zie tabel 10.3). Doel van deze interviews was het inkleuren van het onderzoek met meningen en citaten.

10.2 Verdeling respondenten naar gemeentegrootte

10.3 Lijst van geïnterviewde personen

Mevr. T. Cnossen

burgemeester Woudenberg

Dhr. M. Vroom

wethouder Noordwijk

Dhr. J. Mikkers

burgemeester Veldhoven

Dhr. A.W. Hiemstra

wethouder Hoogeveen

Dhr. K. Van der Helm

programmaleider Nieuw Lokaal Akkoord,

Gemeente Groningen

Dhr. P. Guldemond

wethouder Delft

Dhr. R. Goeman

gemeentesecretaris Het Bildt

Dhr. H. Aalderink

burgemeester Bronckhorst

Dhr. H. Beekman

directeur Ruimtelijke Economische Ontwikkeling,

Gemeente Rotterdam

Dhr. H. Meijer

burgemeester Zwolle

Dhr. H. Gaillard

burgemeester Son en Breugel

Dhr. J. Van der Meer

wethouder Nijmegen

Dhr. C. Van Eert

burgemeester Beuningen

Mevr. I. Diks

wethouder Leeuwarden

Dhr. L. Kok

Algemeen directeur Stedelijke Ontwikkeling,

Gemeente Den Haag

Dhr. F. Landman

directeur Urban Management Gemeente Rheden

Dhr. H. Karakus

wethouder Rotterdam

Dhr. B. Stam

hoofd Utrechtse Vastgoed Organisatie

10.4: Auteurs per thema

Bouw en Wonen

Pieter Buisman en Theo Ram

Duurzaamheid

Thérèse van Gijn en Jan Bart Jutte

Milieu & Fysieke Veiligheid

Rein Bruinsma, Hein Veldmaat en Arjan Boxman

Water

Wouter Stapel, Janine Leeuwis-Tolboom, Willem Korevaar,

Reginald Grendelman

Beheer en Onderhoud van Openbare Ruimte

Peter Schut en Han Schreuder

Beheer en Onderhoud van Maatschappelijk Vastgoed

Rinus Vader en Remko Pollman

Bestuurskracht

Pascal Lamberigts en Sander De Vuyst

